Закон Бізнес

№6 (1045), 4 — 10 ЛЮТОГО 2012 Р. НАМ 20 РОКІВ! WWW.ZIB.COM.UA

АНОНС

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Бездоганне засідання

Четверо суддів на розгляд своїх справ не з'явились. Відповідальність чекатиме на них до наступного разу. Інші шестеро служителів Феміди відбулися легким переляком. Більшість із них могли б зовсім не потрапити до зали дисциплінарного правосуддя, якби вчасно дали пояснення членам ВККС. > СТОР. 3

РЕВІЗІЯ

Довіряй, але перевіряй!

Минуле претендентів на посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, «просканують». > СТОР. 5

КАДРИ

Апеляційна ротація

Уже цього місяця Дніпропетровський апеляційний господарський суд може очолити нова людина. > СТОР. 7

ОБГОВОРЮЄМО ПРОЕКТ

Справа техніки

Електронні браслети на підозрюваних, спілкування судді зі свідками через скайп, фонограма допиту замість паперового протоколу — все це в найближчому майбутньому з'явиться в Україні. > СТОР. 10

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Захист із правом вибору

Для розірвання кредитного договору можна напряму звертатися в суд, оминаючи переговори з кредитором. > СТОР. 11

КАСАЦІЯ

На спір — свіжим оком

Суд управі переглянути рішення за нововиявленими обставинами лише в тих межах, в яких ці обставини впливають на суть вердикту порядок. > СТОР. 13

ПОРЯДОК

Продажність у погонах

Минулого року «військові злочинці» завдали країні збитків майже на 50 мільйонів гривень. > СТОР. 14

ТЛУМАЧЕННЯ

Гарантії конфіденційності

Недоторканність особистого й сімейного життя поширюється на кожну особу незалежно, зокрема, від її публічного статусу. > СТОР. 17

ДОПОМОГА

КС залишив гарантії на розсуд Кабміну

Державні соціальні стандарти можуть бути визначені як законами, так і іншими нормативно-правовими актами. > СТОР. 18

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ

Про те, які з новацій, передбачених проектом Кримінального процесуального кодексу, можуть ускладнити роботу суддів, а які, навпаки, спростять процес, кореспондентові «ЗіБ» розповів заступник голови ВСС Станіслав МІЩЕНКО.

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Секретар пленуму ВСС Дмитро ЛУСПЕНИК: «Ті, хто грається з процесуальними законами, можуть легко порушити логіку ЦПК одним невдалим нововведенням» > СТОР.4

РЕФОРМА

Завідувач відділу головного управління з питань судоустрою АП Марина ПАРІНОВА:

«Правосуддя щодо дітей повинно перетворитися з карального на відновне»

ЛЕВ СЕМИШОЦЬКИЙ

Діти — наше майбутнє… Скільки разів ви чули цю фразу в тому чи іншому контексті? Найчастіше її можна почути 1 червня або 1 вересня, на офіційних церемоніях з нагоди відкриття дитячих закладів, юнацьких спортивних заходах чи за святковим столом, біля якого зібралася родина, щоб привітати дитину з днем народження. Це — благополучний контекст, такий, в якому наше майбутнє уявляється світлим та дає надію на щось добре. Але, коли мова заходить про дітей, позбавлених батьківського піклування, або дітей, яких суд визнає злочинцями чи навіть рецидивістами, фраза «Діти — наше майбутнє» набуває зовсім іншого забарвлення. Водночас те, яким буде наше майбутнє і майбутнє цих дітей, залежить від здатності держави максимально забезпечити права неповнолітніх, котрі потрапили в поле зору правоохоронних органів. Про те, в якому напрямі реформуватиметься ця сфера кримінального судочинства, кореспондентові «ЗіБ» розповіла завідувач відділу головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента Марина ПАРІНОВА.

«Система захисту неповнолітніх осіб в Україні залишається нерозвинутою»

— Марино Вікторівно, наскільки мені відомо, одним з напрямів правової реформи стане розвиток кримільанльної юстиції у справах неповнолітніх. Із чим пов'язана така увага держави до неповнолітніх правопорушників?

— Насамперед з тим, що кількість злочинів, скоєних неповнолітніми, залишається стабільно високою. Так, за даними Міністерства внутрішніх справ, тільки за I півріччя 2011 року ними скоєно 9408 злочинів, з них 27 умисних убивств, 946 розбоїв і пограбувань, 6630 крадіжок, а також згвалтування, шахрайства, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень тощо. За цей період до суду з обвинувальними висновками спрямовано 5982 кримінальні справи стосовно 6382 обвинувачених.

Водночас станом на 1 січня минулого року 1432 неповнолітні особи відбували покарання, пов'язані з позбавленням волі. При цьому кожен другий раніше притягувався до кримінальної відповідальності, а кожен четвертий до засудження не навчався й не працював. Шляхом нескладних арифметичних розрахунків можна встановити, що 4 з 5 неповнолітніх до того, як скоїти злочин, перебували в так званій групі ризику.

Показовою є й кількість рецидивів. Адже, як відомо, метою кримінального покарання є не тільки кара, а й виправлення засуджених та запобігання скоєнню нових злочинів. Натомість, як зазначалося вище, кожен другий скоїв злочин повторно. Тобто в цих випадках мета призначення попереднього покарання досягнута не була.

> Закінчення на стор.6

ПОГЛЯД З БОКУ

Наказне поводження

ЛЕВ СЕМИШОЦЬКИЙ

Невідомо, скільки часу пройде до того, як Україна стане повноправним членом Ради Європи. Проте весь цей період нам доведеться вислуховувати від досвідчених у демократії «вчителів» поради та оцінки кроків, які ми робимо на цьому шляху. Причому сприйняття оцінок залежить від налаштованості на позитив чи негатив того, хто ці висновки виносить на люди. Січнева резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи не стала винятком.

Кожному — своє

У документі, який загалом налічує 18 пунктів, українські опозиція та влада шукали та знаходили кожен своє. До початку зимової сесії ПАРЄ представники опозиції обіцяли нищівну критику й навіть закликали європейських колег до реальних санкцій щодо нашої країни, тому остаточний текст їхніх очікувань не виправдав. Натомість чиновники МЗС розраховували, як зазначав прес-секретар зовнішньополітичного відомства Олександр Дікусаров, на «збалансовану резолюцію, в якій об'єктивно відображатиметься динаміка реформ в Україні та рівень співробітництва нашої держави в рамках Ради Європи». І ці посилання таки з'явилися в документі.

Як зазначено в преамбулі резолюції, асамблея «із задоволенням відзначає, що Уряд ужив низку важливих кроків з метою виконання ще не виконаних вступних зобов'язань, у тому числі стосовно боротьби з корупцією». Також як значний позитив відзначено внесення проекту нового Кримінального процесуального кодексу. Причому євродепутати закликали українських колег (очевидно, і представників опозиції також) «прийняти якнайшвидше цей закон, який повністю враховує рекомендації експертів Ради Європи під час розгляду ними проекту КПК».

У переліку негативів наводилися вже звичні для української влади претензії: невиконання зобов'язань, які були взяті Україною ще 17 років тому. «Уряди, що змінювали один одного, а також Верховна Рада та її політичні фракції поділяють відповідальність за цей провал». На таку неприємну для себе констатацію факту нинішня опозиція уваги ЗМІ та власних прихильників не звернула. Можливо, тому, що за 5 років так і не спромоглася виконати бодай частину з них, особливо стосовно приведення кримінального процесу, системи органів прокуратури та правосуддя до європейських стандартів.

> Закінчення на стор.2

РОБОЧА ГРУПА

Критика кваліфдобору

МАРИНА БОЙКО

Складання кваліфікаційного іспиту є однією з важливих частин шляху, який долають кандидати, аби одягти мантії. Вища кваліфікаційна комісія суддів повинна виявити рівень теоретичних знань та професійної підготовленості майбутніх служителів Феміди, ступінь їхньої обізнаності в питаннях відповідної юрисдикції. Також комісія має перевірити особисті й моральні якості претендентів. А чи вдається це все зробити без маленьких огріхів?

1 лютого робоча група з питань удосконалення процедури добору кандидатів на посаду суддів уперше провела третє засідання. Цього разу говорили про кваліфікаційний іспит. Якщо попередні зустрічі відбувалися в спокійній атмосфері, то цього разу «кваліфікаційникам» довелося почути на свою адресу критичні зауваження.

> Закінчення на стор.3

2 Новини і коментарі
4 Від першої особи
8 Фотофакт
10 Законодавча влада
12 Юридична практика
13 Судова практика
14 Іменем закону
15 Міжнародне право
16 Weekend
17 Документ

61018 ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

Оформити передплату на газету «Закон Бізнес» можна в будь-якому відділенні зв'язку України

ЦІНА ДОГОВІРНА

4 820105 830014

ВІТАЄМО!

ІГОР ПРАСОЛОВ
4 лютого, 50 років

Голова підкомітету Комітету ВР з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики, представник фракції Партії регіонів, народний депутат V та VI скликань.

СТЕПАН ДАВИМУКА
8 лютого, 65 років

Заступник голови Комітету ВР з питань науки і освіти, представник фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат IV—VI скликань.

ПАВЛО КОСТЕНКО
10 лютого, 46 років

Голова Комітету ВР з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму, представник фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат V та VI скликань.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Завдання на виконання

Президент сформував робочу групу, яка має працювати над утіленням рекомендацій, викладених у резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи від 26 січня цього року.

Як повідомив керівник Адміністрації Президента Сергій Льовочкін, «глава держави очікує від робочої групи розробки рішень, які забезпечать вчасне виконання Україною її зобов'язань перед Радою Європи».

Завданням робочої групи буде напрацювання пропозицій з урахуванням максимальної кількості зауважень, викладених у резолюції до наступного засідання асамблеї, де слухатиметься звіт моніторингового комітету. Щоправда, за такий стислий термін неможливо врахувати ту частину зауважень, яка вимагає внесення змін до Конституції, зокрема в частині процедури призначення та обрання суддів, формування складу Вищої ради юстиції та допуску до виборів осіб, судимість яких не погашена.

Наступну сесію ПАРЄ заплановано на 22 червня.

ПРАВИЛА ЖИТТЯ

За часом Європи

В Уряді назвали нову дату, коли Україна востаннє переведе стрілки годинника. Відповідно до оголошених планів різниця між київським і московським часом завжди становитиме 2 год, натомість влітку наші годинники йтимуть синхронно з європейськими.

У вересні минулого року народні обранці скасували перехід на зимовий час, мотивуючи це тим, що багатьом громадянам важко адаптуватись до переведення стрілок. Також зміна часу негативно впливає на стан здоров'я, а економія електроенергії при цьому незначна. Однак вже в жовтні Верховна Рада відмінила своє рішення. Серед причин цього називали суттєву різницю в часі з Європою, яка збільшилася б з 1 до 2 годин, та неоднозначну ситуацію на Закарпатті, де зимою сонце сходило би близько полудня. Не кажучи вже про те, що літній час неправильний, і якщо вже й відмовлятись від переведення стрілок, то скасовувати слід саме його. Щоправда, Росія й Білорусь залишились саме в штучному літньому часі.

Тепер, готуючись до встановлення одного часу раз і назавжди, Кабмін підійшов до питання більш серйозно. 30 січня в Уряді відбулась нарада за участю експертів, зокрема, голови Державної комісії єдиного часу й еталонних частот Ярослава Яцківа. Минулого року він був серед тих, хто звертав увагу на невідповідність скасування зимового часу міжнародним правилам.

На брифінгу після засідання очільник МНС Віктор Балога розповів, що Кабмін планує направити до ВР законопроект, яким у 2013 р. буде скасовано перехід на літній час. Відкласти це питання ще на рік урядовці вирішили для того, аби не заплутувати в часових перипетіях гостів Євро-2012. Тому передбачається, що востаннє ми переведемо стрілки годинників восени після проведення чемпіонату Європи.

Цікаво, що якщо урядові ініціативи підтримають нардепи, часова різниця між Києвом і Москвою завжди становитиме 2 години, натомість між Україною й більшістю країн Європи взимку — 1 годину, а влітку жодної різниці не буде. Принаймні, якщо західні країни також не відмовляться від переведення стрілок.

ПОГЛЯД З БОКУ

Наказне поводження

ПАРЄ закликає Київ відкоригувати Кримінальний кодекс та Конституцію заради… 4 ув'язнених екс-чиновників

Закінчення, початок на стор.1

Зокрема, що заважало ще у 2005 році внести зміни до стст.364 та 365 Кримінального кодексу, аби вони «відповідали стандартам Ради Європи», як того вимагає сьогодні ПАРЄ? Натомість, за даними судової статистики, тільки за ст.364 в середньому за рік засуджувалося близько півтисячі чиновників. Жодного обурення ні в тодішнього міністра внутрішніх справ Юрія Луценка, ні в Прем'єра й лідера БЮТ Юлії Тимошенко ці дані не викликали.

Не вчора, і не позавчора сформувалися ті негативні тенденції, на які звернув увагу моніторинговий комітет. На думку ПАРЄ, «ці проблеми не є чимось новим та вже давно викликають занепокоєння асамблеї, будучи пов'язаними, крім усього іншого, з відсутністю незалежності судової системи, надмірним застосуванням та тривалістю попереднього ув'язнення, відсутністю рівності сторін обвинувачення та захисту в судових процесах». Щоправда, до 2010 року вони не викликали такого занепокоєння ні в Європи, ні в чинної на той момент української влади.

На думку М.Шульца та його товаришів по Європарламенту, колишніх високопосадовців повинні судити виборці, а не Феміда.

Надто широке «зловживання»

Власне судові процеси проти колишніх високопосадовців були потрібні вже тому, аби, як відзначають українські експерти, стало реальністю одне з гасел «помаранчевої революції» про закон, який має бути єдиний для всіх. Лише тепер українська опозиція побачила в Кримінальному кодексі «сталінські норми», а Європа відзначила, що стст.364 та 365 КК «є занадто широкими в застосуванні та, по суті, дозволяють постфактум криміналізацію звичайних політичних рішень».

Водночас у документах РЄ відсутні рекомендації щодо того, як саме відрізнити «звичайне» кримінальне переслідування чиновника від «політичного». Адже, наприклад, у Франції президент Ніколя Саркозі не вбачав нічого «неєвропейського» в порушенні кримінальної справи проти свого основного конкурента під час президентської кампанії Домініка де Вільпена. Суд останнього виправдав, але пляма на політичній кар'єрі екс-прем'єра залишається дотепер.

До речі, минулого тижня Вищий суд Румунії засудив екс-прем'єра Адріана Настасе до 2 років тюремного ув'язнення за обвинуваченнями в корупції. Як повідомляє Бі-Бі-Сі, у 2004 р. А.Настасе отримав на свою президентську кампанію € 1,7 млн. Сам засуджений, який керував урядом Румунії з 2000 до 2004 року, традиційно заявив, що обвинувачення політично мотивовані. У Раді Європи на ці слова поки що ніяк не відреагували.

Показовим є й той факт, що свого часу канцлер Німеччини Ангела Меркель під час зустрічі з Президентом України Віктором Януковичем також дивувалася змісту обвинувачень, висунених Ю.Тимошенко, порівнюючи підписання обтяжливого для України контракту з «Газпромом» з наданням допомоги Греції. Проте своє «політичне» рішення про виділення траншу А.Меркель все ж затвердила в Бундестазі, тоді як Ю.Тимошенко не змогла надати своїм вказівкам статусу урядового акта. Цю відмінність із певних причин не хочуть визнавати євродепутати.

Тож навіть для пересічного українця вимога відкоригувати КК заради волі кількох екс-чиновників виглядає дещо дивною. Тим більше — заклик ПАРЄ переглянути ст.76 Конституції України, аби засуджені за певні злочини мали змогу балотуватися на виборах до українського парламенту (п.15.4 резолюції). Ще рік тому на цей «недолік» нашого Основного Закону Європа не звертала жодної уваги.

Насильно не помилуєш

Після схвалення резолюції новообраний голова Європарламенту Мартін Шульц висловив побажання, аби екс-прем'єр Ю.Тимошенко була якнайшвидше звільнена з-під варти. В інтерв'ю «Німецькій хвилі» він зазначив, що «це можна зробити шляхом помилування. Якщо не помиляюся, Президент В.Янукович уже розглядав такий варіант. Це, напевно, допомогло б усім сторонам». Водночас він визнав, що не має доказів того, що обвинувачення, пред'явлені Ю.Тимошенко, невиправдані.

Дійсно, в нинішніх умовах є тільки два шляхи для звільнення Ю.Тимошенко: декриміналізація службових злочинів або указ про помилування. Для ухвалення відповідних змін до КК потрібен певний час і, що головне, логіка й чітке формулювання диспозиції нової ст.364, яке б унеможливлювало уникнення покарання чиновниками, які розпоряджаються державними фінансами як власними. Водночас серед справ проти екс-прем'єра, які ще розслідуються, є й факти нераціонального витрачання бюджетних коштів. А звільняти від відповідальності за такі зловживання надто ризиковано для будь-якої демократичної держави.

Помилування також вимагає певних умов. Насамперед клопотання самої Юлії Володимирівни. Не кажучи вже про визнання вини, щире каяття та відшкодування збитків. Жодного із цих кроків, принаймні за словами захисників екс-прем'єра, вона робити не збирається. А резолюція ПАРЄ не є тим документом, який може застосувати суддля звільнення від кримінальної відповідальності.

Про останнє нагадав і суддя Печерського райсуду м.Києва Сергій Вовк, відхиливши клопотання захисту екс-міністра внутрішніх справ Юрія Луценка про зміну йому запобіжного заходу, яке обгрунтовувалося відповідним пунктом резолюції ПАРЄ. Як наголосив С.Вовк, Конституція забороняє впливати на суд у будь-який спосіб. І навряд чи в Європі діють інші норми щодо незалежності правосуддя.

Санкції без ефекту

Вітчизняні експерти наразі дискутують щодо того, чи вкладеться Україна в «розумні строки», відведені їй ПАРЄ для виконання вимог останньої, та які санкції загрожують Києву в разі, якщо 4 колишні чиновники, згадані в резолюції, залишатимуться за гратами. Проте, як відомо, будь-яка санкція повинна передбачати виховну складову. Натомість у розпорядженні ПАРЄ є єдиний важель — позбавлення української делегації права голосу. Для пересічного українця й навіть для бізнесових структур такий захід не загрожує будь-якими незручностями.

Більш вагомі аргументи може висунути керівництво ЄС, наприклад, запровадити заборону на в'їзд українських чиновників на свою територію чи заблокувати їхні рахунки. Але в Страсбурзі чудово розуміють різницю між політичною ситуацією в Білорусі, до якої такі санкції були застосовані, та Україною.

Інша річ — репутація нашої держави, до якої в Європі й без будь-яких санкцій сформувалося доволі зверхнє ставлення. Причому не лише в представників «сталих демократій», а й у «молодих» членів РЄ, про що засвідчила обмовка польського журналіста, який порівняв українок з «роботами для ведення домогосподарства». У цьому сенсі вже Україна має всі підстави, аби говорити про упереджене ставлення до неї та її громадян.

Урешті-решт для кожного з нас європейський вибір не зумовлений прізвищами тих, хто перебуває при владі чи за гратами. Якщо ж для Старого світу це має настільки принципове значення, то природно виникає сумнів, що нас дійсно прагнуть бачити в ЄС як повноправну державу, а не учня, на якому відточують ази демократії.

ДУМКИ ЕКСПЕРТІВ

ТАРАС БЕРЕЗОВЕЦЬ:

— Це своєрідне залякування тих громадян, які не знають, що собою являє ПАРЄ. Очевидно, що документи ПАРЄ є маяком, на який будуть орієнтуватися представники Європейського парламенту, але надто перейматись її рішеннями немає сенсу. На місці МЗС я би почав турбуватися, якби щось подібне заявив Європейський парламент чи Конгрес США, але їм, очевидно, немає до України діла.

ВОЛОДИМИР КОРНІЛОВ:

— Якщо Україна проігнорує рекомендації, викладені в резолюції ПАРЄ, то немає жодних сумнівів, що поступово на нас посилюватиметься тиск з боку аналогічних європейських інституцій, і не виключено, що до України будуть застосовані санкції, причому не менш жорсткі, ніж до Білорусі.

Записала Тетяна КУЛАГІНА

Парламентська асамблея Ради Європи
Резолюція

26 січня 2012 року

Функціонування демократичних інституцій в Україні
(витяг)

1. Асамблея вітає тривале співробітництво з українським Урядом у рамках моніторингової процедури асамблеї. Вона із задоволенням відзначає, що Уряд ужив низку важливих кроків з метою виконання ще не виконаних вступних зобов'язань, у тому числі щодо боротьби з корупцією. Вона вітає тісне співробітництво, досягнуте між Радою Європи та українським Урядом в реалізації необхідних реформ. Водночас Асамблея висловлює жаль, що судове переслідування колишніх урядових лідерів в Україні негативно впливає на тіснішу європейську інтеграцію країни.

2. Парламентська асамблея висловлює занепокоєння кримінальним переслідуванням, розпочатим за ст.364 («Зловживання владою або службовим становищем») та ст.365 («Перевищення влади або службових повноважень») Кримінального кодексу України проти низки колишніх членів Уряду, включаючи колишнього міністра внутрішніх справ Юрія Луценка, колишнього в.о. міністра оборони Валерія Іващенка, колишнього першого заступника міністра юстиції Євгена Корнійчука та колишнього Прем'єр-міністра Юлію Тимошенко.

3. Асамблея вважає, що стст.364 та 365 КК України є занадто широкими в застосуванні та, по суті, дозволяють пост фактум криміналізацію звичайних політичних рішень. Це суперечить принципу верховенства права та є неприйнятним. Тому асамблея закликає владу невідкладно внести зміни в ці дві статті КК відповідно до стандартів Ради Європи та зняти обвинувачення проти колишніх членів Уряду, висунуті за цими статтями. Асамблея хоче наголосити на тому, що оцінка політичних рішень та їхніх наслідків є прерогативою парламентів та, зрештою, виборців, а не судів. У зв'язку із цим асамблея просить Президента України розглянути всі наявні в нього правові засоби, щоб звільнити цих колишніх членів Уряду та дозволити їм брати участь у наступних парламентських виборах.

4. Асамблея висловлює жаль через численні недоліки судових процесів проти колишніх членів Уряду і вважає, що вони могли підірвати можливість обвинувачуваних отримати справедливий судовий розгляд у тому значенні, як його визначає ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У зв'язку із цим асамблея відзначає той факт, що Європейський суд з прав людини вирішив розглянути за прискореною процедурою звернення пані Тимошенко стосовно її затримання, в якому вона посилається на порушення стст.3, 5 та 18 конвенції.

5. На думку асамблеї, ці недоліки є результатом системних проблем судової системи України. Ці проблеми не є чимось новим та вже давно викликають занепокоєння асамблеї, будучи пов'язаними, крім усього іншого, з відсутністю незалежності судової системи, надмірним застосуванням та тривалістю попереднього ув'язнення, відсутністю рівності сторін обвинувачення та захисту в судових процесах, а також неадекватною юридичною аргументацією обвинувачення та судів у офіційних документах та рішеннях.

6. Стосовно незалежності судової системи асамблея:

6.1. повторює своє глибоке занепокоєння через відсутність незалежності судової системи та вважає, що це є основним викликом для системи правосуддя в Україні;

6.2. вважає, що поточна процедура призначення суддів підриває незалежність усієї судової системи; закликає владу скасувати або принаймні скоротити п'ятирічний випробувальний строк для суддів та усунути Верховну Раду з процесу призначення;

6.3. вважає, що під час випробувального строку судді не повинні розглядати чутливі з політичної точки зору або складні справи;

6.4. вважає, що склад Вищої ради юстиції суперечить принципу поділу влади й також підриває незалежність судової системи; тому асамблея просить ухвалити поправки до відповідних законів та реально усунути представників Верховної Ради, Президента України та прокуратури від членства у Вищій раді юстиції. В очікуванні на прийняття поправок ці три інституції повинні призначити до Вищої ради юстиції неполітичних членів;

6.5. закликає Верховну Раду невідкладно ухвалити необхідні поправки до Конституції, які б усунули положення, що перешкоджають запровадженню рекомендацій асамблеї, згаданих у пп.5.2 та 5.4;

6.6. висловлює занепокоєння численними достовірними повідомленнями про ініціювання дисциплінарних заходів та звільнення суддів Вищою радою юстиції на базі скарг від прокуратури, тому що згадані судді прийняли рішення, що суперечило думці прокуратури, у конкретній судовій справі; така практика є несумісною з принципом верховенства права та повинна бути припинена негайно.

7. Стосовно попереднього ув'язнення асамблея:

7.1. висловлює занепокоєння надмірним застосуванням попереднього ув'язнення в українській системі правосуддя, часто без належного обгрунтування або підстав;

7.2. із цього погляду звертає увагу на те, що незаконне та надмірне попереднє ув'язнення є одним з основних питань у рішеннях, прийнятих проти України Європейським судом з прав людини;

7.3. ще раз наголошує, що відповідно до принципу презумпції невинуватості попереднє ув'язнення повинне застосовуватися тільки як крайній захід, коли існує реальна загроза ухилянням від правосуддя або перешкоджання його здійсненню;

7.4. закликає владу забезпечити, щоб Кримінально-процесуальний кодекс визначав чітку процедуру перевірки законності та тривалості попереднього ув'язнення; крім того, необхідно визначити керівні принципи, які гарантуватимуть, що попереднє ув'язнення застосовується лише як крайній захід та тільки на основі добре обгрунтованого рішення суду.

8. Стосовно рівності сторін обвинувачення та захисту в судових процесах асамблея:

8.1. з тривогою звертає увагу на упередженість та обстоювання позицій обвинувачення, яка є властивою для всієї судової системи України;

8.2. закликає владу подбати про те, щоб у Кримінально-процесуальному кодексі та на практиці гарантувалася рівність сторін обвинувачення та захисту;

8.3. закликає владу, зокрема, забезпечити, щоб Кримінально-процесуальний кодекс чітко передбачав надання стороні захисту копії матеріалів справи обвинувачення, а також достатнього часу для ознайомлення з ними під контролем судді.

8.4. вітає той факт, що Президент України подав на розгляд Верховної Ради новий проект Кримінального процесуального кодексу й закликає її якнайшвидше прийняти цей акт, який повністю враховує рекомендації експертів Ради Європи.

9. Є системні недоліки судової системи. Асамблея шкодує через те, що Україна не реформувала прокуратуру відповідно до норм Ради Європи, тоді як ця реформа є одним із зобов'язань, узятих Україною під час її вступу до РЄ. Внаслідок цього прокуратура залишається інституцією надзвичайно сильно централізованою та такою, що має надмірні повноваження.

РОБОЧА ГРУПА

Критика кваліфдобору

ВРЮ висловила зауваження щодо процедури «пошуку кадрів»

› *Закінчення, початок на стор.1*

«Кваліфікаційний іспит є найбільш складним та вирішальним етапом як для кандидатів, так і для комісії з точки зору об'єктивності оцінювання знань та якостей претендентів, які характеризують ступінь їх готовності здійснювати правосуддя», — розпочав голова ВККС Ігор Самсін.

За його словами, досвід проведення першого кваліфіспиту, який відбувся в червні 2011-го, показав «концептуальну правильність, методологічну та організаційну доречність підходів, закладених у ньому». Тим не менше, удосконалення проведення кваліфіспиту залишається одним із пріоритетних завдань постійно діючого органу.

«Під час першого добору спостерігалося певне штучне відсторонення членів кваліфкомісії від покладених на них завдань», — зауважила заступник голови Вищої ради юстиції Лідія Ізовітова. На її думку, всі тестові завдання, які готуються для претендентів на мантії, повинні пройти експертизу ВККС. Остання повинна оцінити кожне питання тесту, «усунути» всі неточності, виправити помилки, а тоді — затвердити.

Також, за словами Л.Ізовітової, кандидати мають бути впевненими, що оцінили саме їхній тест, а не чужий. Адже дехто скаржився до ВРЮ: «Я сумніваюся, що перевірили саме мій тест». «Тому в кожного, хто складав іспит, повинен залишатися код, за допомогою якого він би зміг знайти з-поміж усіх робіт свою і переконатися, що отримав «не чужі» бали», — підкреслила представниця ВРЮ.

Ще одне зауваження — утворення не передбачених законодавством екзаменаційних комісій, які перевіряли практичні завдання претендентів на мантії. За словами Л.Ізовітової, оцінювати роботи кандидатів мали лише «кваліфікаційники». Можна залучати до цього процесу науковців та викладачів, але винятково для надання консультацій членам комісії.

Говорила заступник голови ВРЮ й про неоднакові критерії оцінювання виконаних кандидатами завдань. «Наприклад, одному й тому ж претендентові один член екзаменаційної комісії ставить 3 бали, а інший — 10. Такого не повинно бути. Я розумію, якби була різниця між оцінками в 1—3 бали. Але ж у цьому випадку «прірва» у 7 балів!» — наголосила Л.Ізовітова.

Було б доречно розробити методи та способи виявлення особистих та моральних якостей кандидатів. Також варто проводити безперервну спеціальну перевірку потенційних служителів Феміди, адже поки матеріали потраплять на стіл Президента, кандидат може стати «героєм» якоїсь неприємної історії.

Запропонували «кваліфікаційникам» і подумати над тим, аби «шукати кадри» для Феміди в кожну юрисдикцію окремо (у загальний, господарський чи адміністративний суд). І, можливо, допускати кандидатів до участі в конкурсі на заміщення вакансій залежно від відповідності виконаного ними практичного завдання спеціалізації судів.

До речі, зауваження ВРЮ стосувалися й того, що для виконання практичного завдання потенційних володарів мантій не забезпечили необхідними нормативно-правовими актами. Цей недолік потрібно виправити: або на сайті ВККС указувати повний перелік необхідних документів, або під час іспиту давати їх кандидатам, наприклад, на електронних носіях.

Чи втіляться всі пропозиції в «кваліфікаційне життя», дізнаємося після проведення підсумкової науково-практичної конференції з питань удосконалення процедури добору, яка відбудеться 22—24 лютого.

Щодо деяких питань, пов'язаних із процедурою добору суддівських кадрів, погляди І.Самсіна та Л.Ізовітової розходилися.

КАР'ЄРА

Сходами суддівського ремесла

ОЛЬГА ОРЛОВА

У передостанній день січня члени ВККС розглядали питання про рекомендування суддів, обраних безстроково, для переведення в інший суд. Отримати цей дозвіл легше тим, хто добре зарекомендував себе в попередні роки роботи. Кандидатів з гарною репутацією цього разу було 8 з 10. Саме вони стали претендентами на вакантні посади в омріяних судах.

Поки живеш — навчайся

Більшість законників прагнуть перейти до апеляційних судів, та далеко не всі охочі відповідають вимогам. Дехто навіть не знає правильних відповідей на елементарні запитання, які стосуються специфіки потенційної роботи. Одиниці володіють теорією права на достатньому рівні. ВККС радить усім служителям Феміди вчасно підвищувати кваліфікацію. Це зовсім не другорядний обов'язок, як дехто звик уважати, а необхідна умова відповідності сучасним нормам судочинства.

Відсутність записів про навчання насторожує членів комісії і врешті-решт може стати причиною відмови в рекомендації. Але не лише це є сумнівним недоліком досьє на законника.

Для судді Харцизького міського суду Донецької області Людмили Носовської каменем спотикання стало кримінальне минуле. Її обвинувачували за ч.2 ст.368 КК («одержання хабара у великому розмірі»). Під час обшуку в кабінеті знайшли $8 тис. І хоча законницю виправдали за реабілітуючими обставинами, факт залишився темною плямою на її репутації. У рекомендації на посаду судді Апеляційного суду Донецької області Л.Носовській було відмовлено.

Показники вирішують усе

Не пощастило й наступній служительці Феміди. Цього разу через велику кількість (2/3) скасованих вироків у кримінальних справах. Суддя Диканського районного суду Полтавської області Ірина Щабельська виправдовувалась тим, що більшість скасованих рішень стосується однієї й тієї ж самої людини. Чому думки законниці й апеляційної інстанції стосовно підсудного періодично не збігалися, вона не знає.

Становище І.Щабельської не змогла поліпшити і її відповідь на теоретичне запитання членів кваліфкомісії. Сукупність обставин призвела до того, що служителька Феміди повезла в Диканьку відмову в рекомендації на посаду судді Апеляційного суду Полтавської області.

Великому кораблю — велике плавання

Іншим кандидатам на нові посади пощастило більше. 8 законників отримали бажані рекомендації.

Серед них: Ніна Старова — на посаду судді Київського апеляційного адміністративного суду, Світлана Федонюк — судді Апеляційного суду Волинської області, Ірина Кішкіна — судді Апеляційного суду Донецької області, Ольга Собина — судді Апеляційного суду Сумської області, Юлія Філонова — судді Апеляційного суду Сумської області, Юрій Парусніков — судді Дніпропетровського апеляційного господарського суду, Рита Новікова — на посаду судді Господарського суду Одеської області та Майя Калантай — на посаду судді Господарського суду Харківської області.

Добре ім'я та професійний досвід — залізні аргументи в спілкуванні з членами кваліфкомісії. Тож щасливчикам лишається тільки побажати успіхів у роботі й подальшого професійного зростання. А також знаходити час на постійне самовдосконалення, щоб відкрите море можливостей не виявилось завеликим для їхніх кораблів знань та навичок.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Бездоганне засідання

ОЛЬГА ЖУКОВА

Четверо суддів на розгляд своїх справ не з'явились. Відповідальність чекатиме на них до наступного разу. Інші шестеро служителів Феміди відбулися легким переляком. Більшість із них могли б зовсім не потрапити до зали дисциплінарного правосуддя, якби вчасно дали пояснення членам ВККС.

Не догледів

Близьким до покарання був суддя Бериславського районного суду Херсонської області Віктор Сіянко. Але, як виявилося в ході розгляду, скаржник — Сергій Дутчак — мав претензії до вироку, а не до поведінки законника.

Проте порушення з боку В.Сіянка все ж таки мало місце. Під час розгляду справи цей служитель Феміди не проконтролював правильність оформлення протоколу. Тим часом недосвідчений секретар допустив помилку, яка згодом призвела до скасування вироку апеляційною інстанцією.

Члени ВККС були обурені такою халатністю. Та строки притягнення до дисциплінарної відповідальності на цей момент вже сплинули, тому справу довелось припинити.

Член ВККС Володимир Віхров не знайшов підстав для притягнення більшості суддів до дисциплінарної відповідальності.

Тяганина через навантаження

Одна з найбільш тривалих справ, що потрапили на стіл членів кваліфкомісії розглядалась суддею Збаразького районного суду Тернопільської області Галиною Щербатою. Розгляд тривав протягом 7 місяців. Суддя пояснює перевищення розумних строків значним навантаженням: «Я впала на коліна й не можу з них піднятися».

Врахувавши об'єктивність обставин, які зумовили тривалу паузу, кваліфкомісія припинила провадження щодо Г.Щербатої.

Ігнорувати не можна

Проблема багатьох суддів, щодо яких відкривається дисциплінарне провадження, полягає в тому, що вони не надають письмових пояснень на вимогу членів ВККС. Однак цей етап є одним з вирішальних під час розгляду справи, і, якщо законники його ігнорують, комісія викликає їх на очну ставку. Саме так трапилось із суддею Центрально-Міського районного суду м.Кривий Ріг Оленою Бондаревою. Її звинуватили в перевищенні розумних строків, але жінці вистачило кількох хвилин, аби виправдатися перед комісією, і справу відкривати не стали.

Після того, як члени ВККС розібралися з присутніми законниками, вони взялися до розгляду скарг на предмет того, чи є в них ознаки дисциплінарних порушень. З 425 заяв тільки 17 мали підстави для відкриття провадження. Саме стільки кандидатів на догану постануть перед комісією під час наступного засідання з розгляду дисциплінарних справ.

ЗМІНИ

Перерозподіл сил на «адмінфронті»

Склад судових колегій ВАС зменшився з 5 до 3 законників

МАРИНА ЗАКАБЛУК

Аби розвантажити адмінсуди, законодавець уніс зміни до Кодексу адміністративного судочинства. Зокрема, відбувся раціональний перерозподіл суддівських сил на «адмінфронті».

Хоча КАС значно молодший від інших кодифікованих нормативно-правових актів (у цьому році він святкуватиме сьомий день народження), та в питанні удосконалення він не відстає від «колег». Так, за 6,5 років зміни до КАС вносились 36 разів. Наприклад, Цивільний процесуальний кодекс (прийнятий у 2004-му) піддавався корективам 32 рази. А от Господарський процесуальний кодекс (прийнятий у 1991 році) змінювався 46 нормативно-правовими актами, якими вносилися доповнення до ГПК, вилучалися «старі» положення.

Чи не найчастіше «законодавче втручання» відчував на собі КАС у 2011-му: зміни до нього вносились 12 разів. Більшість із них мали на меті «підвищити ефективність адмінсудочинства, уточнити та вдосконалити процедури й окремі аспекти розгляду справ, запровадження більш якісного та оперативного судочинства».

Відтепер ВАС як суд касаційної інстанції розглядатиме справи колегіями, у складі яких має бути не менше 3 законників.

Так, законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень адміністративного судочинства» від 17.11.2011 були внесені зміни, зокрема, до ст.24 «Здійснення адміністративного судочинства колегією суддів» КАС. Раніше ВАС як суд касаційної інстанції розглядав справи колегіально в складі не менше 5 володарів мантій. Відтепер кількість законників у колегії зменшилася до 3 осіб. «Перегляд судових рішень в адміністративних справах у касаційному порядку здійснюється колегією у складі не менше трьох суддів», — зазначається в кодексі.

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень адміністративного судочинства» набрав чинності 31 грудня 2011 року. Відповідно до внесених змін, збори служителів Феміди ВАС затвердили «Положення про порядок формування колегій суддів у ВАС», яким визначаються засади формування колегій суддів з метою забезпечення автоматичного розподілу справ та їх розгляду.

У положенні зазначається: як судом апеляційної інстанції справи розглядаються колегіями ВАС у складі 3 законників, як судом касаційної інстанції — у складі не менше 3 суддів. Лише у разі розгляду ВАС справ як судом першої інстанції та у випадку вирішення ним питання про допуск справи до провадження у Верховному Суді колегії суддів формуються у складі 5 володарів мантій.

За словами голови ВАС Ігоря Темкіжева, такий «порядок розгляду касаційних скарг дозволить збільшити кількість розглянутих справ у ВАС та відповідно пришвидшить строки розгляду адміністративних справ».

У положенні йдеться й про те, що справи, розгляд яких відповідно до процесуального закону здійснюється колегіями в складі 3 або не менше 3 суддів, розглядаються постійними колегіями. До того ж колегія законників, що діє як суд першої чи касаційної інстанції, може ухвалою розширити свій склад за рахунок інших представників судової палати, в якій таку колегію було сформовано.

При цьому розширений склад колегії повинен становити будь-яку непарну кількість володарів мантій, більшу за номінально необхідну згідно з нормами процесуального закону. Загальна кількість розширеного складу колегії зазначається в ухвалі. А от додатко до розширеного складу колегії судді вводяться розпорядженням секретаря палати.

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ Дмитро ЛУСПЕНИК:

«Ті, хто грається з процесуальними законами, можуть легко порушити логіку, ЦПК одним невдалим нововведенням»

***Дмитро ЛУСПЕНИК** народився 30 вересня 1965 р. Трудову діяльність розпочав у 1985-му. У 1990 р. закінчив Харківський юридичний інститут ім. Ф.Е. Дзержинського. Після цього працював на посадах стажиста народного судді, судового виконавця Ленінського районного народного суду м.Харкова, судді, заступника голови Київського районного суду м.Харкова, судді Апеляційного суду Харківської області. З 2008 до 2011 р. — суддя Верховного Суду України. Постановою Верховної Ради від 16.06.2011 №3542-VI обраний суддею Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Постановою пленуму ВСС 24.06.2011 №2 призначений секретарем цього пленуму. Заслужений юрист України, кандидат юридичних наук, доцент.*

ТЕТЯНА КУЛАГІНА

Восени минулого року Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ відсвяткував свою першу річницю. З часу появи ВСС його представники активно працювали над забезпеченням єдності судової практики. Зокрема, пленум ВСС прийняв низку важливих постанов. Про те, як удається справлятися з ключовими завданнями, які колізійні моменти мають вирішити прийняті постанови, а також яких постанов чекати вже найближчим часом, в інтерв'ю «ЗіБ» розповів секретар пленуму ВСС, суддя судової палати в цивільних справах Дмитро ЛУСПЕНИК.

«Наявність двох постанов з одного й того самого питання не додасть визначеності судовій практиці»

— Дмитре Дмитровичу, в червні минулого року вас обрали суддею Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ. До цього ви були суддею Верховного Суду. Чому вирішили змінити місце роботи і чи не шкодуєте про таке рішення?

— Перш за все я дякую за увагу до роботи ВСС як нової інституції в правовій системі України. Що ж до запитання, то без перебільшення можу сказати: практично кожний суддя мріє стати суддею Верховного Суду, в якому працюють одні з найдосвідченіших суддів держави, адже це вершина кар'єри, неоціненний досвід і можливість впливати на забезпечення єдності судової практики в державному масштабі, напрацьовувати правові позиції, на підставі яких ухвалюватимуться рішення. Щоб стати суддею ВС, я дуже багато працював. Мені надзвичайно важко далося прийняття рішення про перехід до ВСС. Я думав про це більше півроку, працюючи у ВС вже за новою процедурою після відомих змін, унесених до процесуальних кодексів законом «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року. Причини переходу з ВС до ВСС коментувати не хочу, головне для мене, що продовжую виконувати такі самі процесуальні повноваження, які виконував у ВС. Крім цього, маю можливість брати участь у наданні судам роз'яснень практики застосування норм права шляхом підготовки та прийняття постанов пленуму ВСС. Як для науковця і перш за все процесуаліста для мене дуже важливою є можливість вивчати всю цивільну справу та давати оцінку діям судді, учасникам процесу, наприклад:

- яким чином відбувається визначення предмета та підстави позову;
- які модифікації позову та їх наслідки;
- яким чином визначається процесуальний статус учасників процесу та їх легітимація в процесі;
- як проходить доказова діяльність осіб, які беруть участь у справі, та суду;
- як апеляційний суд виконує свої повноваження щодо перегляду судового рішення тощо.

У ВС я був автором і доповідачем усіх останніх постанов Пленуму ВС, в яких давалися роз'яснення процесуальних питань, тому застосування судом норм процесуального права для мене є дуже важливим і з наукової точки зору становить інтерес.

— На першому засіданні пленуму ВСС, яке відбулося в червні 2011 року, вас призначили секретарем. Як вам працюється на цій посаді?

— Я би не назвав це посадою, до ВСС я йшов не за посадою і ніколи в житті про це не думав. Для мене найголовніше — бути суддею, постійно розглядати справи та бути в курсі проблем здійснення правосуддя, допомагати суддям у складних правових ситуаціях. Скажу чесно: не думав, що буде так важко і перш за все через відсутність часу, який би хотілося приділити саме роботі пленуму нового судового органу, напрацюванню правових позицій. Але, думаю, пленум ВСС справляється зі своїми завданнями та обов'язками, адже всього за півроку (перше засідання відбулося 24.06.2011, а останнє — 23.12.2011) ми прийняли 14 постанов, а це надзвичайно складна процедура, яка детально виписана в Регламенті пленуму ВСС та Положенні про підготовку постанов пленуму ВСС. Звичайно, не всі ці акти пленуму мають роз'яснювальний характер стосуються норм права, оскільки нам перш за все потрібно було сформувати пленум нового суду як інституцію. З великим задоволенням можу констатувати, що ми це зробили. Нам вдалося не тільки затвердити Положення про Науково-консультативну раду при ВСС, а й обрати її членів та вирішити всі організаційні питання. Рада складається з найавторитетніших науковців у різних галузях права. До того ж ми вже провели перше пленарне засідання НКР, відбулися робочі засідання всіх її секцій. Також з радістю можу сказати, що ми прийняли 4 постанови пленуму, яких не приймав Пленум ВС. Судам дано роз'яснення щодо застосування норм права з метою забезпечення єдності практики.

Проблемою є і роль чинних постанов Пленуму ВС. Є різні думки із цього приводу. Найбільше схвилювала всіх нас позиція начальника правового управління ВС Миколи Хавронюка, який вважає, що з прийняттям закону №2453-VI вони втратили силу. Не погоджуюсь із цією думкою, оскільки пленум ВСС не є правонаступником ВС і змінити чи доповнити постанову Пленуму ВС не може, хоча це й пропонують деякі члени НКР при ВСС. Звичайно, наявність двох постанов (Пленуму ВС і пленуму ВСС) з одного й того самого питання не додасть визначеності судовій практиці. Проте впевнений, що нам удасться донести до відома суддів, як правильно вибрати те роз'яснення, яке потрібне саме при вирішенні конкретної справи, з урахуванням її обставин та спірних правовідносин. Наразі надзвичайно велика проблема полягає в тому, що є нагальна потреба підкоригувати багато постанов Пленуму ВС у зв'язку зі зміною законодавства, перш за все процесуального. Це, по суті, 3—4 пункти, а доводиться приймати нову постанову, оскільки, як я вже сказав, доповнити постанову Пленуму ВС ми не можемо.

> «Щоб стати суддею ВС, я дуже багато працював, і мені надзвичайно важко далося прийняття рішення про перехід до ВСС».

— У 2011-му ВСС відзначив першу річницю своєї діяльності. З якими труднощами довелося зіткнутися під час становлення нової установи? Які проблеми вдалося вирішити, а які й досі залишаються невирішеними?

— Дійсно, 4 жовтня 2011 року ми відсвяткували першу річницю своєї діяльності. У доповіді голови ВСС Леоніда Фесенка детально йшлося про наші здобутки та проблеми, про створення та розбудову суду, тому мені б не хотілося повторювати все сказане. Справді, це була важка й клопітлива робота. Вона полягала в підборі суддів, персоналу, створенні структурних підрозділів, напрацюванні величезного масиву внутрішніх документів. Одночасно доводилося розглядати справи, коли ВСС не мав повного складу, судді прийшли як з першої, так і з апеляційної інстанцій (у судовій палаті в цивільних справах ВСС на той час працювало всього 10 осіб).

Сьогодні деякі проблеми залишились, і головна з них — це приміщення для суду, розміщення людей, адже згідно із законом «Про судоустрій і статус суддів» кожний суддя має працювати в окремому службовому кабінеті. На сьогодні ми працюємо по 3—5 осіб в одному невеличкому кабінеті, і це при тому, що на судді касаційної інстанції — надзвичайно велика місія, котра полягає у викладення в рішенні правової позиції, яка буде взірцем для суддів нижчих інстанцій при вирішенні аналогічних справ (хоча в нас і немає судового прецеденту). А в процесуальних питаннях за нами — правова позиція для всіх судів загальної юрисдикції, оскільки неоднакове застосування норм процесуального права, на жаль, не є підставою для допуску справи до провадження у ВС.

— Як зазначав Л.Фесенко, у період формування ВСС судді мали значне навантаження. Як складається ситуація тепер? Скільки в середньому за місяць один суддя розглядає скарг та справ?

— Підсумки року в нас ще не підбиті, тому важко сказати про точне середньомісячне навантаження на суддю ВСС. Можу повідомити, що, за даними судової статистики, за перше півріччя 2011 року середньомісячне навантаження на суддю судової палати в цивільних справах становило 120 касаційних скарг і справ, на суддю судової палати у кримінальних справах — 50 скарг та справ. За попередніми даними, у цілому за 2011 рік такі показники змінилися. На жаль, середньомісячне навантаження на суддю судової палати в цивільних справах зменшилося лише на 4 справи (при тому, що штатна кількість суддів значно збільшилася, це майже не вплинуло на навантаження). На суддю судової палати в кримінальних справах нині припадає 44 скарги та справи. Це дуже багато й невиправдано з огляду на призначення та роль суду касаційної інстанції в державі.

Про необхідність розумного спрощення касаційного перегляду відповідно до традицій багатьох держав Європи та з урахуванням міжнародних правових документів, про потребу створення української моделі касаційного оскарження я регулярно пишу з вересня 2007 року. Такої позиції дотримується багато як учених, так і практиків — керівників вищих судів.

«Останні зміни до ЦПК в частині наказного провадження практично вихолостили його призначення як спрощеної процедури»

— За час своєї роботи пленум ВСС прийняв ряд постанов. Чому було вирішено почати саме з них? Над якими постановами представники судової палати в цивільних справах працюють нині?

— Якщо говорити про постанови пленуму, в яких даються роз'яснення з питань застосування судами законодавства під час розгляду цивільних і кримінальних справ, то це ті, котрих найбільше потребувала судова практика. Були певні напрацювання, зокрема ті, що я встиг зробити, перебуваючи у ВС. Перш за все це постанова щодо розгляду судами справ про розкриття банківської таємниці. Доповідач цієї постанови на засіданні пленуму ВСС — суддя Олег Ткачук — наводив приклади того, що практично в 95% заяви ДПІ та інших державних органів задовольнялися і банківська таємниця судами розкривалась, нерідко безпідставно. А банківська таємниця стосується особистих немайнових прав та недоторканості приватного життя, незважаючи на те, що встановлений законом режим її збереження не має абсолютного характеру.

Також хочу відзначити постанову пленуму ВСС про наказне провадження. Воно є новелою ЦПК (відповідні норми діють з вересня 2005 року), проте роз'яснення судам так і не дали. Судова практика не була однозначною, а це впливало захист суб'єктивних прав споживачів суддівських «послуг». До того ж останні зміни до ЦПК в частині наказного провадження практично вихолостили його призначення як спрощеної судової процедури, а виключення деяких вимог, за якими можна було видати судовий наказ, практично нівелювало цей вид судового провадження. Були прийняті постанови пленуму ВСС, в яких детально роз'яснені нові норми ЦПК — процедури допуску як цивільних, так і кримінальних справ до провадження у ВС із підстав неоднакового застосування судами касаційної інстанції норм матеріального права.

Наразі ми прийняли в першому читанні ще 3 постанови:

- про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами;
- про самочинне будівництво;
- про розгляд справ, які виникають з кредитних правовідносин.

Сподіваємось їх прийняти до середини березня цього року. Поки що над ними працюють створені пленумом робочі групи, до яких увійшли, крім суддів, члени НКР при ВСС, а це доктори юридичних наук відповідних галузей права. Також ми чекаємо пропозицій та зауважень від апеляційних судів, юридичних наукових закладів, державних спеціалізованих структур.

Крім цього, завершується робота над постановами пленуму ВСС про:

- касаційний перегляд судових рішень;
- розгляд справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки з урахуванням страхових випадків;
- застосування судами загальноприйнятих норм і принципів міжнародного права та деякі інші.

Орієнтовний план прийняття постанов пленуму ВСС у 2012 році та їх тематика були затверджені на першому пленарному засіданні НКР, яке відбулося 2.12.2011. З ними можна ознайомитися на офіційному веб-сайті нашого суду.

— Останнім часом до цивільного законодавства вносилося чимало змін. Яким чином це позначилося на слуханні цивільних справ? Чи зменшилися навантаження на суддів, чи скоротилися строки розгляду справ?

— Дійсно, останнім часом до ЦК та інших матеріальних законів унесено чимало змін, і, на жаль, не всі вони спрямовані на вдосконалення порядку здійснення судочинства. Оскільки юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі (конституційний принцип), то зменшення навантаження на суддів ми не очікуємо. Натомість зменшилися строки розгляду справ, і це пов'язано з кількома чинниками. По-перше, судді стали відповідальнішими, зважають на дотримання розумних строків слухання справ, оскільки цей принцип Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено й у процесуальному законі. По-друге, ВККС та ВРЮ принципово підходять до безпідставного порушення таких строків, за що вже не одного суддю звільнено з роботи й дуже багатьох притягнуто до відповідальності. По-третє, на це вплинули й зміни до ЦПК, відповідно до яких апеляційний суд позбавлений можливості скасувати рішення суду з направленням справи на новий розгляд, а зобов'язаний ухвалити нове рішення при будь-яких порушеннях місцевим судом закону.

Останні зміни справляють двояке враження, оскільки законодавець учинив половинчасто. Так, у цивільному судочинстві є загальновизнані принципи процесу (змагальність, диспозитивність), порушення яких є безумовною підставою для скасування судового рішення. Наприклад, справу розглянули, не повідомивши сторону або не залучили особу, прав та обов'язків якої стосується рішення суду. Якщо вже апеляційний суд не має права на скасування такого рішення з направленням справи на новий розгляд, то надайте цьому суду право на залучення особи, прав та обов'язків якої стосується рішення, до участі в розгляді ним справи як судом першої інстанції. Проте відповідні зміни до ст.303 ЦПК внесені не були. А касаційному суду такі повноваження надані (ст.338 ЦПК), і ми маємо парадоксальну ситуацію: якщо справу незаконно розглянули в районному суді без участі сторони, не повідомивши її про дату засідання чи не залучивши особу до участі у справі (наприклад, співвласника чи спадкоємця), апеляційний суд не має права на скасування рішення з направленням справи на новий розгляд, а касаційний суд таке рішення скасовує. Отже, апеляційний суд отримує скасування за невчинення дії, якої він і не міг учинити згідно із законом (без вини винний).

«Способи захисту порушених прав слід розширювати, а не звужувати»

— На вашу думку, які положення ЦПК, ЦК потребують змін і яких нових норм не вистачає в кодексах?

— Судовою палатою в цивільних справах ВСС у минулому році розроблено та надіслано суб'єктам законодавчої ініціативи 4 великих законопроекти, спрямовані на вдосконалення

цивільного судочинства. Ми їх розбили за блоками (за видами провадження та стадіями процесу). Це зміни до ЦПК, що стосуються наказного провадження, заочного розгляду справ, апеляційного та касаційного перегляду судових рішень. На жаль, не всі вони реалізовані. Напрацьовуються зміни до ЦК та відповідних норм законодавства, що стосуються банківської діяльності, кредитних правовідносин, а також самочинного будівництва, адже нас не задовольняє положення ст.376 ЦК, коли на суд покладені невластиві йому функції. Це наслідок узагальнення судової практики та відповідних постанов пленуму.

Останні зміни до ЦПК, названі вдосконаленням порядку здійснення судочинства (закон від 20.12.2011), слід було б назвати погіршенням порядку здійснення судочинства. Як відомо, цивільне судочинство — це комплексна система інститутів, стадій, проваджень, процесуальні дії повинні вчинятися за чітко визначеною формою і не суперечити одна одній. Лише таким чином може бути створений ідеальний ЦПК. Проте зміни, внесені до цього кодексу, незважаючи на те, що деякі з них є потрібними та правильними, не відповідають вимогам уніфікованості, системності правових норм. Більше того, їх застосування без порушення інших норм просто неможливе. Ті, хто грається з процесуальними законами, просто не знають, що дуже легко порушити логіку, структуру і принципи ЦПК одним невдалим нововведенням. Ці зміни є не чим іншим як узаконеною можливістю затягування розгляду справи недобросовісними учасниками процесу.

Наприклад, є загальна процесуальна норма: документи, подані після закінчення процесуального строку, якщо його не буде поновлено, залишаються без розгляду (ст.72 ЦПК). Ні, як на зло цій доктрині, парадигмі цивільного процесу для апеляційного та касаційного провадження запроваджено норму, при якій у разі пропуску такого строку суд відмовляє у відкритті апеляційного/касаційного провадження, забувши при цьому, що в разі відмови у відкритті провадження повторне звернення не допускається. Більше того, інститути залишення без розгляду та відмови у відкритті провадження мають різні правові наслідки. До того ж наразі невідомо, що робити першим: залишати скаргу без руху у зв'язку з невідповідністю її вимогам закону (а це 5 днів з дня отримання копії ухвали) чи залишати без руху у зв'язку з пропущенням строку на оскарження (а це 30 днів з дня отримання копії ухвали). Якщо ці недоліки є одночасними й вони вказані в ухвалі, то яке процесуальне рішення слід прийняти при невиконанні першої вимоги чи, навпаки, другої (адже в них різні правові наслідки): визнавати скаргу неподаною чи відмовляти у відкритті провадження?

Ще більше дивує інше: якщо наведена заявником підстава пропущення строку судом визнається неповажною, то чомусь суд зобов'язаний примусити заявника протягом 30 днів надати (читай — придумати) іншу підставу пропущення ним строку. Це що, спрощення процесу, скорочення строків розгляду справи? У «Перехідних положеннях» цього закону взагалі не виписана процедура, як чинити із заявами про поновлення пропущеного строку, які вже були призначені в апеляційному суді для розгляду в складі судової колегії, адже вже є норма про те, що такі дії вчиняються суддею одноособово. Важко говорити, коли зміни до законів уносять непродумано, не порадившись із суддями, які ці закони застосовують. Мені цікаво: а чи взагалі радились із науковцями?

— Ви є автором постанови «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження», яку пленум ВСС підтримав 23.12.2011. Чому з роз'ясненнями зволікали, чому цього не зробив Верховний Суд?

— Узагальнення судової практики розгляду заяв у порядку наказного провадження у ВС, коли я ще працював там, проводилось. Суддя Людмила Охрімчук підготувала відповідний проект постанови пленуму ВС, а я підготував альтернативний варіант проекту постанови, оскільки мав щодо деяких питань інші правові позиції. Ми їх детально обговорювали, вирішили проекти об'єднати, але потім стали вноситися зміни до ЦПК, а згодом Пленум ВС був позбавлений права приймати постанови. На час прийняття постанови пленуму ВСС наказне провадження в ЦПК змінилося ще на 50%. Найголовнішими змінами стали вимоги, за якими можна видати судовий наказ, і процедури скасування судового наказу. Знову змушений констатувати, що такими змінами суть і призначення наказного провадження практично знищені. На мою думку, наказне провадження, на жаль, з альтернативного судового захисту перейшло до обов'язкового судового захисту. У цьому мінус в ефективності форм цивільного судочинства, оскільки ЦПК передбачає обов'язкове подання заяви в порядку наказного провадження за тими вимогами, які ним передбачені (ст.96). Навіть якщо заявник не має письмових доказів, не бажає витрачати кошти на оплату судових витрат, він змушений спочатку подати заяву про видачу судового наказу, отримати відмову й тільки потім звернутися в порядку позовного провадження (ст.118).

Наприклад, усім відомо, як роботодавець не бажає видавати звільненому працівникові довідку про заборгованість по зарплаті. Але працівник без такої довідки змушений звернутися в порядку наказного провадження без будь-якого доказу, а в наказному провадженні суд не має права витребувати докази. Тому заявнику слід дочекатись ухвали про відмову у видачі судового наказу, а, на жаль, при відсутності такої довідки згідно із законом суд не відмовить у видачі судового наказу, а залишить заяву без руху, а це тяганина. До 30.07.2010 заявник вибирав спосіб захисту — наказне чи позовне провадження, і це було правильно. Цей аспект законодавчої ініціативи судам роз'яснений. Абсолютно незрозумілою є позиція законодавця, чому при видачі судового наказу суд діє за спрощеною процедурою, без виклику сторін і без отримання від них пояснень, а при вирішенні питання про скасування судового наказу застосовуються всі елементи змагальності? Де тут ефективність судочинства та спрощення процедур, що є вимогою часу?! Без болю не можу говорити про таку підставу для видачі судового наказу, як повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення, що набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола осіб (п.5 ст.96 ЦПК). По-перше, в окремому провадження такий факт установити неможливо, по-друге, у ЦПК взагалі не передбачена процедура розгляду заяв щодо невизначеного кола осіб. Отже, це мертва норма.

Неоднозначну судову практику породило положення про наявність спору про право, внаслідок чого суд відмовляє в прийнятті заяви про видачу судового наказу. Розкриття терміна «спір про право», на жаль, у кодексі немає, це лише теоретичні здобутки та наукові розробки, які нами були пристосовані до судової практики.

Важливими в постанові пленуму ВСС є зазначення випадків, коли загальні положення цивільного процесу можуть бути застосовані до наказного провадження, а коли цього робити не дозволяється.

Ми вважаємо, що в результаті прийняття цієї постанови суди зможуть сповна реалізувати потенціал, закладений у ЦПК, забезпечити правильний та справедливий розгляд упродовж розумних строків та надійно захистити порушені права суб'єктів права.

— Останнім часом лунають пропозиції внести зміни до ЦПК й ліквідувати положення про наказне провадження. Мовляв, суд виконує невластиві йому функції. Крім того, на думку Першого заступника Голови ВС Ярослава Романюка, це дозволить зменшити навантаження на суди. Він пропонував застосовувати такий інструмент захисту прав та інтересів, як виконавчий напис нотаріуса. Яка ваша думка щодо такої ініціативи?

— Позиція шановного Ярослава Михайловича мені відома, я ще працював у ВС, коли він обгрунтовував своє бачення цієї проблеми перед представленням проекту закону на Раді суддів України. Як відомо, орган суддівського самоврядування цей проект також не підтримав. Зазначалося, що суд виконує невластиві йому функції, тобто розглядає справи, де фактично немає спору, а є тільки формальне підтвердження права кредитора, що може бути здійснено за допомогою нотаріальної діяльності — виконавчого напису. Я не погоджувався із цією тезою раніше, не погоджуюсь і тепер. Уважаю, що способи захисту порушених прав слід розширювати, а не звужувати. Хоч як би ми позитивно ставилися до нотаріальної діяльності, але судовий захист завжди вирізнявся чітко визначеною процесуальною формою та був вищим за своєю ефективністю. Ці процедури були відомі ще римському праву і дореволюційному російському процесу, ефективно застосовувались, і не думаю, що науковці дадуть їх знищити.

Новий інститут цивільного процесуального права — судовий наказ — дозволяє:

• підвищити оперативність судового захисту суб'єктивних прав і ефективність виконання рішень;

• розвантажити суди від тих справ, які не потребують повної та детальної процедури розгляду;

• підвищити в громадян почуття відповідальності за прийняті ними на себе зобов'язання;

• посилити превентивну функцію права;

• сприяти зміцненню законності та правопорядку;

• формувати шанобливе ставлення до права та до суду.

— Які суперечності й непорозуміння повинні усунути постанови про деякі питання судової практики при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин та про практику застосування судами законодавства, що регулює самочинне будівництво, проекти яких пленум ВСС розглянув у першому читанні?

— Це нові постанови, подібних не було раніше, немає їх і в інших країнах пострадянського простору. Проте це вимога часу та судової практики, оскільки кількість таких спорів неймовірно велика, а помилок суди допускають дуже багато. Як відомо, неодмінною умовою життєздатності економіки будь-якої держави є нормальне й стабільне функціонування її кредитно-фінансових інститутів. У проекті постанови про кредитні правовідносини ми даємо роз'яснення щодо:

• юрисдикції судів у разі наявності договірних відносин між юридичними особами, де залучені й фізичні особи — поручителі;

• ситуацій з третейськими застереженнями;

• виконання договірних зобов'язань;

• можливості забезпечення позову в спорі, що виник із кредитних правовідносин, шляхом заборони виїзду за межі України до вирішення спору та погашення боргу;

• виконання договору в разі смерті позичальника чи поручителя або оспорення договорів одним з подружжя;

• застосування іпотечного законодавства.

Актуальність постанови, що стосується самочинного будівництва, зумовлена актуальністю цієї проблеми. Йдеться про визнання прав на нього та на знесення такої споруди або про захист прав інших осіб від самочинного будівництва. З метою забезпечення стабільного функціонування цих правовідносин державою приймається чимало нормативно-правових актів. Вони спрямовані на регулювання досить складних правовідносин у сфері будівництва.

Суди не завжди відрізняють правовідносини щодо самочинного будівництва на власній земельній ділянці від самочинного будівництва на земельній ділянці, яка перебуває у власності чи користуванні іншої особи, або будівництва на земельній ділянці, яка не була відведена саме для цієї мети, або була відведення з іншим цільовим призначенням. Неоднаково суди розуміють зміст правовідносин щодо незавершеного та самочинного будівництва. Складними також є питання стосовно визначення наслідків незаконних або самочинних прибудов та надбудов. Як показує практика, у зв'язку з нечіткістю правових норм виникають складнощі в питанні щодо особи, котра має право на звернення до суду з позовом про знесення чи перебудову самочинного зведеної споруди.

«Хоч як би ми позитивно ставилися до нотаріальної діяльності, але судовий захист завжди вирізнявся чітко визначеною процесуальною формою та був вищим за своєю ефективністю».

ВІТАЄМО!

ВАСИЛЬ БРИНЦЕВ
6 лютого, 61 рік

Суддя Конституційного Суду, заслужений юрист України.

ІРИНА ПАНОВА
8 лютого

Суддя Вищого господарського суду.

СВІТЛАНА ВЛАДИМИРЕНКО
9 лютого

Суддя Вищого господарського суду.

ЮВІЛЕЙ

Сусідська співпраця

Голова Вищого господарського суду Віктор Татьков узяв участь в урочистих заходах з нагоди 20-річчя системи арбітражних судів Російської Федерації.

Відвідати святкування очільника ВГС запросив голова Вищого арбітражного суду РФ Антон Іванов. У рамках відзначення ювілею відбулась міжнародна науково-практична конференція «Участь судової влади в розвитку цивільного права», на якій В.Татьков виступив з доповіддю «Справедливість як першооснова суддівської правотворчості і розвитку цивільного права».

У промові голова ВГС привітав російських колег із важливою подією, побажав професійних успіхів, нових наукових і практичних досягнень, стабільності й процвітання. Також В.Татьков висловив сподівання й на подальшу співпрацю, яка служитиме зміцненню правових основ життя наших держав.

Зазначимо, що українські «господарники» своє двадцятиліття відсвяткували влітку минулого року. 4 червня 1991 р. відповідно до закону «Про арбітражний суд» арбітраж став повноцінним органом судової влади в нашій державі. Саме цю дату «господарники» вважають днем свого народження.

ОГОЛОШЕННЯ

АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД М.КИЄВА,
розташований за адресою:
03680, м.Київ, вул. Солом'янська, 2-а,
ОГОЛОШУЄ КОНКУРС
на заміщення вакантних посад держслужбовців:

- **помічника голови суду відділу документального забезпечення діяльності голови суду та його заступників;**
- **старшого консультанта відділу прийому громадян та попереднього розгляду їх звернень;**
- **спеціаліста І категорії відділу кадрової роботи та державної служби;**
- **секретаря судового засідання відділу забезпечення діяльності судової палати з розгляду цивільних справ — 3 посади;**
- **провідного спеціаліста відділу забезпечення діяльності судової палати з розгляду цивільних справ;**
- **судового розпорядника (у цивільних справах) — 2 посади;**
- **консультанта відділу опрацювання кореспонденції (канцелярії суду);**
- **головного спеціаліста відділу інформаційних ресурсів та телекомунікаційних технологій.**

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КАНДИДАТІВ:
— громадянство України;
— вища освіта за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» чи «магістр»;
— досконале володіння державною мовою, основами діловодства;
— вміння працювати на комп'ютері.

ДЛЯ УЧАСТІ В КОНКУРСІ ПОДАЮТЬСЯ ДОКУМЕНТИ:
— взаява про участь у конкурсі;
— особова картка П-2ДС із додатками;
— копія паспорта;
— копія диплома з додатками;
— копія трудової книжки, завірена за місцем роботи;
— копія довідки про присвоєння ідентифікаційного номера;
— декларація про доходи за попередній рік;
— фотокартка розміром 4 х 6 см;
— довідка з інформаційного центру МВС про відсутність судимості;
— сертифікат про проходження профілактичного наркологічного огляду;
— медична довідка про проходження обов'язкових попереднього та періодичного психіатричних оглядів.

*Додаткова інформація щодо основних функціональних обов'язків, розміру, умов оплати праці, переліку питань для перевірки знання законодавства з урахуванням специфіки функціональних повноважень тощо надається за телефоном **(044) 284-15-94** або під час особистого прийому в приміщенні суду (4-ий поверх, кабінет №3) відповідно до такого графіка: щоденно з 9-ї до 13-ї години (крім суботи та неділі).*

Документи приймаються протягом 30 календарних днів з дня виходу публікації про оголошення конкурсу.

РЕВІЗІЯ

Довіряй, але перевіряй!

Минуле претендентів на державні посади «проскануют»

МАРИНА ЗАКАБЛУК

25 січня 2012 р. Президент підписав указ «Про порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування». У ньому визначено, хто, як і які саме відомості про кандидатів вивчатиме.

Указ підписано відповідно до ст.11 закону «Про засади запобігання і протидії корупції», яка набрала чинності 1 січня цього року. У документі йдеться про те, що спецперевірці підлягають відомості щодо осіб, котрі претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, зазначених у п.1 ч.1 ст.4 закону «Про засади запобігання і протидії корупції» (крім кандидатів на пост Президента, у народні депутати, у депутати Верховної ради АРК, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів), у тому числі відомості, подані особисто.

У разі ненадання претендентом згоди на перевірку остання стосовно нього не проводиться. У цьому випадку й питання щодо призначення такого кандидата на посаду не розглядається. Якщо в результаті перевірки з'ясується, що претендент подав неправдиві відомості, то йому відмовлять у призначенні на бажану посаду. А про цей факт повідомлять правоохоронні органи для реагування в установленому законом порядку.

Також в указі є уточнення: вивчення відомостей про охочих одягти мантії здійснюється з урахуванням вимог закону «Про судоустрій і статус суддів». У ньому зазначається, що добір кандидатів полягає, зокрема, у проведенні щодо них спецперевірки. Так, Вища кваліфікаційна комісія суддів визначає, чи відповідають претенденти встановленим законом вимогам.

Нагадаємо, що на посаду судді може бути рекомендований громадянин України, не молодший 25 років, який має вищу юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менш як 3 роки. Майбутній володар мантії повинен проживати в Україні не менше 10 останніх років та володіти державною мовою. Є в законі «Про судоустрій і статус суддів» і певні застереження. Законниками не можуть бути громадяни:

• визнані судом обмежено дієздатними або недієздатними;

• які мають хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню обов'язків судді;

• в яких є незнята чи непогашена судимість.

Усі ці відомості й має перевіряти ВККС. Крім цього, організації та громадяни мають право подавати до постійно діючого органу інформацію про кандидатів. Під час першого добору майбутніх служителів Феміди «кваліфікаційники» апробували спецперевірку. Виявилося, що, «скануючи» минуле деяких претендентів, потрібно бути досить обережним. Адже потенційних законників не вельми радувало те, що про них дізнавалася кваліфкомісія.

Нещодавно робоча група з обговорення питань щодо вдосконалення процедури добору кандидатів на посаду судді вперше, ініціатором створення якої була ВККС, дискутувала з приводу проведення спеціального дослідження. Комісія вирішила: потрібно розробити документ, у якому були б розписані всі нюанси проведення перевірки, аби в майбутньому остання не ставала каменем спотикання постійно діючого органу на шляху до відбору тих, хто гідний виголошувати рішення іменем України.

Також учасники робочої групи зійшлися на тому, що перевірка має здійснюватися на всіх стадіях проведення добору кандидатів на посаду судді вперше.

ПРЯМА МОВА

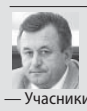

ІГОР САМСІН,
голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів:

— Учасники робочої групи з обговорення питань щодо вдосконалення процедури добору кандидатів на посаду судді вперше, ініціатором створення якої була ВККС, досягнули попередньої згоди, зокрема, щодо проведення спеціальної перевірки кандидатів, яка має здійснюватися на всіх стадіях проведення добору кандидатів на посаду судді вперше, а також щодо затвердження окремого Порядку проведення спеціальної перевірки, який би детально та поетапно регламентував цей процес, та включав повний алгоритм направлення інформаційних запитів.

Безумовно, і закон «Про засади запобігання і протидії корупції», і указ Президента «Про порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування» вплинуть на процедуру проведення спецперевірки в частині відомостей про фінансову історію кандидата та стану його здоров'я. Проте говорити про Порядок проведення перевірки кандидатів на посаду судді вперше поки що зарано, оскільки розробка відповідного локального акта та його подальше затвердження буде здійснено після прийняття спільної резолюції на завершальному етапі засідання робочої групи, а також за результатами розгляду цього питання на науково-практичній конференції, що відбудеться наприкінці лютого у Львові.

АКТ

Президент України
Розпорядження

Про робочу групу з питань реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні

З метою підготовки узгоджених пропозицій із забезпечення виконання зобов'язань України перед Радою Європи щодо особливого піклування про дітей при реформуванні судової системи, кримінального судочинства, прокуратури і кримінальної міліції, на виконання Указу Президента України від 24 травня 2011 року №597 «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» та Указу Президента України від 16 грудня 2011 року №1163 «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні», відповідно до пункту 28 частини першої статті 106 Конституції України:

1. Утворити робочу групу з питань реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні (далі — робоча група).
2. Основними завданнями робочої групи є:
підготовка узгоджених пропозицій із забезпечення прав дітей при вдосконаленні кримінального та кримінально-процесуального законодавства в частині здійснення кримінального судочинства щодо дітей, внесення таких пропозицій у встановленому порядку на розгляд Президентові України;
здійснення аналізу нормативно-правових актів та моніторингу ефективності вжитих заходів щодо організаційного та інформаційного забезпечення створення в Україні системи кримінальної юстиції щодо дітей.
3. Призначити ПОРТНОВА Андрія Володимировича — Радника Президента України — Керівника Головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента України та ПАВЛЕНКА Юрія Олексійовича — Уповноваженого Президента України з прав дитини співголовами робочої групи.
4. Затвердити персональний склад робочої групи (додається).
5. Надати співголовам робочої групи право залучати до роботи в ній працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій (за погодженням з їх керівниками), одержувати в установленому порядку від органів виконавчої влади необхідні для роботи документи та матеріали.

Президент України
Віктор ЯНУКОВИЧ

25 січня 2012 року
№26/2012-рп

ЗАТВЕРДЖЕНО
Розпорядженням
Президента України
від 25 січня 2012 року
№26/2012-рп

СКЛАД
робочої групи з питань реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні

- ПАВЛЕНКО Юрій Олексійович — Уповноважений Президента України з прав дитини, співголова робочої групи
- ПОРТНОВ Андрій Володимирович — Радник Президента України — Керівник Головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента України, співголова робочої групи
- АНІЩЕНКО Олександр Володимирович — Міністр охорони здоров'я України
- ГВОЗДИК Павло Олександрович — суддя Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, голова Ради суддів загальних судів (за згодою)
- ГУБЕРСЬКИЙ Леонід Васильович — ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академік Національної академії наук України, академік Національної академії правових наук України (за згодою)
- ЗАХАРЧЕНКО Віталій Юрійович — Міністр внутрішніх справ України
- КИРИЛЮК Руслан Іванович — Голова Державної судової адміністрації України (за згодою)
- КІВАЛОВ Сергій Васильович — голова Комітету Верховної Ради України з питань правосуддя (за згодою)
- КОВАЛЬ Роман Георгійович — президент благодійної організації «Український Центр Порозуміння» (за згодою)
- КОЛЕСНИЧЕНКО Володимир Миколайович — Голова Вищої ради юстиції (за згодою)
- КОПИЛЕНКО Олександр Любимович — директор Інституту законодавства Верховної Ради України, академік Національної академії правових наук України (за згодою)

› Закінчення на стор.5

РЕФОРМА

Завідувач відділу головного управління з питань судоустрою АП Марина ПАРІНОВА:
«Правосуддя щодо дітей повинне перетворитися з карального на відновне»

› *Закінчення, початок на стор 1.*

Крім того, за даними МВС, чималу частину злочинів здійснюють діти-сироти, діти, які позбавлені батьківського піклування або виховуються в неблагополучних сім'ях. Наразі в Україні нараховується понад 98 тис. дітей-сиріт, щорічно з вулиці до органів внутрішніх справ доставляють понад 10 тис. дітей, які залишилися без догляду дорослих. Скоєння злочинів цими підлітками було доволі прогнозованим, тому організація на належному рівні профілактичної роботи могла б суттєво зменшити кількість таких діянь.

— Але ж у нас діє чимало нормативних актів, спрямованих на захист прав дітей, та багато державних установ, що мають перейматися такими проблемами…

— Незважаючи на це, система захисту неповнолітніх осіб в Україні залишається нерозвинутою та не працює на достатньо ефективному рівні. Зокрема, ще 1991 року Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини, проте дотепер повною мірою не забезпечено реалізації прав та не виконано міжнародних зобов'язань, передбачених названим документом. Саме це зумовило необхідність розроблення Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, яка затверджена указом Президента в травні минулого року.

Зверніть увагу, що стосовно дітей, які скоїли злочини, у концепції використовується поняття «діти, що потрапили в конфлікт із законом». Саме тому вона орієнтована на побудову повноцінної системи кримінальної юстиції для таких осіб, створення належного юридичного супроводу дитини на кожному етапі «конфлікту із законом».

Основними напрямами досягнення такої мети визначено вдосконалення профілактики дитячої злочинності, забезпечення ефективного правосуддя з його поступовим переходом до відновного й упровадження більш дієвих механізмів реабілітації та ресоціалізації.

До речі, словосполучення «діти, що потрапили в конфлікт із законом» використане не випадково. Для організації роботи з дітьми на якісно новому рівні, з орієнтуванням на перевиховання, а не лише на покарання, слід відмовлятися від звичних ярликів на кшталт «неповнолітній правопорушник». Навіть сама назва цієї категорії дітей повинна формувати відповідне ставлення до них, передбачати, що дитина могла опинитись у такій ситуації внаслідок обставин, які склалися в її житті, через соціально-психологічну незрілість чи відсутність відповідної допомоги з боку дорослих.

Наступним кроком у проведенні роботи з упровадження кримінальної юстиції щодо неповнолітніх стало затвердження Кабінетом Міністрів Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні. Цей документ передбачає конкретні завдання та рекомендації державним органам і установам стосовно нормативно-правового, організаційного, методичного та кадрового забезпечення щодо роботи з неповнолітніми.

— Утім, недавно глава держави утворив робочу групу з питань реалізації цієї концепції. Це означає, що урядових заходів недостатньо?

— Створення робочої групи спричинено насамперед необхідністю підготовки узгоджених пропозицій стосовно забезпечення виконання зобов'язань України перед Радою Європи щодо особливого піклування про дітей при реформуванні судової системи, кримінального судочинства, прокуратури та кримінальної міліції. У лютому 2011 року Комітет ООН з прав дитини дав оцінку зусиллям України стосовно виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань. Поряд зі схвальними відгуками щодо деяких кроків у напрямі захисту прав дітей, міжнародні експерти наголосили й на слабких сторонах. Так, за твердженням комітету, досить низькою є підготовка тих, хто працює з дітьми, включаючи й представників правоохоронних органів, судової влади. Не поодинокими є повідомлення про жорстоке поводження з дітьми у відділках міліції задля «здобування» показань.

Марина ПАРІНОВА *народилася 11 грудня 1977 р. в м.Луганську. Після закінчення в 1999 р. Східноукраїнського державного університету (спеціальність — «Правознавство») працювала в територіальному органі ДКЦПФР. Викладала. З 2002 до 2007 р. — директор юридичної компанії, арбітражний керуючий. З 2007 р. займалась юридичною практикою. У травні 2010 р. призначена завідувачем відділу з питань судової реформи головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента України. Заслужений юрист України.*

Навіть дорослій людині, котра стикається з правоохоронними органами як підозрюваний чи обвинувачений, буває важко втримати психологічну рівновагу. Для дитини ж такий досвід, тим більше досвід жорстокого поводження та насильства, може стати психологічною травмою на все життя.

«Зелена кімната» — нова філософія роботи з дітьми»

— Яке основне завдання покликані вирішити нові методи роботи з неповнолітніми?

— Одне з ключових завдань розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх — трансформувати ставлення до дитини, зрозуміти її та допомогти. І починати слід із запровадження якісно нового підходу до роботи з дітьми. Поступово правосуддя щодо них повинне перетворитися з карального на відновне.

Працівники правозастосовних органів повинні чітко усвідомлювати, що дитина — це особистість зі своїми поглядами, почуттями, власною гідністю. Через брак життєвого досвіду дитина може несвідомо потрапити в складну для себе ситуацію, опинитися в «конфлікті із законом».

Можна навести один приклад такого нового підходу. Вже сьогодні в окремих відділках міліції як пілотний проект з'явилися так звані зелені кімнати. Виглядають вони не як кабінет райвідділення, а як звичайна житлова кімната з м'якими меблями, іграшками. Перебування в такому приміщенні саме по собі не травмує психіки та створює умови, комфортні для спілкування з дітьми, котрі потерпіли від злочинів, а також із підлітками, схильними до правопорушень.

— Чому ця кімната саме «зелена»?

— На одній з робочих зустрічей суть нововведення досить просто та яскраво пояснив уповноважений Президента з прав дитини Юрій Павленко: кімната «зелена» не тому, що стіни пофарбовані в зелений колір, а тому, що це нова філософія роботи з дітьми. Адже дитина, яка потрапила в складну життєву ситуацію, передусім потребує розуміння. В умовах «зеленої кімнати» спілкування з працівником міліції, педагогом, психологом створює певну сприятливу атмосферу. І це стосується не тільки дітей, які потерпіли від злочинів, або свідків злочинів, а й неповнолітнього, котрий скоїв правопорушення.

— Як ви щойно зазначили, підлітки можуть опинитися, так би мовити, по різні боки в кримінальній справі. Чи не призведе надмірна увага до захисту прав неповнолітнього правопорушника до обмеження інтересів його однолітка-потерпілого?

— Дійсно, необхідно зосереджувати увагу не тільки на особі неповнолітнього, що скоїв злочин, а й не забувати про суспільну небезпеку, яку може нести його поведінка. На жаль, не поодиноким явищем є свідоме скоєння тяжких злочинів неповнолітніми. Такі особи потребують більш серйозної роботи та застосування всіх юридичних процедур, адекватних діянню. Іншими словами, виключно віковий чинник не повинен ставати безумовною підставою для звільнення від покарання або його пом'якшення.

Утім, першочерговим завданням роботи з такою дитиною є перевиховання та наступна ресоціалізація, забезпечення умов, за яких вона може стати гідним членом суспільства та знайти своє місце в житті. А дотримання об'єктивного балансу інтересів дитини та суспільства можливе лише за умови індивідуально зваженого прийняття рішень у кожному окремому випадку.

«Діти є найбільш вразливою категорією під час зіткнення з апаратом державного примусу»

— І яким чином, на вашу думку, має вибудовуватися робота з неповнолітніми правопорушниками? Що слід змінити у системі правоохоронних та судових органів?

— Для розв'язання окреслених мною завдань необхідне введення відповідної спеціалізації у владних структурах. Тобто в міліції, прокуратурі та суді мають бути особи, які фахово працюють з неповнолітніми. Кожен з таких співробітників має пройти додаткову професійну підготовку, бути не тільки слідчим, прокурором чи суддею, а певною мірою ще й психологом і педагогом, аби почути та зрозуміти дитину.

Процес навчання та підвищення кваліфікації повинен бути не разовим, а тривати постійно. Крім того, він може бути багатостороннім, інтерактивним. Адже працівникам органів міліції, прокуратури й суду є що розповісти дітям у рамках профілактичної роботи навчальних закладах. Під час таких зустрічей діти також можуть дечому навчити фахівців.

Недавно я стала свідком процесу підготовки молодої судді районного суду столиці до такої зустрічі. Метою було надання учням загальної середньої школи інформації щодо роботи суду в справах щодо неповнолітніх, стосовно небезпеки, в яку може завести себе дитина необдуманою імпульсивною поведінкою. Попри хвилювання через відсутність досвіду, зустріч пройшла добре. При цьому суддю вразили неочікувані запитання, що ставили діти. Такі зустрічі можуть допомогти зорієнтуватися та зрозуміти, які питання турбують наших дітей, чим вони живуть, чого ще не встигли зрозуміти.

— Тобто таку саму спеціалізацію, на вашу думку, слід запровадити й у судах, а не тільки в правоохоронних структурах?

— У деяких судах вона вже запроваджена. За інформацією, викладеною в узагальненні практики розгляду судами справ про злочини, скоєні неповнолітніми у 2010 році, яке підготовлено Вищим спеціалізованим судом з розгляду цивільних і кримінальних справ, слухання цієї категорії справ у окремих судах закріпили за найбільш кваліфікованими та досвідченими суддями. Це позитивно вплинуло на якість розгляду справ.

Проте спеціалізація за справами відносно неповнолітніх не є імперативною вимогою. Сьогодні це лише на рівні рекомендацій та є швидше винятком з правил. У переважній більшості судів така спеціалізація відсутня, особливо це стосується установ з невеликою кількістю суддів.

Крім того, згідно з чинним законодавством розподіл справ здійснюється автоматизованою системою з урахуванням спеціалізації, а в разі відсутності спеціалізації, розподіл відбувається на загальних підставах. Аналіз судової практики з перегляду рішень судів першої інстанції дає підстави стверджувати, що відсутність спеціалізації часто стає причиною менш якісного розгляду справ. У тому ж узагальненні ВСС наводяться приклади, коли рішення скасовувались, оскільки суддя застосував загальну статтю при наявності спеціальної для неповнолітніх. Цей приклад може свідчити про те, що й інші особливості справи за участю неповнолітнього не були враховані під час цього судового розгляду.

— Наскільки мені відомо, спеціалізовані суди з розгляду справ за участю неповнолітніх діють, зокрема, у Німеччині.

— Дійсно, ідея спеціалізації в різних формах реалізована в багатьох країнах світу — від визначення спеціалізації та встановлення деяких особливостей процедур до створення спеціальних судів, що слухають тільки справи неповнолітніх. Але й для України такий підхід не є зовсім уже новим.

Ще в дожовтневий період, на початку XX ст., у Києві та Харкові функціонували суди у справах неповнолітніх. Їх відмітними рисами були відсутність гласності розгляду та формального судового процесу, включаючи обвинувальний акт. Сама процедура була спрощеною та практично зводилася до бесіди судді з неповнолітнім за участю піклувальника. Результатом такого розгляду переважно ставало передання підлітка під нагляд.

У радянській України була поширена практика, за якою справи про злочини неповнолітніх перебували на особливому рахунку та розглядалися переважно головами судів.

— На якій з наявних моделей судочинства для неповнолітніх, на ваш погляд, варто зупинитися Україні?

— Вивчення міжнародного досвіду щодо організації юстиції для неповнолітніх пропонує безліч моделей, які вже відпрацювали певний час та дають можливість робити висновки стосовно їх ефективності.

Наприклад, у Польщі спеціалізовані суди у справах неповнолітніх існують з 1978 року, проте справи про тяжкі злочини неповнолітніх дотепер розглядають загальні кримінальні суди. А в Німеччині правосуддя у справах неповнолітніх базується на законі, що був прийнятий у 1953 році.

Водночас ми повинні розуміти, що йдеться не про копіювання іноземних норм та правил. Необхідно знайти саме ті форми роботи, які будуть прийнятні та максимально ефективні в умовах нашої країни. Це завдання для робочої групи з питань реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні.

Користуючись нагодою зауважу, що робоча група пропонує науковцям, фахівцям у сфері роботи з неповнолітніми долучитися до цієї важливої праці. Саме ваші конструктивні пропозиції та напрацювання можуть суттєво допомогти у створенні ефективного механізму захисту прав дітей у кримінальному судочинстві. Від розуміння актуальності проблеми дитячої злочинності, від спільних зусиль з упровадження відповідних реформ завтра залежатиме напрям розвитку нашого суспільства, його якісний склад.

Також ми переконані, що кожен, хто опікується дитиною як представник держави повинен усвідомлювати рівень власної відповідальності. Іноді до злочину підлітка штовхає те, що він не бачить виходу з проблем, що його оточили, таких, з якими б не впорався самостійно навіть дорослий. У таких умовах важливо правильно оцінити індивідуальну ситуацію кожної дитини та прийняти зважене рішення. Під час зіткнення з апаратом державного примусу діти є найбільш вразливою категорією серед усіх інших. Таке зіткнення може стати поворотним для всього подальшого життя. Адже саме від рішення окремого слідчого, прокурора, судді залежатиме наступна доля маленького правопорушника — складової частинки нашого майбутнього.

> «За твердженням комітету ООН, досить низькою є підготовка тих, хто працює з дітьми, включаючи й представників правоохоронних органів, судової влади».

> «Виключно віковий чинник не повинен ставати безумовною підставою для звільнення від покарання або його пом'якшення».

КАДРИ

Апеляційна ротація

«Господарники» знайшли заміну на місце Темкіжева

ОЛЕКСІЙ ПИСАРЕВ

Уже цього місяця Дніпропетровський апеляційний господарський суд може очолити нова людина. Рекомендацію на зайняття вакансії, яка з'явилася після переходу Ігоря Темкіжева до Вищого адміністративного суду, отримав Олександр Тупицький. Він уже має досвід як виконання адміністративних обов'язків, так і роботи в «чужому» регіоні.

О.Тупицький отримав шанс стати головою вже третього за його кар'єру суду.

Побачити всю країну

Якщо Вища рада юстиції затвердить кандидатуру О.Тупицького, то суд у Дніпропетровську стане вже третім, який він очолить. Уродженець Черкащини розпочав кар'єру законника у Куйбишевському райсуді м.Донецька, а згодом став його головою.

Кардинальні зміни в кар'єрі О.Тупицького почалися наприкінці 2010 р. Тоді він перейшов до Львівського апеляційного господарського суду і майже відразу був призначений очільником цієї установи. Проте попрацювати там тривалий час йому не вдалось.

У листопаді минулого року з Дніпропетровська до Києва переїхав нинішній голова ВАС І.Темкіжев і «господарникам» слід було знайти нового очільника для одного з найбільших апеляційних судів. Погляд знову впав на О.Тупицького, 11 січня Президент підписав указ про його переведення, а голова Вищого господарського суду Віктор Татьков запропонував унести кандидатуру судді до кадрового резерву (у РСГС це необхідна передумова обрання на адмінпосаду).

Оскільки члени ради не так давно вже спілкувалися з О.Тупицьким, цього разу вирішили обійтися без запитань. Адже якщо людина може керувати судом у Львові, то чому не впорається із цим у Дніпропетровську? Натомість у раді розповіли про свої враження від роботи цього очільника.

«Протягом минулого року ми проводили вивчення організації роботи судів у Львівському апеляційному окрузі. Ми відчули, що налагоджена нормальна співпраця з апеляційним судом, надається методична допомога. Олександр Миколайович побував у судах, вивчив їхні проблеми, тобто він за цей рік як організатор проявив себе дуже позитивно», — поділився враженнями голова РСГС Олександр Удовиченко.

Гарні спогади, за словами Олександра Мирутенка — представника Львівського апеляційного госпсуду в раді, залишаться про О.Тупицького і в Галичині. За словами законника, колишній очільник «вибив» у Державної судової адміністрації кошти на ремонт приміщення, й наприкінці грудня вже розпочалася робота. «Видно, що людина за рік показала конкретний результат. Нам шкода було з ним розлучатися, але життя є життя», — філософськи відзначив О.Мирутенко.

Можливо, трохи сумує через перехід і сам О.Тупицький. За рік він міг не тільки вивчити проблеми суду, а й познайомитися з колективом і обжитись на новому місці. Тепер усе доведеться починати спочатку.

Робота вже чекає

Ще навіть не вийшовши із зали, де працювала рада, О.Тупицький міг дізнатися, з чим йому доведеться мати справу на новому місці. Представники РСГС недавно відвідали Господарський суд Дніпропетровської області й обговорили побачене. Звісно, голова суду апеляційної інстанції не має прямого впливу на місцевий суд, але проблеми останнього даються взнаки й на вищому рівні.

Член РСГС Володимир Погребняк, котрий брав участь у поїздці, відзначив, що в цілому суд справляється зі своїми завданнями і якість роботи вища середнього рівня в країні. Разом з тим були виявлені деякі недоліки. «Нам здалося, що слід конкретизувати повноваження заступників голів суду для уникнення дублювання їхніх адміністративних повноважень», — розповів В.Погребняк.

Можна вдосконалити, на думку члена ради, і роботу органів самоврядування. Так, у суді досить часто відбуваються збори, але вони присвячені переважно формальним питанням, наприклад погодженню планів. У той же час на них не обговорюється робота конкретних суддів, які допускають найбільше помилок. Тому, на думку В.Погребняка, слід розширити перелік проблем, які обговорюватимуться на зборах.

Звісно, з такими недоліками можна впоратися, та й присутній на засіданні ради голова Господарського суду Дніпропетровської області Юрій Парусніков розповів про свій план усунення недоліків.

У той же час існують проблеми, з якими суд власними силами не впорається. За словами В.Погребняка, приміщення, в якому розміщено орган правосуддя, за своїми технічними характеристиками не відповідає основним вимогам. Так, за відсутності залів судові засідання проходять у кабінетах. І це при тому, що нині працює 38 законників, а має бути на 10 більше. Коли ж вакансії заповняться, новачків слід буде десь розмістити, а можливостей для цього немає.

«На жаль, у нас так чомусь відбувається, що в невеликих містах, наприклад у Чернівцях, суду створені чудові умови. Але іншу ситуацію можна побачити в Дніпропетровську чи Києві», — відзначив О.Удовиченко. Рада вирішила звернутися до ДСАУ з проханням посприяти в пошуках нового приміщення. Звісно, швидко вирішити цю проблему не вдасться, а тому поки що дніпропетровцям доведеться потіснитись.

ПИТАННЯ РУБА

У пошуках утраченої винагороди

Система «судового госпрозрахунку» створює загрозу незалежності Феміди

У 2010 році законодавець відтермінував до 1 січня 2012-го набрання чинності положеннями закону «Про судоустрій і статус суддів», які регулюють питання суддівської винагороди. Так, з цього року посадовий оклад володаря мантії, який працює в місцевому суді, встановлюється в розмірі 8 мінімальних зарплат. Крім цього, законники отримуватимуть доплату за вислугу років, перебування на адмінпосаді, науковий ступінь і роботу, яка передбачає допуск до державної таємниці. Та чи справді судді отримають обіцяні кошти?

Як повідомили «ЗіБ» у пресслужбі Рахункової палати, нещодавно було проведено аудит системи оплати праці суддів. Установлено, що нормативно-правові документи в цій сфері значною мірою суперечливі, тому немає однозначного тлумачення їх змісту. Як наслідок, виникають суперечності в підходах до оплати праці суддів і втрачаються конституційні гарантії їхньої незалежності.

Недосконалість у регулюванні оплати праці суддів створює чималу кількість правових колізій. Проведений аудит засвідчив, що вироблення єдиного механізму нарахування й виплати володарям мантій заробітної плати було «загальмоване». Натомість гарантовані державою розміри зарплати служителів Феміди поступово зменшуються, що змушує останніх масового подавати позови про захист своїх прав.

Тому Рахунковій палаті довелося акцентувати увагу Уряду на тому, що недосконалість механізму виділення коштів на виплату суддям окладів збереглася. Законники знову будуть поставлені в пряму залежність від надходження грошей від судового збору за розгляд справ, який вони самі й здійснюють. Отже, видатки на оплату праці вершителів правосуддя забезпечуватиме спеціальний фонд держбюджету.

Водночас закон «Про судоустрій і статус суддів» чітко визначає, що бюджетні призначення на утримання судів належать до захищених статей видатків. Тоді як оплата праці за рахунок спеціального фонду створює загрози втрати незалежного судочинства — такий собі «судовий госпрозрахунок». Судовий збір відповідно до законодавства повинен використовуватися на покриття судових витрат, а не на зарплату законників.

Колегія Рахункової палати наголосила, що з метою дотримання й реалізації конституційних гарантій незалежності суддів видатки на оплату їхньої праці мають формуватися виключно за рахунок загального фонду держбюджету. Адже зарплата володарів мантій є не лише формою грошової винагороди за працю, а й запобіжним заходом у протидії корупції.

Закінчення, початок на стор.4

- ЛАВРИНОВИЧ Олександр Володимирович — Міністр юстиції України
- ЛІСІЦКОВ Олександр Володимирович — Голова Державної пенітенціарної служби України
- МАЛАНЧУК Божена Андріївна — регіональний координатор Спільної програми Ради Європи і Європейського Союзу «Посилення боротьби з жорстоким поводженням і безкарністю» (за згодою)
- МІРОШНИЧЕНКО Юрій Романович — народний депутат України, Представник Президента України у Верховній Раді України (за згодою)
- НЕБИЛИЦЯ Геннадій Миколайович — головний консультант відділу моніторингу дотримання прав дитини Управління забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини Адміністрації Президента України
- ОНІЩУК Микола Васильович — президент Інституту правової політики (за згодою)
- ПАРІНОВА Марина Вікторівна — завідувач відділу з питань судової реформи Головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента України, виконавчий секретар робочої групи
- ПИЛИПЕНКО Володимир Пилипович — народний депутат України (за згодою)
- ПИЛИПЧУК Петро Пилипович — Голова Верховного Суду України (за згодою)
- ПОЙДА Андрій Миколайович — завідувач відділу з питань діяльності органів прокуратури, внутрішніх справ та СБУ Головного управління з питань діяльності правоохоронних органів Адміністрації Президента України
- ПШОНКА Віктор Павлович — Генеральний прокурор України (за згодою)
- РОМАНЮК Ярослав Михайлович — перший заступник Голови Верховного Суду України, голова Ради суддів України (за згодою)
- САМСІН Ігор Леонович — суддя Верховного Суду України, голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (за згодою)
- СІРМАН Руслана Мірчивна — керівник проектів з питань захисту дітей представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні (за згодою)
- ТАБАЧНИК Дмитро Володимирович — Міністр освіти і науки, молоді та спорту України
- ТАЦІЙ Василь Якович — президент Національної академії правових наук України, ректор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», академік Національної академії наук України (за згодою)
- ТИХИЙ Володимир Павлович — віце-президент — керівник Київського регіонального центру Національної академії правових наук України, суддя Конституційного Суду України у відставці, академік Національної академії правових наук України (за згодою)
- ФЕСЕНКО Леонід Іванович — Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (за згодою)
- ШЕМЧУК Віктор Вікторович — народний депутат України (за згодою)
- ЮЩЕНКО Олексій Олегович — головний консультант відділу з питань судової реформи Головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента України.

Глава Адміністрації Президента України С.ЛЬОВОЧКІН

Президент України
Указ

23 січня 2012 року *м.Київ* *№29/2012*

Про призначення суддів

Відповідно до статті 127 та частини першої статті 128 Конституції України

ПОСТАНОВЛЯЮ:

1. Призначити строком на п'ять років у місцевих адміністративних судах на посади:
суддів окружного адміністративного суду Автономної Республіки Крим:
- АБЛЯКИМОВА Ернеса Енверовича,
- КАЛІНІЧЕНКО Ганну Борисівну;

суддів Вінницького окружного адміністративного суду:
- БОГОНОСА Михайла Богдановича,
- САЛА Павла Ігоровича,
- ШАПОВАЛОВУ Тетяну Михайлівну;

судді Волинського окружного адміністративного суду
- СМОКОВИЧ Віру Іванівну;

суддів Житомирського окружного адміністративного суду:
- ДАНИЛИШИНА Віктора Михайловича,
- ШУЛЕЖКА Віктора Петровича;

суддів окружного адміністративного суду міста Києва:
- ІЩУКА Ігоря Олександровича,
- ПОГРІБНІЧЕНКА Ігоря Миколайовича.

2. Призначити строком на п'ять років у місцевих господарських судах на посади:
суддів господарського суду Вінницької області:
- МАСЛІЯ Ігоря Володимировича,
- СТЕФАНІВ Тетяну Василівну,
- ТВАРКОВСЬКОГО Анатолія Анатолійовича;

суддів господарського суду Дніпропетровської області:
- БОНДАРЧУК Віту Вікторівну,
- ЄМЕЛЬЯНОВУ Ольгу Олександрівну,
- КАЗАРЦЕВУ Валерію Вадимівну,
- КОБИЛЯНСЬКОГО Костянтина Миколайовича,
- СОЛОВЙОВУ Анастасію Євгенівну;

суддів господарського суду Донецької області:
- ГУРОВУ Анастасію Ігорівну,
- СТУКАЛЕНКО Катерину Іллівну,
- УХАНЬОВУ Ольгу Олегівну;

судді господарського суду Запорізької області
- НАУМЕНКА Артура Олеговича;

судді господарського суду Луганської області
- СЕКІРСЬКОГО Андрія Валерійовича;

судді господарського суду Львівської області
- КОРОЛЬ Мар'яну Романівну;

судді господарського суду Одеської області
- АНТОЩУК Світлану Іванівну;

суддів господарського суду Рівненської області:
- ГОРПЛЮКА Андрія Миколайовича,
- ГУДЗЕНКО Ярославу Олександрівну,
- ПАВЛЕНКА Євгена Валерійовича,
- РОМАНЮКА Романа Васильовича;

суддів господарського суду Харківської області:
- ДЕНИСЮК Тетяну Станіславівну,
- ЛАВРЕНЮК Тетяну Анатоліївну,
- МАКАРЕНКО Оксану Вікторівну,
- ПОНОМАРЕНКО Тетяну Олександрівну;

суддів господарського суду міста Києва:
- КУРКОТОВУ Євгенію Борисівну,
- СТАСЮКА Сергія Васильовича.

3. Призначити строком на п'ять років у місцевих загальних судах на посади:
судді Ялтинського міського суду Автономної Республіки Крим
- МАРЧУКА Олега Леонідовича;

судді Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області
- САЛАНДЯК Ольгу Ярославівну;

судді Шаргородського районного суду Вінницької області
- СТРОГОГО Ігоря Леонідовича;

суддів Ленінського районного суду міста Вінниці:
- БЕРНАДУ Євгена Валерійовича,
- ГАЙДУ Ганну Володимирівну;

судді Слов'янського міськрайонного суду Донецької області
- ЧЕМОДУРОВУ Наталію Олександрівну;

суддів Ворошиловського районного суду міста Донецька:
- ЛАГОДУ Катерину Олександрівну,
- ПРУДНІКОВУ Ганну Михайлівну;

судді Корольовського районного суду міста Житомира
- МАСЛАК Віту Петрівну;

судді Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області
- САРАЙ Аллу Іванівну;

судді Снятинського районного суду Івано-Франківської області
- БОРОДОВСЬКОГО Станіслава Олександровича;

судді Вишгородського районного суду Київської області
- ЛІТВІНОВА Віталія Євгеновича;

судді Жовківського районного суду Львівської області
- ЯСИНОВСЬКОГО Романа Богдановича;

судді Яворівського районного суду Львівської області
- РОМАНЮКА Віктора Феодосійовича;

судді Жовтневого районного суду Миколаївської області
- ПОЛІШКО Вікторію Василівну;

судді Центрального районного суду міста Миколаєва
- ТІШКА Дмитра Анатолійовича;

судді Біляївського районного суду Одеської області
- ГАЛИЧ Ольгу Пилипівну;

суддів Київського районного суду міста Одеси:
- БРАЙЛОВСЬКУ Аллу Ігорівну,
- ФЕДУЛЕЄВУ Юлію Олександрівну;

судді Приморського районного суду міста Одеси
- КРИКЛИВОГО Олега Миколайовича;

судді Сарненського районного суду Рівненської області
- ГАЛІНСЬКУ Вікторію Валеріївну;

судді Коломацького районного суду Харківської області
- ЯКОВЕНКА Андрія Олександровича;

судді Нововодолазького районного суду Харківської області
- ТРОЯНОВСЬКУ Тетяну Михайлівну;

судді Білогірського районного суду Хмельницької області
- ДАВИДЮКА Олександра Івановича;

суддів Уманського міськрайонного суду Черкаської області:
- ВЕЛИЧКО Тетяну Олександрівну,
- ГОДІК Лесю Сергіївну;

судді Городнянського районного суду Чернігівської області
- КАРПИНСЬКУ Наталю Михайлівну;

суддів Дарницького районного суду міста Києва:
- БАСАЛАЄВУ Аллу Валентинівну,
- ЗАРУБУ Петра Івановича,
- КАЛІУШКА Федора Анатолійовича;

судді Деснянського районного суду міста Києва
- ЯРОШЕНКА Сергія Володимировича;

суддів Дніпровського районного суду міста Києва:
- ВЕРНИДУБОВА Ярослава Івановича,
- СТАРОВОЙТОВУ Світлану Миколаївну;

суддів Оболонського районного суду міста Києва:
- БЕЛОКОННУ Інну Вікторівну,
- ВЕЛИКОХАЦЬКУ Віру Вікторівну;

судді Печерського районного суду міста Києва
- БЕЗВЕНКО Юлію Павлівну;

судді Святошинського районного суду міста Києва
- ЗАЙЦЯ Тараса Олександровича;

судді Шевченківського районного суду міста Києва
- СЕРЕДУ Галину Григорівну.

Президент України В.ЯНУКОВИЧ

САМОВРЯДУВАННЯ

«Пояснювальний» візит

Вже не одне засідання поспіль члени Ради суддів загальних судів намагаються розібратись із судами, представники яких ігнорують розумні строки розгляду справ. 25 січня на «пояснювальний» прийом до РСЗС завітали керівники кримських обителей Феміди та законники, які допустили тяганину. Крім цього, орган суддівського самоврядування вирішував питання, пов'язані з фінансами та адміністративними призначеннями.

ФОТО: ОЛЕКСІЙ ЧЕРНИШЕВ

Голова РСЗС Павло ГВОЗДИК (ліворуч) разом з Миколою ВОЛОШИНИМ підраховували кількість «затягнених» справ у кримських судах.

Голова ДСАУ Руслан КИРИЛЮК намагався вселити в суддів «фінансовий» оптимізм.

Рекомендації РСЗС щодо прискорення розгляду справ голова Апеляційного суду АРК Валерій ЧОРНОБУК передасть колегам.

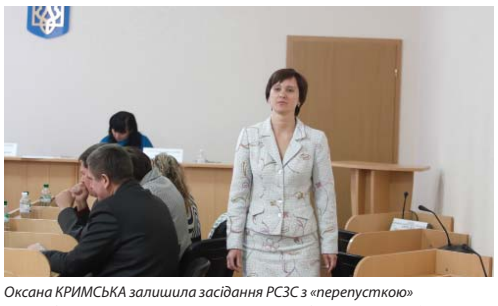

Оксана КРИМСЬКА залишила засідання РСЗС з «перепусткою» на посаду заступника голови Апеляційного суду Запорізької області.

ЗАСІДАННЯ

Дніпропетровські зміни

Рада суддів господарських судів визначилася з кандидатом на посаду голови Дніпропетровського апеляційного господарського суду. Ним став Олександр ТУПИЦЬКИЙ, який ще зовсім недавно виконував адміністративні обов'язки у Львові. Після цього орган суддівського самоврядування обговорив питання щодо налагодження роботи в господарських судах Криму та Дніпропетровської області.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Члени ради не знайшли заперечень проти кандидатури О.Тупицького на адмінпосаду.

Очільник РСГС Олександр УДОВИЧЕНКО вирішив знайти підхід до Державної судової адміністрації заради виділення судам нових приміщень.

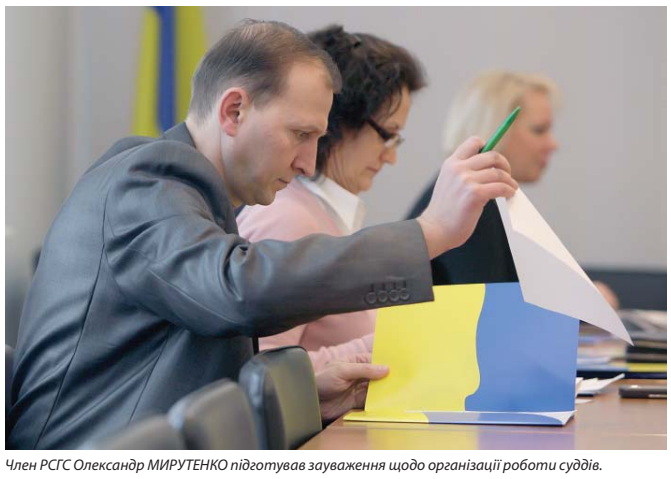

Член РСГС Олександр МИРУТЕНКО підготував зауваження щодо організації роботи суддів.

Нещодавно призначений головою Господарського суду АР Крим Сергій ЛАЗАРЕВ прибув до Києва, аби почути пропозиції щодо вдосконалення роботи.

Представники органу суддівського самоврядування Станіслав МИРОШНИЧЕНКО (ліворуч) і Валерій КАРТЕРЕ вже готові до цьогорічних поїздок у регіони.

Голова Господарського суду Дніпропетровської області Юрій ПАРУСНІКОВ (ліворуч) та О.ТУПИЦЬКИЙ працюватимуть пліч-о-пліч.

АДВОКАТУРА

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ
КОЛЕГІЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

СПІВРОБІТНИЦТВО

20 років разом!

У зв'язку з ювілеєм «ЗіБ» кожна друга реклама — за 1 гривню

З нагоди 20-ліття, яке наш тижневик відзначив у червні минулого року, редакція продовжує до кінця 2012 року дію спеціальних пільгових умов для рекламного пакета.

Рекламодавці, які замовлять у виданні рекламний блок розміром не менш ніж 1/32 сторінки, отримають можливість лише за 1 грн. розмістити цей матеріал також і в наступному числі нашого тижневика.

У разі замовлення рекламної площі не менш ніж 1/4 полоси впродовж 2 тижнів на сайті «ЗіБ» (**www.zib.com.ua**) може бути розміщений банер рекламодавця. Вартість цієї послуги входить у вартість рекламного пакета.

Звертаємо увагу, що відтепер ви можете замовити також повноколірний рекламний блок, який розміщуватиметься на 1, 8, 9 та 16-ій сторінках видання.

ЗУСТРІЧ

«Пошук кадрів» для Феміди вдосконалять

Робоча група, створена з ініціативи Вищої кваліфікаційної комісії суддів, працює над виправленням помилок, допущених при проведенні першого добору кандидатів на суддівські посади. Сьогодні це завдання №1 для постійно діючого органу. Адже до початку другого добору потрібно вдосконалити цю процедуру, аби в подальшому виявлені перешкоди не заважали ні комісії, ні претендентам на мантії.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Голова ВККС Ігор САМСІН та заступник очільника Вищої ради юстиції Лідія ІЗОВІТОВА дискутували з приводу того, як повинен відбуватися кваліфіспит.

«Кваліфікаційники» Віктор МІКУЛІН (ліворуч) та Володимир ВІХРОВ обговорювали способи покращення добору кандидатів.

Учасники робочої групи спільними зусиллями шукали шляхи розв'язання нагальних проблем.

Представники Національного університету «Одеська юридична академія» поділились із заступником керівника секретаріату ВККС Нані ОТРОДОЮ своїм баченням проведення тесту та іспиту.

Чекаючи на представників робочої групи, котрі затримувалися через погодні умови, Анатолій МАРЦИНКЕВИЧ (ліворуч) та Микола МЕЛЬНИК устигли обмінятись останніми новинами.

Начальник правового управління ВККС Валерій ДАНЧУК (у центрі) уважно вислуховував пропозиції присутніх.

Заступник голови комісії Микола ПІНЧУК: «Процедура добору кандидатів на посади суддів повинна відбуватися за європейськими стандартами».

ДОСТОЙНІ

Боротьба за рекомендації

31 січня, під час засідання Вищої кваліфікаційної комісії суддів, охочим носити мантії та кандидатам на переведення до іншого суду довелося поборотися за схвальні відзиви. А ось для трьох претендентів на місця в Київському райсуді м.Сімферополя, де вакансій тільки дві, битва за посади ще попереду. Кому пощастить з переведенням — визначить конкурс.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Андрію ТРІСЦІ вдалося пройти перевірку й отримати рекомендацію на посаду судді Садгірського райсуду м.Чернівців.

Кваліфкомісія відчинила двері до Дніпропетровського та Харківського апеляційних адмінсудів претендентам на переведення.

ВККС не була проти переведення Тетяни ЧАЛЬЦЕВОЇ (ліворуч) до Київського райсуду м.Донецька.

РЕКЛАМА

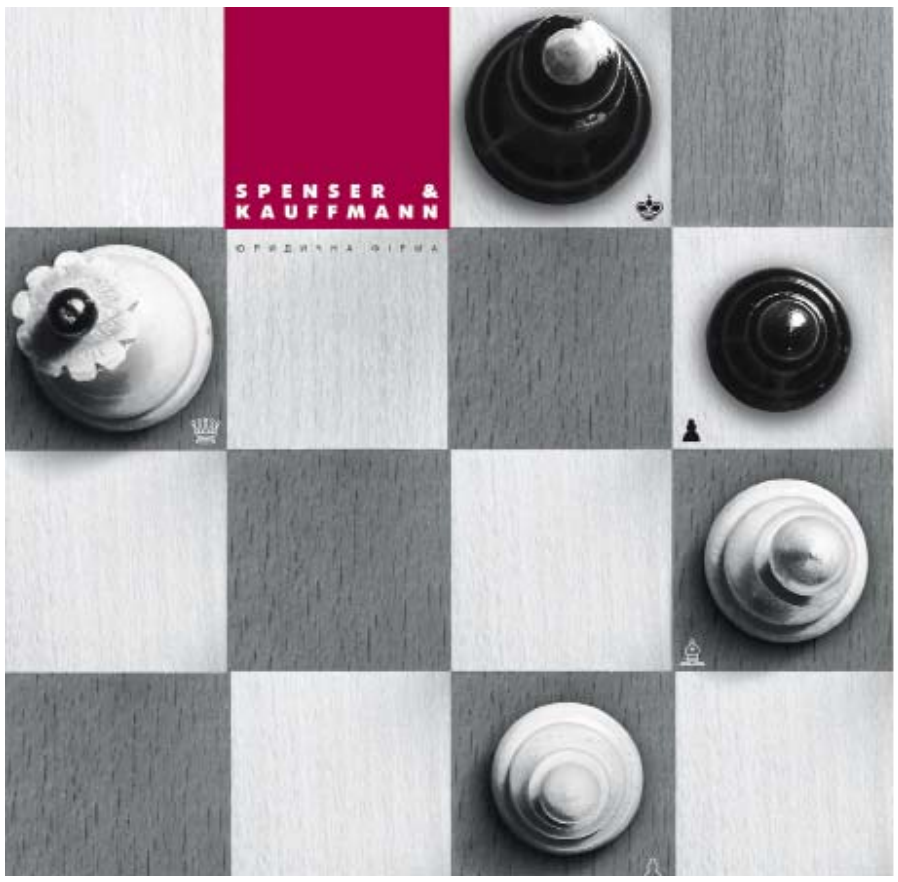

Білі починають і виграють

SPENSER & KAUFFMANN — ВАША ПЕРЕМОЖНА ПОЗИЦІЯ

Україна, 01021, м. Київ
Кловський узвіз, 7а, 13 поверх

Тел./Факс: +380 44 288-83-83

E-mail: office@sklaw.com.ua
www.sklaw.com.ua

РОЗДРІБ

«ЗіБ» — у продажу!

Запитуйте наш тижневик у ВСІХ кіосках «Союздруку».

Отже, якщо ви не встигаєте за своїми колегами першим ознайомитися зі свіжим номером «ЗіБ» або пропустили важливий матеріал у попередніх числах видання — звертайтеся до найближчого кіоску «Союздруку». Згідно з графіком наша газета має надходити в продаж уже в суботу.

Адреси окремих кіосків, де реалізується «Закон і Бізнес»:

- вул. Артема, 1—5
- вул. Велика Житомирська, 6
- вул. Володимирська, 18
- вул. Володимирська, 24
- вул. Мала Житомирська, 6
- вул. М. Заньковецької, 2
- вул. Інститутська, 10—12
- майдан Незалежності
- вул. Прорізна, 10
- вул. Б. Хмельницького, 44
- вул. Хрещатик, 5
- вул. Хрещатик, 10
- ст. метро «Хрещатик»
- вул. Червоноармійська, 48
- вул. Червоноармійська, 49
- вул. Червоноармійська, 57
- вул. Червоноармійська, 73
- вул. Червоноармійська, 74/5
- вул. Шота Руставелі, 19

УТОЧНЕННЯ

Банкрут також платить

Розгляд справ про банкрутство, регулюється спеціальними нормами, які встановлюють необхідну для перерахунку суму у відповідності до мінімальної зарплати. Оскільки з 1 січня цього року вона становить 1073 грн., за порушення справи про банкрутство доведеться заплатити 5365 грн.

Відповідні правила встановлює закон «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (№4212-VI).

Серед іншого документом унесено зміни до розміру ставок судового збору. Відтепер у справах, пов'язаних з банкрутством, необхідні для перерахування суми визначаються за особливим порядком, встановленим новими пп.12—17 п.2 ч.2 ст.4 закону «Про судовий збір». Відповідно до змін:

- із заяви про затвердження плану санації до порушення провадження у справі про банкрутство справляється збір у розмірі 1 мінімальної зарплати (1073 грн.);
- із заяви про порушення справи про банкрутство — 5 мінімальних зарплат (5365 грн.);
- із заяви кредиторів, які звертаються з грошовими вимогами до боржника після оголошення про порушення справи про банкрутство, а також після повідомлення про визнання боржника банкрутом — 1 мінзарплата;
- із заяви про визнання договорів недійсними та спростування майнових дій боржника в межах провадження у справі про банкрутство — 1 мінзарплата;
- із заяви про розірвання мирової угоди, укладеної у справі про банкрутство, або визнання її недійсною — 1 мінзарплата;
- з апеляційних і касаційних скарг у справі про банкрутство — 0,5 мінімальної зарплати (536,5 грн.).

ТЕХНОЛОГІЇ

Правосуддя на відстані

Народні депутати звернули увагу на проблему затягування судового розгляду через неможливість прибуття на засідання учасника процесу. Це питання можна вирішити, запровадивши системи відеоконференції між судами. Процес зможе відбуватися в одному місті, а його учасник — перебувати в іншому.

Запровадити в судах сучасні технології зв'язку вдасться, якщо Верховна Рада підтримає проект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції» (№9753).

Ініціатор змін — Валерій Писаренко — переконаний, що процедура розгляду справ має бути оперативною, а для цього слід працювати над її технічною модернізацією. За словами нардепа, використання відеоконференцзв'язку дозволить не тільки швидше розглядати справи, а й зекономити кошти та час громадян, які змушені їздити на судові засідання в інші міста.

Відповідно до проекту участь у засіданні в режимі відеоконференції відбуватиметься на підставі ухвали суду, яку можна буде постановити за клопотанням учасника процесу або за ініціативою самого судді. У такій ухвалі визначатиметься суд, який забезпечуватиме участь особи в судовому засіданні з допомогою відеозв'язку.

Копія ухвали надсилатиметься до суду, який організовуватиме її виконання, та особі, котра братиме участь у засіданні на відстані. З метою організації невідкладного проведення відеоконференції проект передбачає можливість надсилання копії такої ухвали за допомогою кур'єра, факсу або електронної пошти.

Передбачено, що використання в суді технічних засобів повинне здійснюватися таким чином, аби забезпечити належну якість зображення і звуку, можливість учасникам процесу чути та бачити хід засідання, ставити запитання й отримувати відповіді. При цьому наявність ухвали про участь особи в засіданні в режимі відеоконференції не позбавлятиме її права самостійно прийти до зали.

Варто відзначити, що процедура участі в судових засіданнях завдяки відеозв'язку вже випробувана в багатьох країнах світу. Вона активно використовується в Росії, і, як показує практика, проблем з технологіями та суттєвих скарг на них немає.

ОБГОВОРЮЄМО ПРОЕКТ

Справа техніки

Які «гаджети» пропонує новий КПК учасникам кримінального провадження

ВАЛЕНТИН БОГУНОВ, *юрист*

Електронні браслети на підозрюваних, спілкування судді зі свідками через скайп, фонограма допиту замість паперового протоколу — все це в найближчому майбутньому з'явиться в Україні, коли Кримінальний процесуальний кодекс, проект якого зареєстрований у парламенті під №9700, набере чинності.

Завдяки електронним браслетам підозрюваних і обвинувачених можна буде тримати не в СІЗО, а під домашнім арештом.

Засоби фіксації: протоколи здають позиції

Гласність судового процесу та його повна фіксація технічними засобами — це той конституційний принцип українського судочинства, який дотепер забезпечується з великим небажанням і нерозумінням. Навіщо, мовляв, потрібні цей зайвий клопіт і витрати, якщо й так усе заноситься в протокол?

Дійсно, згідно з чинним КПК основним засобом фіксації перебігу слідчих дій і судових засідань є протокол. Фонограма — зовсім не обов'язкове починання, що передбачає додаткові вимоги: фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувальної апаратури здійснюється лише на вимогу учасників (ст.87), якщо ж звукозапис застосовувався при проведенні слідчої дії, то отриману фонограму необхідно прослуховувати після закінчення такої дії та продублювати інформацію в протоколі (ст.85[1]).

Проект істотно зміщує акценти. Згідно стст.27, 107 фіксування судового провадження за допомогою технічних засобів є обов'язковим. Під час судового розгляду справи повинен забезпечуватися повний звукозапис засідання. Учасники судового провадження мають право отримати копію фонограми.

На досудовому слідстві застосування технічних засобів фіксації є обов'язковим, якщо учасники процесуальної дії заявили відповідне клопотання. Важливо, що проект значно полегшує роботу слідчим: згідно з ст.104 в разі, коли допит фіксується технічними засобами, текст показань може в протокол і не заноситися. Достатньо буде тільки зробити відповідну відмітку про те, що свідчення зафіксовані на носієві, який додається.

Ігнорування вимоги обов'язковості фіксування окремих процесуальних дій тягне за собою недійсність таких дій, а отримані результати множаться на нуль. Відсутність же технічного носія інформації, на якому зафіксовано провадження в суді першої інстанції, визнається істотним порушенням вимог закону і є підставою для скасування всього рішення судом апеляційної інстанції (стст.409, 412). Що, втім, передбачається й чинним КПК.

Як і тепер, на суді можна буде використовувати портативні аудіозаписувальні пристрої. А ось фотографування і відеозапис, трансляцію засідання по радіо та телебаченню, а також застосування стаціонарної апаратури доведеться погоджувати із судом і всіма учасниками засідання — такі межі гласності й відвертості, зазначені в ст.27 проекту.

Та й повна фіксація судового процесу виявилася не такою вже повною.

Згідно з ст.107 проекту в разі неприбуття в судове засідання всіх осіб, що беруть участь у судовому провадженні, або якщо засідання суду відбувається за їх відсутності (наприклад, стст.406, 435 — письмове апеляційне й касаційне провадження), то фіксування технічними засобами не здійснюється.

Звуки (скрип ручок або стукіт по клавішах комп'ютера, навіть у поєднанні з шелестінням сторіночок кримінальної справи) мало характеризують хід судового засідання й навряд чи чимось допоможуть сторонам у захисті їхніх прав.

Мабуть, приблизно такої позиції дотримувався й Конституційний Суд, тлумачачи положення про повне фіксування судочинства. Зокрема, у рішенні від 8.12.2011 №16-рп/2011 було зазначено, що в судових засіданнях, які проводяться за відсутності всіх учасників судового процесу (як через їх нез'явлення, так і у зв'язку з письмовою формою провадження), «фактично відсутній предмет фіксації технічним засобами в розумінні п.7 ч.3 ст.129 Конституції». А тому говорити про порушення права людини на судовий захист тут недоречно.

Засоби зв'язку: виклики через Інтернет і допити он-лайн

Такі слідчі дії, як допит і пізнання (ст.232 проекту), а також окремі процесуальні дії в суді (ст.336) можна буде проводити в режимі відеоконференції при трансляції з віддаленого приміщення (дистанційне досудове розслідування й дистанційне судочинство).

Застосування відеоконференцзв'язку передбачається для випадків, коли через якісь причини учасник процесу не може прибути на місце проведення дії чи немає часу чекати його приїзду, якщо мова йде про убезпечення осіб або коли допитується неповнолітній свідок (потерпілий), а також при будь-яких інших обставинах, які суд чи слідчий визнає достатніми.

Ініціювати дистанційне спілкування може як слідчий (суддя), так і зацікавлений учасник. Хід і результати процесуальних дій у режимі відеоконференції в обов'язковому порядку повинні записуватися на відео.

Слідчому та прокуророві також надається право опитувати осіб по телефону з подальшим складанням рапорту.

Аналогічним чином можливе дистанційне проведення допиту за запитом компетентного органу іноземної держави (ст.567).

Варто зауважити, що окремі положення про можливість проведення відео- і телефонних конференцій з'явилися в КПК півроку тому (літом 2011 року кодекс, зокрема, був доповнений ст.85[3]) у зв'язку з ратифікацією Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу в кримінальних справах. Проте норма не була забезпечена фінансово, у зв'язку з чим вона фактично залишилася на папері.

Цього разу до справи підійшли відповідальніше: п.18 розд.XI «Перехідні положення» проекту визначили мінімальну кількість «точок відеозв'язку» й зобов'язали Кабмін протягом місяця знайти внутрішні резерви для їх оснащення.

Так, технічними засобами проведення дистанційного провадження в режимі відеоконференції повинні бути обладнані:

- органи досудового розслідування;
- всі місцеві суди (не менше 2 залів засідань у кожному);
- апеляційні суди (не менше 4 залів);
- ВСС і Верховний Суд (не менш ніж по 5 залів);
- всі СІЗО і установи виконання покарань (не менш ніж по два приміщення в кожному).

До речі, порядок виклику до слідчого, прокурора, слідчого судді та в суд припускає можливість відправки повістки електронною поштою (ст.135 проекту). Тільки ось для доведення факту її отримання особою вона повинна виконати дві умови: заздалегідь повідомити чиновника про адресу своєї поштової скриньки в Інтернеті й підтвердити отримання повістки, відповівши йому електронним листом. З огляду на рівень довіри громадян до правоохоронних органів можна говорити про декларативний характер норми, яка працюватиме тільки у виняткових випадках.

Докази: немає довіри до техніки?

Навряд чи хтось сперечатиметься, що телефонну розмову з погрозами на адресу потерпілого більш повно зафіксує спеціальна звукозаписувальна апаратура, ніж це зробить слідчий із слів самого потерпілого. Відеоряд камери вуличного спостереження дасть уявлення про обставини злочину краще, ніж про нього розкажуть свідки. Техніка неупереджена, вона позбавлена емоцій та суб'єктивного сприйняття того, що відбувається.

Проте з позиції як чинного закону, так і майбутнього, отримані з її допомогою матеріали значать для суду не більше, ніж, наприклад, явно неправдиві слова людини, спійманої на місці злочину. За минуле більш ніж півстоліття в законодавця не додалося довіри до фактичних даних, отриманих за допомогою технічних засобів. У чому ж причина: у помилках розробників чи відсталості мислення?

Жоден доказ не має наперед встановленої сили — це найважливіша умова оцінки доказів слідчим, прокурором, судом, яка закріплена в чинному КПК (ст.67) і зберігається в проекті (ст.94). На підставі всебічного, повного й неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, уповноважені суб'єкти оцінюють кожен доказ з точки зору незалежності, допустимості й достовірності, а сукупність доказів — з позиції їх достатності та взаємозв'язку.

Спроби поставити одне джерело доказів вище за інші ні до чого доброго не приводили. Досить пригадати позицію відомого Андрія Вишинського про визнання як головний доказ вини підсудного при розслідуванні політичних кримінальних справ у першій половині XX ст. Та що там сталінські часи! Буквально кілька років тому в Україні «царицею доказів» у справах про адміністративні правопорушення була оголошена фотографія із сумнівною кількістю пікселів. Водії добре пам'ятають розсилку «листів щастя», в яких єдиним і достатнім, на думку ДАІ, доказом порушення Правил дорожнього руху виступав знімок, зроблений приладом «Візир». З другого боку, Інтернет ряснів відеороликами, знятими все тим же «Візиром». Наприклад, як автобус на зупинці висаджує пасажирів на швидкості 80 км/год.

Отже, однакова довіра до всіх джерел інформації та їх оцінювання в сукупності — необхідна умова повного й неупередженого розслідування злочинів.

Повертаючись до аналізу проекту, відзначимо, що процесуальними джерелами доказів залишаються показання, речові докази, документи, висновки експертів. Проте, на відміну від чинного закону, тепер поняттям «документ» охоплюються будь-які матеріали фотографування, звукозаписи, відеозаписи, а також інші носії інформації (зокрема електронні), що містять відомості, які можуть використовуватися як доказ факту або обставин, котрі підлягають установленню під час кримінального провадження.

Іншими словами, надане стороною домашнє відео, або інтернет-листування, або матеріали негласних слідчих (розшукових) дій уважатимуться документами. Для підтвердження їх достовірності в проекті закладена можливість проведення експертизи, а підробка звуко- і відеозаписів розглядається як підробка документів (стст.266, 359).

Засоби контролю: великий брат спостерігає за вами

Нововведенням для українського кримінального процесу стане застосування електронних засобів контролю за підозрюваними й обвинуваченими. Згідно з ст.195 проекту ці «кримінальні гаджети» застосовуватимуться відносно тих осіб, яким слідчий суддя або суд вибрав запобіжний захід, не пов'язаний з позбавленням волі (якщо у відповідній ухвалі зазначено про необхідність контролю), або яких «засудив» на час розгляду справи до домашнього арешту.

Закріплений на тілі людини пристрій дозволятиме простежувати й фіксувати її місцезнаходження. У проекті спеціально застережено, що при цьому не повинен порушуватися звичний уклад життя (звичайно, за винятком обмеження в переміщенні); прилад не повинен спричиняти незручностей при його носінні, а тим більше негативно відбиватися на здоров'ї людини.

А щоб не було спокуси вийти з-під контролю (наприклад, зняти або перепрограмувати пристрій), проект припускає можливість заміни початково обраного запобіжного заходу на менш приємний — тримання під вартою.

Й, оскільки народних умільців у країні більш ніж досить, для перевірки дотримання умов носіння пристрою передбачається залучення людського чинника. Наприклад, ст.181 проекту працівникам органу внутрішніх справ дається право без попередження відвідати заарештованого й поцікавитися, як він виконує взяті на себе зобов'язання.

Хоча порядок застосування засобів контролю ще належить розробити Міністерству внутрішніх справ, уже тепер можна з великою мірою ймовірності описати, як це виглядатиме на практиці (адже брати-слов'яни в цьому питанні нас дещо випередили).

У Росії та Білорусі електронні браслети минулого року були випробувані й, судячи з відгуків, зарекомендували себе добре. Ними цілком задоволені правоохоронні органи, оскільки дешевше надіти підозрюваному браслет і посадити під домашній арешт, ніж тримати в СІЗО. Змушені погоджуватись і громадяни, діями яких зацікавилася держава, адже, як мовиться, у гостях добре, а вдома краще.

Залежно від обраного запобіжного заходу використовується та чи інша система контролю. Якщо мова йде про домашній арешт, то в квартирі підозрюваного встановлюється базова станція, а на руку чи ногу йому надягають браслет, що передає сигнал на неї. Якщо заарештований виходить з будинку, то сигнал уривається і станція повідомляє контрольний орган про порушення режиму домашнього арешту. Далі відбувається виїзд працівників міліції та фіксування події на місці.

Другий варіант: коли контроль здійснюється у зв'язку з іншими запобіжними заходами, у браслет вмонтовується GPS-трекер, що дозволяє в режимі он-лайн простежувати не тільки те, в якому місті перебуває суб'єкт, а і яким боком вулиці він іде в даний момент. Комп'ютер контрольного пункту простежуватиме переміщення підконтрольних осіб цілодобово.

Замість висновку: коли «цифра» замінить папір

Підбиваючи підсумки, хотілося б зробити ще кілька зауважень. Відомо, що модель мобільного телефону морально застаріває вже через 3—4 місяці після її появи — того вимагають закони ринку. На «схвалення» технічних новинок процесуальними законами потрібно значно більше часу.

Якщо підходити критично до запропонованих новел у процедурі застосування технічних засобів під час досудового слідства й у суді, можна відмітити, що вже сьогодні варто було б зробити крок трохи далі. Ну, хоч би закріпити відео як можливий, хай і альтернативний звукозапис, засобу фіксування судового процесу, а також дозволити учасникам застосовувати портативні фото- та відеопристрої для знімання засідань. Від цього в суддів і сторін у справі просвітліли б обличчя, не кажучи вже про те, що відеозапис, безумовно, інформативніший за фонограму.

Проте кримінальний процес в Україні поки залишається паперовим за своєю суттю. На жаль, адвокат не зможе знайомитися з матеріалами досудового розслідування за допомогою свого ноутбука, скинувши їх собі заздалегідь з комп'ютера слідчого. У століття цифрових технологій захисник, як і раніше, робитиме «необхідні виписки і копії» (ст.221 проекту).

Хоча тенденції зрушення в бік «цифри» в наявності: це й згадувана раніше заміна протоколу фонограмою, і визнання електронних носіїв інформації документами.

Час, безумовно, ще внесе корективи. Можливо, через півстоліття до паперових документів можна буде доторкнутися руками лише в архівах, усі провадження будуть у слідчого на одному айподі, а протоколи й постанови він буде надиктовувати (а не набирати на службовому комп'ютері, який у нашій країні став персональним зовсім недавно). Що ще — відтворення дій, обстановки й обставин події у форматі 3D? Очевидно: багато чого в кримінальному процесі, на що нині витрачається чимало часу, стане справою техніки. Поки ж можна говорити, що положення проекту КПК, запропонованого Президентом, відображають те, якою мірою криміналісти й процесуалісти готові сьогодні довіряти технічним пристроям.

Упродовж місяця з дня опублікування КПК Уряд повинен вирішити питання про закупівлю обладнання для забезпечення відеоконференцзв'язку в судах.

ПОЗИЦІЯ

Захист із правом вибору

Для розірвання кредитного договору можна безпосередньо звертатися в суд, оминаючи переговори з кредитором

ДМИТРО КОВАЛЬСЬКИЙ, *начальник відділу забезпечення роботи заступника голови ВГС;*

ДЕНИС ХОМЧЕНКОВ, *помічник заступника голови ВГС*

Учасники кредитних відносин дуже часто ризикують, оскільки партнери можуть не виконати своїх зобов'язань. Природно, що захисту вони шукають у судах. Разом з тим деякі законники, коли до них звертаються для розірвання кредитного договору, відмовляють у позові, оскільки передбачена процедура досудового вирішення таких спорів. У свою чергу касаційна інстанція вважає таку практику хибною, оскільки можливість самостійного врегулювання спору не є обмеженням права на судовий захист.

Недоотримані кошти

Яким чином позичальник може захистити свої права на розірвання кредитного договору та як у таких випадках мають діяти люди в мантіях, найкраще продемонструвати на конкретному прикладі із судової практики. У одному зі спорів фізична особа — підприємець (позичальник) звернулася до господарського суду з позовом на товариство (кредитор, *Відповідач 1*) та банку (*Відповідач 2*) про розірвання кредитного договору, укладеного між сторонами. Позовні вимоги обґрунтовувались істотним порушенням банком умов договору щодо надання чергового траншу кредиту за відсутності передбачених договором та законодавством обставин. Як наслідок, позивач був позбавлений можливості завершити ремонт приміщення й установити обладнання для надання готельних послуг.

Розглянувши справу, місцевий господарський суд задовольнив позов. Судді виходили з того, що *Відповідач 1* порушив зобов'язання за кредитним договором. Це виразилось у ненаданні позичальнику кредитних коштів у межах встановленого договором ліміту кредитування. Це стало підставою для розірвання договору відповідно до ч.2 ст.651 ЦК, за якою договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, установлених договором або законом.

Однак апеляційна інстанція скасувала рішення місцевого господарського суду та прийняла нове — про відмову в позові. Постанова була мотивована тим, що суд не дослідив усіх обставин, які мають значення для справи.

«Апеляційники», зокрема, зазначили, що необхідною передумовою звернення зацікавленої сторони до господарського суду з позовом про розірвання договору є надіслання пропозиції про розірвання такого договору другій стороні та сплив 20-денного строку з моменту одержання вимоги контрагентом, якщо пропозиція позитивно не вирішена або залишена без відповіді.

На вищому рівні

Після цього, аби все ж розірвати договір, позивач звернувся до касаційної інстанції. Приймаючи рішення, ВГС виходив з того, що між *Відповідачем 1* та позичальником було укладено кредитний договір, за умовами якого банк зобов'язався відкрити позичальнику кредитну лінію та в її межах надати кредитні кошти в межах ліміту кредитування, еквівалентному $520 тис.

Як передбачено п.2.1 договору, видача коштів у межах кредитної лінії здійснювалась окремими траншами. Підставою для видачі кожної частини була заява позичальника, а строк розгляду банком заяви не міг перевищувати 2 робочих днів.

Відповідно до умов договору позивач звернувся до *Відповідача 1* із заявою про видачу чергового траншу в сумі $80 тис. Банк її одержав, що підтверджується відповідним штемпелем. При цьому сторони не заперечували, що сума, вказана в заявці, була в межах невикористаного ліміту кредитування.

Однак *Відповідач 1* кошти не видав. У своєму листі банк просив позивача, враховуючи ситуацію, яка склалася на фінансовому ринку, і суттєвий відплив вкладів населення, поставитись із розумінням до ситуації та знайти можливість зменшити позичкову заборгованість на 30%.

ВГС, скасовуючи постанову апеляційного госпсуду про відмову в позові, виходив з того, що недотримання позивачем вимог ч.2 ст.188 ГК щодо обов'язку надсилання іншій стороні пропозицій про розірвання договору в разі виникнення такої необхідності не позбавляє позивача права звернутися по захист порушеного права шляхом учинення прямого позову до відповідача про розірвання договору.

Недодержання підприємством відповідного порядку внесення змін до господарського договору чи його розірвання не тягне за собою наслідків у вигляді відмови в прийнятті позовної заяви або її повернення чи припинення провадження у справі.

Таким чином, апеляційний госпсуд неправильно витлумачив і застосував до спірних правовідносин ст.188 ГК, що призвело до прийняття неправильного по суті рішення.

Законні норми

Детальніше зрозуміти суть відносин між позичальником та кредитором можна, звернувшись до законодавства. Згідно з ст.509 ЦК зобов'язання виникають з підстав, установлених ст.11 цього кодексу, зокрема, з правочинів. Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Як передбачено ст.526 ЦК, зобов'язання повинні виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог — відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що, як правило, ставляться. Аналогічні положення містяться в стст.179, 193 ГК.

Відповідно до ст.1054 ЦК за кредитним договором банк зобов'язується надати кредит позичальникові в розмірі та на умовах, установлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

Невиконання або виконання зобов'язання з порушенням умов, визначених його змістом (неналежне виконання) є порушенням зобов'язання (ст.610 ЦК). У разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема розірвання договору (пп.1 п.1 ст.611 ЦК).

Частиною 2 ст.651 ЦК встановлено, що договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, установлених договором або законом; істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору.

Статтею 188 ГК передбачено, що сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати його, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні. Та у свою чергу у 20-денний строк після одержання пропозиції повідомляє про результати її розгляду. У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни (розірвання) договору або у випадку неодержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, зацікавлена сторона має право передати спір на вирішення суду.

Разом з тим рішенням Конституційного Суду №15-рп/2002 від 9.07.2002 визначено, що положення ч.2 ст.124 Основного Закону щодо поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, які виникають у державі, необхідно розуміти так, які право звернення в суд за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами. Установлення законом або договором досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист.

Крім цього, як визначив Верховний Суд у постанові від 17.06.2008 №8/32пд, недотримання позивачем вимог ч.2 ст.188 ГК щодо обов'язку надсилання іншій стороні пропозицій про розірвання договору в разі виникнення такої необхідності не позбавляє позивача права звернутися по захист порушеного права шляхом вчинення позову до відповідача про розірвання договору.

Правову позицію із зазначеного питання викладено і ВГС в інформаційному листі №01-8/482 від 13.08.2008, у п.2 якого зазначено, що недодержання підприємством (організацією) відповідного порядку внесення змін до господарського договору чи його розірвання не тягне за собою відмови в прийнятті позовної заяви або її повернення чи припинення провадження у справі.

Отже, у цьому випадку порушення умов договору щодо видачі кредитних коштів з боку банку є істотним і таким, що може бути підставою для розірвання договору згідно з ч.2 ст.651 ЦК. При цьому позивач за відсутності надсилання іншій стороні пропозицій про розірвання договору не позбавлений можливості звернутися по захист порушеного права шляхом учинення позову.

НАМІРИ

Чиновник — це надовго

У парламенті зареєстровано проект, який має дозволити чиновникам найвищого рангу не йти на пенсію в 65 років. Для цього держслужбовцю необхідно висловити відповідне бажання та заручитись підтримкою органу, який його призначав.

З такими пропозиціями виступив Кабмін, який подав до парламенту законопроект «Про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про державну службу» (№9764). Як пояснюють в Уряді, прийняття новацій необхідне для належного забезпечення державних органів досвідченими кадрами.

Проектом пропонується встановити, що державним службовцям, котрі займають посади першої категорії, можна продовжити час перебування на службі після досягнення ними 65 років. Зробити це зможе той орган чи посадова особа, які чиновника призначали. Цікаво, що граничного часу, на який можна продовжувати службу, проектом не передбачено.

Відповідно до закону «Про державну службу» до першої категорії відносяться посади перших заступників міністрів; керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами уряду, їх перших заступників; голів та членів державних колегіальних органів; постійного представника Президента в АР Крим; голів обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій та деякі інші високі посади.

ПОДАТКИ

Витрати на розкіш

Власників дорогих машин і яхт вже незабаром можуть обкласти додатковими податками. Принаймні, такі ініціативи з'явились у Верховній Раді. Разом з тим нардепи пропонують знизити ставку податку на доходи для найбідніших і підвищити для забезпечених.

Народний депутат Андрій Павловський подав до парламенту проект «Про внесення змін до Податкового кодексу України» (№9754). Новаціями пропонується зменшити ставку податку на доходи фізичних осіб з 15 до 12% для громадян, місячні доходи котрих не перевищують 10 мінімальних зарплат (на сьогодні це 10,73 тис. грн.) Для тих же, хто заробляє більше, народний обранець пропонує підняти ставку з 17 до 20%.

Також парламентар пропонує оподатковувати легкові автомобілі з об'ємом двигуна понад 3510 см^3 та мотоцикли з об'ємом двигуна понад 800 см^3. Ставка для них розрахована в розмірі 10% мінімальної зарплати (наразі 107,3 грн.) за кожні 100 см^3. Крім цього, нардеп пропонує накласти податки на яхти, літаки й вертольоти.

СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ

Тюрма пенсії не завадить

Народні депутати звернули увагу на те, що засуджені особи, які, перебуваючи за гратами, отримали право на пенсію, не можуть її оформити. На думку парламентарів, адміністрація виправної установи має створити всі необхідні умови для вирішення цього питання.

Відповідно до ст.122 чинного Кримінально-виконавчого кодексу засуджений має право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених законом. Особам, яким пенсія призначена до відбування покарання, гроші перераховуються за грати.

Проте чинне законодавство не передбачає можливості оформлення пенсії засудженим, які одержали право на неї під час відбування покарання. У таких випадках оформлення пенсій стає можливим тільки після виходу на волю. Найбільш вразливими при цьому є довічно ув'язнені, які взагалі не мають жодних перспектив отримати кошти.

Крім того, засуджені, які втратили працездатність під час відбування покарання, сьогодні мають можливість оформити пенсію та одержати відповідну компенсацію лише після звільнення.

На думку народних депутатів Олега Тищенка й Володимира Бондаренка, такі обставини є неприпустими, оскільки порушують конституційні права. Для того щоб виправити ситуацію, парламентарі подали законопроект «Про внесення змін до статті 122 Кримінально-виконавчого кодексу України» (№9773).

Згідно з документом особа, яка під час відбування покарання набула право на пенсію, може надати керівництву виправної установи клопотання про забезпечення необхідних умов для регулярних грошових виплат.

Адміністрація у свою чергу не більш як протягом 30 днів з дня реєстрації клопотання повинна забезпечити зустріч засудженого з працівником Пенсійного фонду та всебічно сприяти належному оформленню й поданню необхідних документів. За потреби слід буде забезпечити умови для оформлення й подання необхідних паперів через представника особи, що відбуває покарання.

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ

«Самогонна» вольниця

Скасувати штрафи за самостійне виготовлення міцних алкогольних напоїв пропонують у Верховній Раді. Самогоноваріння, переконані нардепи, має історичні корені, а боротьба з ним жодних позитивних наслідків ще не приносила.

Провести алкогольну «амністію» запропонував «регіонал» Олег Надоша, котрий подав законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» (№9756).

«В Україні, як і в багатьох країнах світу, виготовлення міцних спиртних напоїв у домашніх умовах має глибокі історичні корені та носить традиційний характер», — пояснює необхідність змін народний обранець.

Депутат пропонує вилучити з КпАП ст.176, яка передбачає накладення штрафу від 3 до 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (51—170 грн.) за «виготовлення або зберігання без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовлення або зберігання без мети збуту апаратів для їх вироблення».

О.Надоша відзначає, що відповідальність за незаконний продаж міцних напоїв домашнього виготовлення прописана в ст.204 КК і проти цієї норми парламентар нічого не має.

Разом з тим слід констатувати, що ст.176 КпАП й так практично не виконується. З одного боку — через лояльне ставлення до самогоноваріння як суспільства, так і правоохоронців, а з іншого — через неможливість здійснювати контроль.

ВИМОГИ

Штамп за день

Апостиль на документах про реєстрацію актів цивільного стану, зокрема свідоцтвах про шлюб, розлучення, народження чи смерть, проставлятиметься протягом одного робочого дня.

Одноденний строк Мін'юст установив для розгляду документів про державну реєстрацію актів цивільного стану, поданих громадянами в Державну реєстраційну службу для проставлення апостиля.

У виняткових випадках (хвороба, звільнення, довготривала відпустка відповідних працівників) термін розгляду документів може бути подовжений до 3 робочих днів. І лише в разі відсутності на поданих документах відмітки головного управління юстиції у відповідній області, Києві чи Севастополі, а також у випадках, коли необхідно отримати зразок підпису посадової особи, відбитка печатки, штампа органу державної реєстрації актів цивільного стану, іншої додаткової інформації, строк проставляння апостиля може становити до 20 робочих днів.

Як відомо, апостиль — це спеціальний штамп, що легалізує за кордоном офіційні документи, засвідчуючи справжність підпису особи під документом і автентичність відбитка печатки або штампа, яким скріплено відповідний документ. Щороку наші співвітчизники проставляють апостиль на близько 50 тис. документів про реєстрацію актів цивільного стану.

У 2002 р. Україна приєдналася до конвенції 1961 року, що скасовує вимогу консульської легалізації іноземних офіційних документів. Після цього єдиною формальною вимогою для легалізації офіційних документів у відносинах України з державами — учасницями цієї конвенції є наявність апостиля.

ПРАВОВА ДОПОМОГА

Волонтерство в законі

Статус юридичних клінік у контексті закону «Про безоплатну правову допомогу» залишається невизначеним. Представники студентських організацій прагнуть отримати схвалення від держави. Досвідчені юристи, у свою чергу, переконані, що добровільна юридична допомога має лишатись на одному рівні з благодійною діяльністю.

Захід відбувся в рамках проекту USAID «Доступ до правосуддя та правової обізнаності в Україні». За круглим столом зустрілися представники Міністерства юстиції, юридичних клінік, громадських організацій, адвокати та науковці. Учасники порушили низку проблемних питань щодо статусу й функціонування правничих клінік.

Розпочали бесіду з аналізу досвіду європейських колег. Незважаючи на те, що відповідну практику вперше було запроваджено в англосаксонській школі права, на європейському юридичному просторі діяльність студентів — добровольців від закону досі викликає суперечки. По-перше, у багатьох експертів виникають сумніви щодо якості консультацій. На їхню думку, особи без вищої освіти та достатнього практичного досвіду не здатні розібратись у багатьох складних та неоднозначних питаннях, що виникають під час судового процесу. По-друге, у зв'язку з функціонуванням правничих клінік у західних колег існує проблема демпінгу. Під маскою волонтерства діють юристи без ліцензії, які надають послуги за зниженими цінами в обхід податкової служби. Фахівці впевнені: щоб уникнути аналогічних труднощів у нашій державі, слід задекларувати відповідні аспекти на законодавчому рівні.

На сьогодні діяльність юридичних клінік не регулюється законом «Про безоплатну правову допомогу». Чи бути студентським установам суб'єктами її надання — ще одне питання, на яке шукали відповідь учасники круглого столу. Аргументи «за» базуються на необхідності узагальнити та скоординувати діяльність тих організацій, які вже надають правову допомогу. За словами прибічників, узаконення дозволить позбутися плутанини в численних організаціях відповідного спрямування.

З іншого боку, представлення інтересів у суді та складання процесуальних документів — державна гарантія. Якість цих послуг має бути найвищою, тому їх надають лише висококваліфіковані спеціалісти, які несуть відповідальність за свої дії, а студентські знання, як правило, перевіряються тільки викладачами. Помилки таких юристів караються лише невисокими балами. Проте в реальному житті ціна недоліків може бути надто високою.

Обговорення аспектів діяльності юридичних клінік триватиме й надалі. На сьогодні ясно одне: студенти в будь-якому разі не надаватимуть вторинної юридичної допомоги. Сферою застосування університетських знань у кращому випадку стануть консультації з правових питань.

ОЦІНКИ

Інформаційна атака

Реєстрація персональних даних спровокувала шквал листів і критики від підприємців

ОЛЕКСІЙ ПИСАРЕВ

Наприкінці минулого року законодавство про реєстрацію баз персональних даних стало головним болем не лише для підприємців, але й чиновників, котрим довелось розбиратись із тоннами листів. Нардепи вже висловили готовність допрацьовувати законодавство, але ще не зовсім зрозуміло, як це зробити. На які питання слід звернути увагу передусім і навіщо взагалі реєструвати бази даних, спробували розібратись фахівці в цій сфері.

Запізніла реакція

28 січня у світі відзначали Міжнародний день захисту персональних даних, який було запроваджено з нагоди підготовки у 1981 р. Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних.

З того часу 78 країн (у тому числі 43 європейських) запровадили механізми захисту персональних даних на законодавчому рівні. Нещодавно до цих держав долучилась і Україна, однак у вітчизняній версії новації створили додаткові труднощі для підприємців і провокують корупційні ризики.

Закон «Про захист персональних даних» (№2297-VI) було ухвалено ще 1 червня 2010 р. Тоді увага всього суспільства була прикута до підготовки Податкового кодексу, і невеличкий закон майже ніхто не помітив. Не звертали на нього особливої уваги й на початку 2011 р., коли новації набули чинності. Однак згодом нардепи вирішили, що треба щось змінювати, оскільки на нововведення практично ніхто не реагує. Як наслідок в минулому році було прийнято закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних».

Відповідно до нього ухилення громадян — суб'єктів підприємницької діяльності від реєстрації баз персональних даних карається штрафом від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (8500—17000 грн.). Також значні санкції передбачались за недодержання порядку захисту персональних даних, що призвело до незаконного доступу до них (від 300 до 1000 неоподатковуваних мінімумів, тобто 5100—17000 грн.), за неповідомлення суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням до бази (200—400 неоподатковуваних мінімумів — 3400—6800 грн.) та ряд інших порушень. Санкції почали діяти з 1 січня цього року.

Можливо, голосуючи за новації, народні депутати й самі не розуміли, якого «джина» випустять. Налякані величезними штрафами підприємці почали закидати Державну службу з питань захисту персональних даних листами з проханням зареєструвати їхню базу даних. На кінець 2011 р. таких звернень надійшло близько 2 млн. І це при тому, що безпосередньо в службі працюють лише 12 людей, а кожному, хто надіслав лист, потрібно відправити поштою відповідь про реєстрацію його бази. Якщо ж у підприємця такої інформації не буде, його або штрафуватимуть, або він зекономить, давши хабар.

На абсурдність ситуації звернули увагу й самі парламентарі, щоправда, тягнули до останнього. 20 грудня минулого року був зареєстрований, а 13 січня (тобто коли штрафи вже можна було стягувати) прийнятий закон, яким санкції відкладались на півроку. Поки що Президент не підписав документ, але, швидше за все, зробить це найближчим часом.

Відкладаючи штрафи, нардепи наголошували на недосконалості закону «Про захист персональних даних», не кажучи вже про відсутність необхідних підзаконних актів і зрозумілих роз'яснень. Тому додатковий час парламентарі зобов'язались використовувати для вдосконалення законодавства. Доки ж народні обранці в роздумах над законодавством або відпочивають на курортах, проблеми реєстрації баз обговорили юристи.

Простота й небезпека технологій

На думку Оксани Войнаровської із юридичної фірми «Василь Кисіль і Партнери», законодавство про захист персональних даних дуже важливе, оскільки оберігає особисте життя — мало хто захоче, щоб йому на телефон надходила набридлива реклама.

Таку позицію поділяє і її колега Владислав Подоляк. За його словами, введення в дію новацій — закономірний крок, беручи до уваги активний розвиток IT-технологій. Експерт відзначає, що в різних країнах світу законодавство про захист персональних даних почало виникати саме через активне використання комп'ютерів, які дозволяють збирати, акумулювати та обробляти інформацію. До того ж завдяки сучасним технологіям дані можна легко скопіювати й передати іншим.

Тому, на думку юриста, в захисті баз персональних даних мають бути зацікавлені в першу чергу самі компанії, щоб уберегти свою репутацію. Не кажучи вже про те, що клієнтська база може потрапити до конкурентів. На сьогодні, за словами юристів, деякі компанії навіть намагаються покращити свій імідж, підкреслюючи, що інформацію щодо клієнтів захищено. Так, отримавши відповідь від держслужби про реєстрацію їхньої бази персональних даних, викладають повідомлення про це на своєму сайті, щоб клієнти знали про захист інформації про них.

Водночас основну проблему законодавства юристи вбачають у способах повідомлення суб'єктів персональних даних про їхні права у галузі захисту інформації й мету обробки даних. В.Подоляк звернув увагу на те, що все це слід робити в письмовій формі. Проте компанії можуть взагалі не знати адрес своїх клієнтів, оскільки для комунікації з ним використовують лише електронну пошту. Та й відправка паперових листів — заняття не лише тривале, а й недешеве.

Також юристи зазначили, що Мін'юст, видавши Типовий порядок обробки персональних даних, надто деталізував це питання. Можна навести кілька прикладів. Так, орган влади передбачив, що коли база знаходиться в електронному вигляді, то на комп'ютері має бути встановлено антивірус і підключена система безперебійного живлення. Водночас про безпеку можна подбати й іншим чином. «Якщо обробка персональних даних здійснюватиметься на комп'ютері, який від'єднаний від зовнішніх носіїв інформації, не передбачає доступу до Інтернету, тобто захищений завдяки тому, що існує автономно, то навіщо йому антивірус?» — не може зрозуміти стандартизації підходу В.Подоляк. Також не завжди потрібна СБЖ, адже підприємець може користуватись ноутбуком, на якому й так є батарея.

Таким чином і законодавцям, і регулюючим органам ще є над чим подумати в наступні півроку. Адже закон, покликаний захищати права громадян, не повинен створювати їм додаткові проблеми.

СТАТИСТИКА

Адвокатура в цифрах

За 10 років французьких юристів стало в 1,5 більше, а їх річна зарплата зросла до €75 000

ДМИТРО ЛІТВІНСЬКИЙ,
член Адвокатської палати Парижа, для Право.ру

Міністерство юстиції і свобод Франції опублікувало нові статистичні дані, згідно з якими кількість адвокатів-практиків у країні за останні роки суттєво зросла. Станом на 1 січня 2011 р. на території Франції було зареєстровано 53744 адвокати, що на 41% перевищує зафіксований десять років тому показник — 38140 чоловік.

Фемінізація адвокатури

Якщо довіряти статистиці, то ця тенденція зберігатиметься. Так, якщо 5 років тому кількість записаних для складання кваліфікаційного іспиту в центрі професійної підготовки адвокатів при паризькому апеляційному суді ледве перевищувала 1 тис., то сьогодні охочих вже понад 2,5 тис. Проте центри також діють і при інших апеляційних судах.

Франція з показником 1 адвокат приблизно на 1200 чоловік населення не є лідером у цій галузі. Вона знаходиться далеко позаду Швейцарії (1 адвокат на 930 чоловік), Німеччини (1 адвокат на 530 чоловік), тим паче — Італії й Іспанії (1 адвокат приблизно на 280 чоловік).

Інша тенденція — дедалі більша фемінізація професії. З 2009 р. число жінок-адвокатів перевищує кількість їх колег-чоловіків. Якщо 10 років тому жінки становили 46% від загального числа записаних у центрах підготовки адвокатів, то тепер ця цифра зросла до 51,9%.

Ритм життя величезної кількості адвокатів, що практично не стикаються з необхідністю бути присутніми на судових засіданнях, не відрізняється від буднів офісних клерків, котрі проводять майже весь робочий час за монітором комп'ютера. Мабуть, у цих відносно менш напружених умовах великі адвокатські бюро вважають за краще брати на відповідні посади саме жінок, рівень зарплат яких до того ж все ще в середньому нижчий ніж у чоловіків.

Втім, серед керуючих партнерів найбільш відомих адвокатських бюро й не обділених увагою телебачення «тенорів адвокатури» жінки як і раніше мало представлені.

Столична концентрація

Звіт Національної ради адвокатських палат також демонструє збільшення середнього віку вступу в професію. Сьогодні чоловіки приймають присягу в 32,6 року, жінки — в 30. Причина, швидше за все, в збільшенні загальної тривалості навчання, а також у можливості відвідувати спецкурси, прагненні здобути додаткову освіту за кордоном, перш за все LL.M. у США або Англії.

Середній вік адвоката, за останніми даними, — 43,1 року (40,4 — для жінок і 46 — для їх колег-чоловіків). Цікаво, що ці цифри значно нижчі, ніж середній вік бухгалтерів і нотаріусів.

Статистика також свідчить про концентрацію адвокатів у французькій столиці. У 2011 р. 22133 людини (41%) було приписано до Адвокатської палати Парижа. Ця ситуація цілком природна, оскільки столиця є центром скупчення ділової й фінансової активності, передусім, міжнародної.

Міжнародний обмін

У 2011 р. майже 2/3 французьких адвокатів працювали індивідуально (36,9%) або як наймані співробітники адвокатських бюро (28,8%). Партнерами були 28,4%. Статусом працівника за трудовим договором, соціальні й професійні внески за якого виплачують компанії, користувалися всього 5,8% адвокатів.

Але Адвокатська палата Парижа в цьому відношенні стала винятком, оскільки більшість приписаних до неї адвокатів (40,9%) мали статус найманих співробітників. У інших же адвокатських палатах ця цифра не перевищувала в середньому 20,3%.

На 1 січня 2011 р. 1709 іноземних адвокатів було записано в реєстри 61 адвокатської палати, причому 3/4 з них (1264) числилися в реєстрі паризької. Адвокатська палата департаменту О-де-сіна, що примикає до французької столиці, зайняла 2-е місце (76 адвокатів або 4,4%).

892 адвокатів (52,2%) були представниками інших країн Євросоюзу, перш за все Німеччини (12,5%) і Великобританії (10,8%). Країни, що не входять в ЄС, були представлені перш за все вихідцями з країн Африки (10,8%) і Північної Америки (10%).

2363 французьких адвокати були одночасно приписані й до адвокатури іншої країни. 10 років тому їх було майже втричі менше — всього 761. Переважна більшість французьких адвокатів, що практикують і за кордоном (95%), числилися в Адвокатській палаті Парижа.

Доходи

На 31.12.2009 середній річний дохід адвоката у Франції становив €74,6 тис., що трохи менше ніж показник за попередній рік (дохід за відповідний рік декларується в наступному році, тому у 2011-му можна було оперувати тільки даними за 2009-ий).

Звичайно, розраховувати середній дохід на «адвокатську одиницю» — те ж саме, що намагатися визначити «середню температуру хворого по лікарні». Так, двома роками раніше Національна рада адвокатських палат наводила дані, згідно з якими щомісячний дохід кожного четвертого адвоката не перевищував €2 тис., з яких слід було ще відмінусувати від 40% до 60% обов'язкових внесків.

Дані ради показують, що обороти адвокатських структур ростуть у середньому на 8% у рік, тобто має місце незначне збільшення. Невелике зменшення середніх показників доходів у 2008-му пояснюється першою хвилею кризи.

Втім, на рівень доходу конкретного адвоката істотно впливає як його спеціалізація, так і стаж та місцезнаходження. Так, максимальний рівень доходів зафіксовано у фахівців з податкових питань. І якщо середній дохід адвоката зі стажем менше 10 років в цілому по Франції становить €45,2 тис. на рік, то в Парижі це €55,9 тис., а в провінції ві тримається на рівні €36,4 тис. Дохід адвокатів зі стажем понад 20 років у середньому у Франції становить €95,8 на рік.

ПРЯМА МОВА

Скільки в Україні адвокатів і яка в них зарплата?

ВОЛОДИМИР ВИСОЦЬКИЙ,
голова Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури:

— Сьогодні в Україні зареєстровано приблизно 30,5 тис. осіб, які отримали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокатів-практиків трохи менше — 27,9 тис.

ПЕТРО БОЙКО,
віце-президент Спілки адвокатів:

— Заробітна плата адвокатів — річ суто індивідуальна. Все залежить від регіону, де працює адвокат. Наприклад, у Києві адвокат, який тільки розпочинає діяльність і має хист до цієї роботи, може розраховувати на зарплату від 4,8 тис. грн. на місяць. До речі, у законопроекті про адвокатуру пропонують, аби адвокат отримував гонорар лише в грошовому еквіваленті. А от Венеціанська комісія, проаналізувавши це положення, порадила, аби в регіонах за адвокатські послуги можна було розраховуватись і продуктами.

Записала МАРИНА ЗАКАБЛУК

КАСАЦІЯ

На спір — свіжим оком

Суд управі переглянути рішення за нововиявленими обставинами лише в тих межах, в яких ці обставини впливають на суть вердикту

Пленум Вищого господарського суду України
Постанова

26 грудня 2011 року *м.Київ* *№17*

Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пленум Вищого господарського суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

З метою забезпечення однакового і правильного застосування норм Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК) про перегляд рішень, ухвал, постанов (далі — судове рішення) за нововиявленими обставинами дати господарським судам України такі роз'яснення.

1. Статтею 112 ГПК визначено вичерпний перелік підстав для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є окремою процесуальною формою судового процесу, яка визначається юридичною природою цих обставин.

2. До нововиявлених обставин відносяться матеріально-правові факти, на яких грунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство. Необхідними ознаками існування нововиявлених обставин є одночасна наявність таких трьох умов: по-перше, їх існування на час розгляду справи, по-друге, те, що ці обставини не могли бути відомі заявникові на час розгляду справи, по-третє, істотність даних обставин для розгляду справи (тобто коли врахування їх судом мало б наслідком прийняття іншого судового рішення, ніж те, яке було прийняте).

Нововиявлені обставини за своєю юридичною суттю є фактичними даними, що в установленому порядку спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення. Ці обставини мають бути належним чином засвідчені, тобто підтверджені належними і допустимими доказами.

Не може вважатися нововиявленою обставина, яка грунтується на переоцінці тих доказів, які вже оцінювалися господарським судом у процесі розгляду справи.

Необхідно чітко розрізняти поняття нововиявленої обставини (як факту) і нового доказу (як підтвердження факту); так, не можуть вважатися такими обставинами подані учасником судового процесу листи, накладні, розрахунки, акти тощо, які за своєю правовою природою є саме новими доказами.

3. Виникнення нових або зміна обставин після вирішення спору або розгляду справи про банкрутство не можуть бути підставою для зміни або скасування судового рішення за правилами розділу XII ГПК.

У з'ясуванні ж наявності підстав для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами згідно з пунктами 2—5 частини другої статті 112 ГПК має значення тільки сам факт встановлення відповідних обставин після вирішення спору або розгляду справи про банкрутство.

4. Днем встановлення нововиявлених обставин, про які йдеться в пункті 1 частини другої статті 112 ГПК, слід вважати день, коли вони стали або повинні були стати відомими заявникові.

Що ж до обставин, зазначених у пунктах 2—5 частини другої названої статті, то день їх встановлення визначається у відповідності з приписами пунктів 2—4 частини другої статті 113 ГПК.

5. Не можуть вважатися нововиявленими обставини, що встановлюються на підставі доказів, які не були своєчасно подані сторонами чи прокурором. У разі подання таких доказів у процесі перегляду судового рішення за правилами розділу XIII ГПК господарський суд має винести ухвалу про залишення судового рішення без зміни. В той же час заінтересована сторона не позбавлена права оскаржити судове рішення в апеляційному порядку з дотриманням вимог ГПК, зокрема, статті 101 цього Кодексу.

Також не можуть визнаватися нововиявленими обставини, на які посилався учасник судового процесу в своїх поясненнях в суді будь-якої з інстанцій, або які могли бути встановлені судом в разі виконання вимог процесуального закону, зокрема, статті 38 ГПК.

6. Скасування чи зміна нормативного акта, на якому грунтувалось судове рішення, може вважатись нововиявленою обставиною (в розумінні пункту 1 статті 112 ГПК) лише за умови, якщо в акті, яким скасовано чи змінено попередній, зазначено про надання йому зворотної сили.

Не може вважатися нововиявленою обставиною висновок Конституційного Суду України про офіційне тлумачення положень Конституції України та законів України.

7. Згідно зі статтею 113 ГПК судове рішення господарського суду може бути переглянуто за нововиявленими обставинами виключно за заявою сторони, прокурора, третіх осіб. Отже, господарські суди не вправі переглядати судове рішення за правилами розділу XIII ГПК за власною ініціативою.

У перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами необхідно враховувати такі особливості правового статусу учасника судового процесу, за заявою якого здійснюється цей перегляд.

7.1. Статтею 25 ГПК передбачено можливість процесуального правонаступництва. Оскільки правонаступництво можливе на будь-якій стадії процесу, правонаступник також вправі звернутись до господарського суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

7.2. Відповідно до статті 113 ГПК судове рішення може бути переглянуто за нововиявленими обставинами, зокрема, за заявою прокурора.

У зв'язку з цим слід мати на увазі, що згідно з частиною першою статті 29 ГПК прокурор може за своєю ініціативою вступити у порушену за позовом інших осіб справу на будь-якій стадії її розгляду для представництва інтересів держави. З метою вступу у справу прокурор може звернутися, зокрема, із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами або повідомити суд і взяти участь у розгляді справи, порушеної за позовом інших осіб. Отже, прокурор може повідомити господарський суд і взяти участь у перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами і у випадках, коли заява про такий перегляд вже прийнята судом. Обов'язковою умовою такої участі є перегляд судового рішення зі справи, стороною в якій є держава в особі органу, уповноваженого здійснювати відповідні функції у спірних відносинах.

За змістом частини другої статті 113^1 ГПК ухвалу про прийняття заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами слід надсилати прокурору, який брав участь у справі, хоча б він і не подавав заяву про такий перегляд.

8. У перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами слід враховувати такі особливості процесуальної форми зазначеного перегляду.

8.1. Судове рішення може бути переглянуто за нововиявленими обставинами лише після набрання ним законної сили у передбаченому ГПК порядку.

Можливість перегляду рішення за нововиявленими обставинами не обмежена якимось певним строком з дня прийняття рішення.

8.2. Згідно з частиною першою статті 114 ГПК перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами здійснюється тим господарським судом першої інстанції, який прийняв це рішення, і в тому ж складі суду. Якщо розгляд заяви судом у тому ж складі неможливий, такий склад визначається в загальному порядку. Наведене стосується й тих випадків, коли рішення суду першої інстанції було частково скасоване в апеляційному чи в касаційному порядку, а в іншій частині залишено без змін.

Що ж до постанов апеляційної і касаційної інстанцій, якими змінено чи скасовано рішення суду першої інстанції, то їх перегляд за нововиявленими обставинами здійснюється не місцевим судом, а судом тієї інстанції, яким змінено або прийнято нове судове рішення (частина друга статті 114 ГПК).

У випадках, коли після перегляду судового рішення в апеляційному або касаційному порядку воно було залишене без змін, перегляд його за нововиявленими обставинами здійснюється тим судом першої інстанції, який прийняв це судове рішення, незалежно від того, що воно було предметом перегляду в апеляційному та касаційному порядку.

Якщо згідно із статтею 91 ГПК справа разом з апеляційною скаргою та заявою про відновлення пропущеного строку подання апеляційної скарги (тобто коли рішення місцевого господарського суду вже набрало законної сили) надсилається до апеляційної інстанції, а до місцевого господарського суду надходить заява про перегляд його рішення за нововиявленими обставинами, відповідний господарський суд письмово повідомляє про це суд апеляційної інстанції і виносить ухвалу про відкладення вирішення питання про прийняття зазначеної заяви до провадження до повернення матеріалів з суду апеляційної інстанції.

Якщо судове рішення апеляційною інстанцією буде залишено без змін, справа підлягає поверненню до місцевого господарського суду для розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Якщо ж судове рішення буде скасоване апеляційною інстанцією, то заява про перегляд рішення за нововиявленими обставинами підлягає поверненню заявникові місцевим господарським судом без розгляду, про що виноситься ухвала.

У випадках, коли справу надіслано до касаційної інстанції, а до місцевого або апеляційного господарського суду надійшла заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, відповідний суд виносить ухвалу про відкладення вирішення питання про прийняття зазначеної заяви до провадження до повернення матеріалів справи з суду касаційної інстанції.

8.3. ГПК не надає господарському суду права повертати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, якщо суд вважає, що таких обставин немає. У цих випадках, з'ясувавши за результатами розгляду відповідної заяви в порядку статті 114 ГПК відсутність нововиявлених обставин, господарський суд виносить ухвалу про залишення судового рішення без змін.

Повернення заяви про перегляд судових рішень може бути здійснено господарським судом виключно з підстав, визначених у частині шостій статті 113 ГПК. Після усунення обставин, які були підставою для повернення заяви, її може бути подано повторно.

У разі подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами з пропуском строку, встановленого частиною першою статті 113 ГПК, без клопотання про його відновлення, господарський суд має повернути заяву згідно з пунктом 1 частини шостої статті 113 ГПК. За клопотанням заявника цей строк може бути відновлено відповідно до вимог статті 53 ГПК за наявності поважних причин його пропуску.

8.4. За змістом приписів розділу XIII ГПК, ухвала господарського суду може бути переглянута за нововиявленими обставинами за одночасної наявності двох умов: вона, по-перше, підлягає оскарженню в апеляційному та в касаційному порядку і, по-друге, перешкоджає подальшому розглядові справи господарським судом.

8.5. Подання до господарського суду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами не означає обов'язкового скасування чи зміни рішення, що переглядається. Результат перегляду повинен випливати з оцінки доказів, зібраних у справі, і встановлення господарським судом на основі цієї оцінки наявності або відсутності нововиявлених обставин, визначення їх істотності для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство. Господарський суд вправі змінити або скасувати судове рішення за нововиявленими обставинами лише за умови, що ці обставини впливають на юридичну оцінку обставин, здійснену судом у судовому рішенні, що переглядається.

8.7. Законом не передбачено здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами у повному обсязі. Отже, господарський суд вправі переглянути судове рішення за нововиявленими обставинами лише в тих межах, в яких ці обставини впливають на суть рішення.

8.8. Суд вправі прийняти відмову від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами і припинити провадження з розгляду зазначеної заяви й винести відповідну ухвалу на підставі пункту 4 частини першої статті 80 ГПК.

8.9. Неявка заявника або інших учасників судового процесу в судове засідання не перешкоджає розглядові заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

9. У зв'язку з визначеними у ГПК повноваженнями Вищого господарського суду України як касаційної інстанції слід враховувати таке.

9.1. Згідно з частиною другою статті 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази. Ці обмеження поширюються і на права касаційної інстанції у перегляді рішення за нововиявленими обставинами. Отже, Вищий господарський суд України може переглядати судове рішення за нововиявленими обставинами лише у випадках, коли цей перегляд не пов'язаний з дослідженням фактичних даних, на підставі яких суд встановлює наявність чи відсутність нововиявлених обставин (стаття 32 ГПК).

9.2. Вищий господарський суд України може переглядати свої судові рішення за нововиявленими обставинами лише у випадках, зазначених у пункті 5 частини другої статті 112 ГПК і в абзаці першому пункту 6 цієї постанови.

В інших випадках подання заяв про перегляд за нововиявленими обставинами судових рішень Вищого господарського суду України останній за наявності підстав для висновку про те, що зазначені у відповідній заяві обставини підпадають під ознаки нововиявлених у розумінні статті 112 ГПК вчиняє такі дії:

згідно з приписами частини п'ятої статті 114 ГПК скасовує своє судове рішення, про перегляд якого подано заяву;

тією ж постановою або ухвалою, якою його скасовано, відповідно до статті 17 ГПК передає справу до місцевого або апеляційного господарського суду для розгляду по суті з урахуванням викладеного у відповідній заяві та вказівок суду касаційної інстанції.

10. Якщо заявник чи інша сторона у справі не згодні з результатами перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами, вони не позбавлені права на загальних підставах звернутися з заявою про перегляд судового рішення, прийнятого за результатами цього перегляду, відповідно в апеляційному чи в касаційному порядку згідно з частиною сьомою статті 114 ГПК.

У разі скасування судового рішення за результатами його перегляду за нововиявленими обставинами справа розглядається господарським судом за правилами, встановленими ГПК (частина восьма статті 114 названого Кодексу). Якщо такий розгляд неможливо здійснити у тому ж самому судовому засіданні, він відкладається у порядку, передбаченому статтею 77 ГПК.

11. Визнати таким, що втратило чинність, роз'яснення президії Вищого господарського суду України від 21.05.2002 №04-5/563 «Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами» (з подальшими змінами і доповненнями).

Голова Вищого господарського суду України
В.ТАТЬКОВ

Секретар пленуму Вищого господарського суду України
Г.КРАВЧУК

ПЕРЕДПЛАТА

Аби завжди бути поінформованими, залишайтеся з нами!

61018 ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

УВАГА! ПЕРЕДПЛАТА НА НАШЕ ВИДАННЯ НЕ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ НІКОЛИ!

ТІЛЬКИ В «ЗіБ»:
— ексклюзивні інтерв'ю перших осіб судової системи, провідних юристів, адвокатів, науковців;
— практика Конституційного, Верховного та вищих спеціалізованих судів, роз'яснення, узагальнення, прецедентні рішення;
— звіти про засідання Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції;
— інформація про перебіг засідань парламентських комітетів;
— погляди суддів на проблеми судочинства, законодавчі новели тощо;
— новини міжнародного права, зміни в законодавстві країн Старого світу.

МАКСИМУМ ІНФОРМАЦІЇ — МІНІМУМ ЦІНИ

У разі оформлення передплати через редакцію ви заощаджуєте і час, і кошти.

Вартість передплати газети «Закон і Бізнес» на 10 місяців 2012 року:

для суддів, працівників органів юстиції, прокурорів, народних депутатів — 480,00 грн. *;
для фізичних осіб — 750,00 грн. *;
для юридичних осіб — 950,00 грн. *.
* Без вартості послуг банку.

При оформленні передплати через редакцію та оплаті через відділення банків для зручності надайте касиру розрахунковий рахунок

ТОВ «Редакція газети «Закон і Бізнес»: 2600400002637.

МИ ІНФОРМУЄМО ПЕРШИХ!

Щодо питань, пов'язаних із прийманням передплати, неотриманням чи несвоєчасним отриманням видань, дзвоніть по багатоканальному телефону (044) 537-34-33.

Закон&Бізнес

ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Комунальне шахрайство

У Херсонській області співробітники СБУ викрили факт заволодіння бюджетними коштами в особливо великих розмірах. Від дій шахрая постраждали комунальні служби, які перерахували фіктивному приватному підприємству 2 млн грн.

Установлено, що місцевий мешканець зареєстрував у податкових органах ПП та уклав угоду з місцевим комунальним підприємством на обслуговування прибудинкової території кількох багатоповерхівок. Однак жодного наміру виконувати визначений договором перелік робіт підприємець не мав. Комерсант лише декларував у бухгалтерських документах та звітності проведення належних робіт та надання послуг. Перераховані комунальниками майже 2 млн грн. державних коштів були зняті зловмисником з рахунків фіктивної фірми та використані на власні потреби. Слідчими УСБУ порушено кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченого ст.205 КК («Фіктивне підприємництво»).

НА ГАРЯЧОМУ

Земля корупційного призначення

Співробітники СБУ викрили та припинили протиправну діяльність заступника голови райдержадміністрації, котрий вимагав та одержав хабар.

Справа почалась з того, що до управління СБУ звернувся один із місцевих мешканців із заявою про те, що посадовець вимагає від нього хабар у розмірі $3 тис. за отримання дозволу на розробку проектної документації щодо виділення земельної ділянки площею 7 га із земель державного резервного фонду для ведення сільськогосподарської діяльності.

23 січня співробітники СБУ затримали заступника голови райдержадміністрації в його службовому автомобілі під час одержання частини хабара в розмірі $700.

За матеріалами СБУ прокуратурою області стосовно зловмисника порушено кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченого ч.3 ст.368 КК («одержання хабара»).

ДУХ НАЖИВИ

Надто дорога посада

У Тернопільській області СБУ викрила та припинила протиправну діяльність начальника одного з районних відділень Тернопільського обласного управління Західного регіонального управління громадської організації «Антикорупційний комітет України», який налагодив схему вимагання грошей за влаштування на роботу.

Зловмисник вимагав по €3500 за сприяння в працевлаштуванні на різні посади в цій структурі, попри те, що згідно із своїми службовими обов'язками не міг цього зробити.

Співробітники СБУ затримали начальника відділу в його службовому кабінеті під час одержання частини цієї суми — $1500— від місцевого мешканця, котрий претендував на посаду в організації, що має запобігати та протидіяти корупційним правопорушенням.

За матеріалами СБУ органами прокуратури стосовно правопорушника відкрито кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченого ч.1 ст.190 КК (шахрайство).

ХАБАР

Вирок за $2000

Співробітники УДСБЕЗ ГУ МВС в Донецькій області й Генеральної прокуратури задокументували факт отримання хабара головою одного з районних судів області.

Хабар у розмірі $2 тис. підсудний передав голові суду за виголошення вироку, не пов'язаного з позбавленням волі. За цим фактом порушено кримінальну справу за ч.3 ст.368 КК («одержання хабара в особливо великому розмірі або службовою особою, що займає відповідальне становище»). Служителю Феміди, що пропрацював у системі правосуддя понад 10 років, загрожує позбавлення волі на строк від 5 до 10 років.

ПРОЦЕС

Київ — Страсбург — Вашингтон

Не сподіваючись на вітчизняну Феміду, Луценко подав позови в США та Європі

АНТОН ПРЯНИКОВ

Печерський районний суд м.Києва завершив стадію допиту свідків і перейшов до дослідження матеріалів кримінальної справи проти колишнього міністра внутрішніх справ Юрія Луценка. Захисник Юрія Віталійовича Ігор Фомін прогнозує: якщо суд працюватиме такими темпами, вирок можна чекати вже в середині лютого. На черзі — позови, яки Ю.Луценко подав до Європейського суду з прав людини і Федерального суду округу Колумбія (США).

Ю.Луценко більше не надіється на суддю С.Вовка. Він вірить, що йому допоможе «закордон».

Печерський районний суд допитав свідків у «справі Луценка» і перейшов до наступної стадії судового слідства — дослідження матеріалів. Всього до справи залучено 148 свідків. 50 з них у суд не з'явились, і суддя Сергій Вовк просто зачитав показання, отримані під час досудового слідства.

Підсумки першого етапу судового слідства досить неоднозначні — для тих, хто не відвідував усі засідання, із суперечливих повідомлень ЗМІ важко зрозуміти, що ж там відбувалось. За словами захисту, більшість свідків у справі змінювали свої показання й ставали на сторону захисту. Адвокат підсудного І.Фомін безапеляційно заявив, що держобвинувачення у «справі Луценка» взагалі поки що не надало доказів провини його підзахисного.

Протилежною є думка у прокуратури. Свідки в кримінальній справі щодо Юрія Луценка підтвердили фактичні обставини інкримінованих злочинів, заявив держобвинувач Дмитро Лобань у коментарі представникам ЗМІ. «Закінчено одну зі стадій судового слідства, а саме — допиту свідків. Свідки підтвердили як фактичні обставини інкримінованих злочинів, так і свої показання, надані на досудовому слідстві. Ми перейшли до наступної стадії, тобто до стадії дослідження письмових матеріалів справи, що, власне, на даний час і відбувається», — сказав державний обвинувач.

До речі, суд озвучив прізвища 9 свідків, які фігурують у справі щодо отруєння Віктора Ющенка. Матеріали стосовно них виділено в окреме провадження. Їхні свідчення суд дослідить пізніше.

До речі, на думку адвоката І.Фоміна, Печерський районний суд м.Києва винесе вирок екс-міністру внутрішніх справ у середині лютого. «Ми працюємо кожен день з 9 ранку до 6 вечора. Такий режим для роботи судів загалом-то ненормальний. Якщо ми таким темпом будемо далі слухати справу, то це питання вирішиться протягом двох тижнів», — сказав І.Фомін в інтерв'ю одному із телеканалів.

Він також висловив упевненість у тому, що Європейський суд з прав людини винесе рішення на користь Ю.Луценка, і зазначив, що для захисту екс-міністра важливо, щоб рішення Євросуду було винесено до рішення Печерського райсуду.

Що стосується позову до Федерального суду округу Колумбія (США), то за словами І.Фоміна, американський суд прийняв позов і наразі відбувається процедура комунікації. Відповідаючи на питання про те, чому Ю.Луценко та його захист звертаються не тільки до Євросуду, а й у суд США, адвокат сказав: «Стан українського правосуддя змушує нас звертатися до міжнародного правосуддя».

Як повідомлялося, в понеділок стало відомо, що Ю.Луценко направив до Федерального суду округу Колумбія позов до керівництва Генеральної прокуратури України. Екс-міністр просить визнати його кримінальне переслідування незаконним, а також політично вмотивованим. Серед відповідачів — Генпрокурор Віктор Пшонка, його перший заступник Ренат Кузьмін, а також слідчий відомства Сергій Войченко й представник держобвинувачення Євген Зінченко.

Нагадаємо, Ю.Луценко перебуває під арештом з 26 грудня 2010 р. Йому інкримінують незаконне виділення квартири й призначення пенсії його водію Леоніду Приступлюку, надання дозволу на несанкціоноване стеження за водієм колишнього глави Служби безпеки Володимира Сацюка Валентином Давиденком в рамках розслідування кримінальної справи про отруєння кандидата в президенти В.Ющенка, а також надання дозволу на святкування Дня міліції у 2008—2009 рр. у палаці «Україна» під час дії заборони на виділення коштів на святкові заходи.

ПОРЯДОК

Продажність у погонах

Минулого року «військові злочинці» завдали країні збитків майже на 50 мільйонів гривень

АЛІНА АЛЕКСАНДРОВА

Боротьба з корупцією залишається пунктом номер один на порядку денному прокуратури. Так, остання координаційна нарада керівників військових правоохоронних органів Центрального регіону була присвячена стану протидії злочинності й проявам корупції. Вона відбулася під головуванням військового прокурора Центрального регіону Миколи Голомші.

На нараді було зазначено, що в роботі військової прокуратури відбулися позитивні зрушення. За словами М.Голомші, вжиті правоохоронними органами заходи певною мірою сприяли стабілізації криміногенної ситуації в регіоні, підвищенню ефективності захисту прав і свобод громадян й інтересів держави. Для прикладу наводилася статистика. Так, минулого року військова прокуратура Центрального регіону порушила 21 кримінальну справу за фактами заподіяння державі збитків у розмірі понад 200 тис. грн. (у 2010 році таких було 3), з них 7 справ, у яких шкода перевищує 1 млн грн. Загальна сума завданих збитків становить 46,4 млн. Все це, на думку самих прокурорів, свідчить про те, що в їх сітці потрапляє й «велика риба».

Як відзначив заступник військового прокурора регіону Віктор Кокошко, основною загрозою стабільності в регіоні є злочини у сфері економіки, прояви корупції, організовані злочинні групи. Тому необхідно вдосконалювати координаційну діяльність з їх попередження. Йшлося про те, що необхідно поліпшити забезпечення військовослужбовців строкової служби якісними продуктами харчування, обмундируванням і т.п., а також активізувати роботу з виявлення службових зловживань і недбалості. Зокрема, прокуратурою регіону недавно встановлено факт прийому від комерційної структури одним з військових представництв Міністерства оборони неякісної продукції. Мова йшла про взуття, яке призначалося для військових частин і дуже швидко стало непридатним.

Розслідуються злочини, що стосуються недбалого зберігання зброї і військової техніки, співучасті командирів частин в їх крадіжці з метою наживи. Так, військовою прокуратурою Харківського гарнізону направлено в суд кримінальну справу проти начальника апаратного телеграфного засекреченого зв'язку командного пункту, який обвинувачується за ч.2 ст.410 і ч.2 ст.422 КК. 26 січня закінчено розслідування й кримінальної справи, порушеної проти колишнього військовослужбовця, котрий під час строкової служби (на посаді пожежника) на початку квітня 2011 р. викрав з військової частини близько 1 кг детонаційного кабелю, який містив вибухову речовину військового призначення. Крім того, слідчий відділ прокуратури регіону закінчив досудове слідство в справі колишнього заступника командира частини ВС і начальника служби РАО. Вони, зловживаючи службовим становищем, розкомплектували 4 зенітно-самохідних установки «Шилка» і вкрали інше устаткування, чим завдали збитків на суму понад 700 тис. грн.

В ході наради наголошувалося, що в Центральному регіоні поширені також порушення земельного законодавства з боку органів військового управління й місцевого самоврядування — непоодинокими є випадки вилучення земель Міністерства оборони, зміна їх цільового призначення. Це перш за все стосується м.Києва, Київської, Харківської і Житомирської областей. Водночас у 2010—2011 рр. такі правопорушення органами Військової служби правопорядку Збройних сил України не виявлялися.

Як приклад належної координації із співробітниками військової контррозвідки Департаменту контррозвідки Служби безпеки приводилася кримінальна справа, розслідувана військовою прокуратурою, проведена стосовно ревізорів ГоловКРУ Внутрішніх військ МВС України. Не обділили увагою на нараді й підготовку до Євро-2012. Як виявилось, військова прокуратура разом з військовою контррозвідкою не залишилися осторонь цього заходу. У зв'язку з майбутнім мундіалем вони об'єднали зусилля й проводять низку спільних профілактичних заходів.

До речі, Микола Голомша висловився і за збільшення повноважень Військової служби правопорядку Збройних сил України й надання їй права на оперативно-розшукову діяльність, про що не так давно говорив і Віктор Пшонка. «В багатьох демократичних країнах світу є військова поліція, яка наділена всіма необхідними повноваженнями. У Збройних силах України вже існує ВСП. У перспективі їй необхідно мати право на оперативно-розшукову діяльність. Зокрема, саме ВСП повинна займатися тими, хто ухиляється від військової служби. Зараз цю роботу ведуть органи внутрішніх справ, — заявив М.Голомша. — Військова служба правопорядку повинна активізуватися і повноцінно захищати інтереси держави. Зокрема, стежити за тим, аби не розкрадали землі Міноборони, не крали військову техніку, боєприпаси, зброю і т.д.».

КОРИСЛИВІ МОТИВИ

Депутат викрав 240 т нафти

Прокуратура Сумської області за матеріалами УДСБЕЗ УМВС України в області порушила кримінальну справу стосовно 14 осіб за ч.2 ст.15, ч.5 ст.185 КК, кваліфікуючою ознакою є скоєння злочинів у складі організованої злочинної групи. Організував угруповання місцевий депутат.

З матеріалів справи вбачається, що в серпні минулого року житель м.Охтирка Сумської області Б., котрий є депутатом Охтирської міської ради 6-го скликання, створив та очолив організовану групу, залучивши до її складу 13 жителів цього райцентру, діяльністю якої обрав систематичне викрадання нафтопродуктів з нафтопроводів, що розташовані на території Охтирського району Сумської області й сусіднього Краснокутського району Харківщини.

Група була забезпечена необхідним для здійснення врізок у нафтопроводи та відбору з них нафти спеціальним обладнанням — електрозварювальними апаратами, гумовими шлангами, шаровими кранами, кількома одиницями автотранспорту й приміщеннями для його прихованого зберігання, металевими ємностями для транспортування нафтопродуктів, радіостанціями тощо.

Протягом вересня — листопада 2011 р. шляхом проникнення до штучно створених і охоронюваних сховищ нафти та здійснення несанкціонованих врізок учасники ОЗГ викрали з трьох нафтопроводів НГВУ «Охтирканафтогаз» ПАТ «Укрнафта» понад 240 т нафти на загальну суму 1,7 млн грн., завдавши підприємству матеріальної шкоди в особливо великому розмірі. Крім того, вони намагалися здійснити ще одну врізку в нафтопровід «Козіївка — Сидоричі», однак не довели свій злочинний намір до кінця через пошкодження металевого патрубка врізки, внаслідок чого стався викид нафти.

4 підозрюваних у скоєнні злочину рішенням Охтирського міськрайонного суду Сумської області взято під варту, ще 4, у тому числі й керівника групи, оголошено в розшук. Постановою Зарічного районного суду м.Сум надано дозвіл на їх затримання і доставку в суд під вартою для вирішення питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. 4 обрано запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд, 2 — у вигляді застави. Хід досудового слідства взято під контроль прокуратурою Сумської області.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

Заощадити на присяжних

Незначні правопорушення розглядатимуть магістрати, а не королівські суди

Уряд Великої Британії розглядає можливість обмеження права відповідача на суд присяжних у випадках, коли мова йде про неважкі злочини.

Британці вважають, що на розгляд «дрібних» справ королівським судом присяжних витрачається багато коштів.

Нововведення, запропоноване з метою скорочення витрат на судову систему, пошириться не на всі справи. Зачепить воно тільки випадки неважких злочинів, обвинувачений у яких може вирішувати, чи він уважає за краще звичайний розгляд справи магістратським судом, чи винесення рішення судом присяжних. Справи, про які йде мова, — це, як правило, дрібні крадіжки або випадки спричинення незначного збитку. Проведення слухань у королівських судах обходиться в три рази дорожче, ніж рішення магістратів, відзначає The Guardian.

Так, у середньому засідання мирових суддів обходяться в £900 у день (близько €1100), тоді як слухання за участю королівського суду присяжних обходяться казні приблизно £3000 (€3600). Ініціатива також дозволить значно зменшити навантаження на суди присяжних.

На сьогодні обвинувачені в незначних правопорушеннях, до яких відносяться крадіжки, насильницькі дії, пограбування, порушення правил дорожнього руху, зберігання й розповсюдження наркотичних речовин, а також спричинення збитку на суму понад £5 тис. (€6 тис.), мають право вибору між розглядом їх справ в мировому суді або суді присяжних. Дві третини справ, за інформацією The Times, у результаті передають судам присяжних.

Генпрокурор Домінік Грив також пропонує дати магістратам більше повноважень при виголошенні вироку. Якщо зараз максимальний тюремний строк, до якого може засудити магістрат, становить 6 місяців, то збільшити його планується до 1 року за кожен злочин.

Проте в Мін'юсті підкреслюють, що мова не йде про повну відмову від суду присяжних. «Ми перебуваємо в пошуку шляхів оптимізації роботи суду, щоб він міг швидше й ефективніше реагувати на злочини й безлади», — заявили в міністерстві. Прихильники реформи вважають, що потрібно зберегти право на суд присяжних для осіб, котрі не мають кримінального минулого.

Хоча остаточний варіант пропозиції ще знаходиться на стадії обговорення, вже знайшлося багато противників ініціативи. Наприклад, проти ініціативи виступають правозахисники. На їхню думку, кожен громадянин має право на суд присяжних. Крім того, наявність судимості, нехай навіть за дрібне порушення, може негативно позначитися на репутації людини на роботі і в суспільстві в цілому. А ось баристери, що спеціалізуються на кримінальних справах, убачають у ймовірних нововведеннях ерозію фундаментальних свобод.

На їх боці й багато представників влади. Так, Девід Кемерон завжди підтримував право на суд присяжних. У 2007 р. він виступив з пропозицією про внесення права на суд присяжних до законодавства. «Аспекти проблеми, подібні до права на розгляд справи судом присяжних, безпосередньо не згадуються в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, проте це щось, що варто було б внести до британського Білля про права», — відзначив він в одному з інтерв'ю.

Прихильники реформи, у свою чергу, вважають, що розгляд судом присяжних справ, наприклад, про крадіжку пляшки газованої води, займає надто багато часу. За словами радника уряду Луїзи Кейсі, на рік суди присяжних розглядають до 70 тис. незначних правопорушень, включаючи крадіжку пакетиків з чаєм або печива. Передання половини цих справ під юрисдикцію мирових судів допоможе заощадити до £30 млн (€36 млн).

Право на суд присяжних було закріплене у Великій Британії ще в 1215 р. Великою хартією свобод. Близько 10 років тому подібну реформу судової системи намагався провести міністр внутрішніх справ Джек Стро. Тоді його ініціатива наткнулася на жорсткий спротив з боку опозиції.

ЯМАЙКА

Прем'єр проти королеви

Прем'єр-міністр Ямайки Лукреція Сімпсон-Міллер має намір позбавитися від влади королівського дому Великої Британії й оголосити острів повноцінною республікою.

У 1962 р. Ямайка отримала незалежність, але тільки де-факто є окремою державою з парламентською формою правління.

«Я люблю королеву, вона прекрасна, дуже розумна і чудова леді. Але зараз, коли ми відзначаємо наші досягнення як незалежної держави, настав час завершити цей процес», — уважає Л.Сімпсон-Міллер. Букінгемський палац уже відреагував на цю заяву: «Питання того, хто повинен бути главою держави на Ямайці, можуть вирішити тільки уряд і народ самої Ямайки».

У вересні 2003 р. тодішній прем'єр-міністр країни Пі-Джей Паттерсон заявив, що настав час самим ямайцям вибирати власного президента й що монархія буде відмінена до 2007 р. Проте цей намір так і не було реалізовано.

ЄС

Інтернет-забуття

Європейський Союз запропонував надати користувачам Інтернету більше контролю над їхніми особистими електронними даними.

Єврокомісія репрезентувала директиву, присвячену захисту персональних даних в Інтернеті. Пошукові системи й соціальні мережі можуть зобов'язати видаляти фото та іншу інформацію за першою вимогою європейських користувачів.

Як заявила комісар з юстиції, фундаментальних правам і громадянства Вівіан Редінг, «користувачі мають право знати, хто і як розпоряджається їхніми персональними даними». Ключове положення законопроекту називається «Право на цифрове забуття». До кінця 2013 р. рекомендація повинна стати законом.

АМЕРИКА

Компенсація за строк

Американцеві, який провів в одиночному ув'язненні 2 роки, так і не дочекавшись розслідування своєї справи, присудили компенсацію розміром $22 млн.

Рішення за позовом 58-річного Стівена Слевіна прийняло федеральне журі присяжних у місті Санта-Фе (штат Нью-Мексико, США). Адвокати позивача розповіли, що влада округу, де його тримали під вартою, пропонувала погодитися на $2 млн. Тепер вони мають намір оскаржувати рішення присяжних.

С.Слевіна заарештували у 2005 р. за керування автомобілем у нетверезому стані й помістили в одиночну камеру. Протягом 22 місяців, поки він перебував під вартою, його справу так і не розслідували. На думку самого арештанта, про нього, мабуть, просто забули. Врешті-решт С.Слевіна відпустили, знявши з нього обвинувачення.

Адвокати заявили, що їх підзахисного ізолювали від інших ув'язнених, оскільки він страждає розладом психіки. У своєму позові С.Слевін стверджував, що його погано годували, у нього з'явилися пролежні, грибок. Він розповів, що йому не надавали допомоги, одного разу він навіть сам виривав собі зуб. С.Слевін у своєму позові підкреслював, що його відправили до одиночного ув'язнення без проведення попередніх слухань.

СЕЙШЕЛИ

Для корсарів шукають суд

Сейшели з міркувань економії відмовилися прийняти 25 чоловік, підозрюваних у піратстві, котрі були взяті в полон біля берегів Сомалі й перебувають на борту данського корабля «Абсалон».

Як повідомляє Reuters, данці захопили сомалійських піратів у Індійському океані, недалеко від Сейшельських островів, 7 січня 2012-го. Командування «Абсалона» мало намір передати затриманих владі острівної держави за угодою від 2011-го, але отримало відмову. Зараз влада Данії шукає альтернативу Сейшелам, які розташовані за 1600 км. на схід від узбережжя Африки.

За експертними оцінками, понад 90% піратів, котрих вдається захопити, незабаром відпускають на волю. Річ у тому, що в Сомалі судова система фактично не працює, а інші країни часто відмовляються приймати піратів через завантаженість судів і прокуратури, а також надавати їм місце у в'язниці.

В ООН стверджують, що перша тюрма, побудована спеціально для піратів, буде готова у 2013-му. Де саме її розташують, не повідомляється. До речі, прибережні води Сомалі є, так би мовити, центром світового піратства. У 2010-му тут було захоплено 49 кораблів, тоді як на інших територіях — лише 4.

АТРИБУТИ

«Штрафний» прапор

Киргизький депутат Курманбек Дийканбаєв запропонував штрафувати за неправильне вивішування державного прапора. З такою ініціативою він виступив на засіданні комітету з державного устрою.

«Іноді прапори неправильно вивішують, і виходить, що картинка спотворюється. Буває, що навіть неправильно малюють державний символ. Це неприйнятно!», — заявив депутат. Неправильним він уважає таке розташування прапора, коли «тундук (зображений на прапорі купол юрти. — **Прим. ред.**) дивиться вгору, а не в бік».

За інформацією AKIpress, політик також вимагає карати за неправильне зображення тундука на прапорі.

Після обговорення парламентський комітет схвалив поправки до закону «Про державні символи», згідно з якими на адміністративних будівлях не «можна вивішувати прапори поганої якості». Чи планується узаконити й відповідальність за неправильне розміщення прапора, не уточнюється.

У Киргизстані останнім часом неодноразово висувалися різні ініціативи, пов'язані з державною символікою. Недавно Міністерство юстиції республіки запропонувало обмежити використання прапора, дозволивши вивішувати його лише на будинках державних установ. Раніше було прийнято поправки до законодавства, що зобов'язують громадян під час виконання гімну знімати головний убір і прикладати руку до грудей.

Минулою весни було створено державну комісію із зміни прапора й гімну. Прихильники цих новацій, як повідомляла телекомпанія «Мир», запропонували, зокрема, відмовитися від червоного кольору, посилаючись на те, що він асоціюється з «кров'ю і революціями». Недавно від організації «Цивільна ініціатива» також надійшла пропозиція разом з прапором змінити назву Киргизстану на Країну Небесних Гір.

БОЛГАРІЯ

З шенгеном — у Софію

Уряд Болгарії дозволив в'їзд у країну з шенгенськими візами, якщо мова йде про короткотермінове перебування.

В урядовому документі наголошується, що туристи з шенгенськими візами отримують право перебувати в Болгарії до 3 місяців упродовж 6-місячного періоду, при цьому мати болгарські візи вони не зобов'язані.

Таке рішення ухвалено для того, щоб сприяти розвитку туристичних і ділових контактів з країнами Шенгенської зони. Болгарський уряд розраховує на зацікавленість з боку туристів і бізнесменів з Росії, України, Білорусі, Молдови, Туреччини та інших держав, що не входять у Євросоюз.

Софія спростила візовий режим з країнами Шенгенської зони в односторонньому порядку. Тому шенгенська віза може замінити болгарську, але не навпаки. При цьому шенгенська віза не дає права в'їхати в Болгарію для довготермінового перебування, роботи або навчання.

Нинішнє рішення Кабінету міністрів діятиме, поки країну не приймуть у Шенгенську зону.

РОСІЯ

Москва не гумова

Прем'єр-міністр Росії Володимир Путін вимагає увести кримінальне покарання для господарів житла, де незаконно реєструють мігрантів.

Фото: Олександр Петросян

Нелегалів пропонують відохотити від приїзду в Росію не штрафами, а позбавленням волі на строк від 2 до 5 років.

«Стосовно посадових осіб і власників житла «гумових» квартир, де реєструють сотні людей, повинна застосовуватися кримінальна відповідальність», — цитує висловлювання В.Путіна на колегії Федеральної міграційної служби агентство «Інтерфакс». У відповідь керівник ФМС Костянтин Ромодановський запропонував посилити покарання за ст.322 Кримінального кодексу («Незаконний перетин кордону») до 2 років позбавлення волі, а для групи осіб — до 5 років.

Ст.322 КК і зараз передбачає таке покарання, проте, за словами глави ФМС, в більшості випадків порушників карають штрафами. Ця стаття стосується іноземних громадян, котрі приїжджають до Росії. Яке кримінальне обвинувачення може висуватися проти господарів квартир, а часто й сільських будинків, за адресою яких реєструють десятки приїжджих, ФМС поки що не уточнила. Відомі випадки, коли за однією адресою було «прописано» до ста гастарбайтерів.

За словами В.Путіна, «повинні бути посилені санкції щодо тих, хто провокує нелегальну міграцію. Це стосується як фізичних, так і юридичних осіб. Тих, хто наймає на роботу людей без будь-яких дозволів, по суті, на становищі безправних рабів. Тих, хто організовує всякого роду гуртожитки й нічліжки для нелегальних мігрантів».

Чиновників, що «наживаються на махінаціях з реєстрацією», В.Путін також наказав переслідувати в кримінальному порядку. Нелегалів, котрих було викрито в порушенні міграційних законів, прем'єр запропонував не пускати до Росії на строк до 10 років і навіть довше.

Закон&Бізнес

Засновник і видавець:
ТОВ «Редакція газети «Закон і Бізнес»

Головний редактор:
Роман БОБОВ

Газета виходить з 15 червня 1991 року

Свідоцтво КВ № 3805 від 20.05.99

Р/р № 2600400002637
в АКБ «Правекс-Банк» м.Києва,
МФО 321983, код ЄДРПОУ 30374826

Багатоканальний телефон:
(044) 537-34-33

Адреса:
01021, м.Київ, Кловський узвіз, 9/2
E-mail: inzib@optima.com.ua

©При передруку матеріалів посилання на газету «Закон і Бізнес» обов'язкове

Редакція може публікувати матеріали в дискусійному порядку, не поділяючи поглядів автора

Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення тексту

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Листування з читачами — тільки на сторінках газети

Оголошення і реклама друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець

Матеріали з позначкою (К) друкуються на комерційній основі

Виходить 52 рази на рік по суботах українською та російською мовами

Набір, верстка і фотоформи газети — комп'ютерний центр тижневика «Закон і Бізнес»

Номер віддрукований у ТОВ «Мега-Поліграф», 04073, м.Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14

Номер підписано до друку 2.02.2012

Зам. № 23370
Загальний наклад 14680

ДРЕС-КОД

Піжама в немилості

Ірландські чиновники заборонили безробітним приходити на співбесіди в центри соціального забезпечення в піжамах. Відповідне попередження було поширено серед відвідувачів центрів у Дамастауні.

У зверненні до безробітних сказано, що костюм для сну не підходить для таких випадків, як співбесіда з потенційним роботодавцем. Заборона, очевидно, була введена у зв'язку з великою кількістю скарг на зовнішній вигляд відвідувачів бірж праці.

Як відзначив імідж-консультант Біллі Діксон, піжама асоціюється зі сном або відпочинком удома, а не з трудовою діяльністю, тому на пошуки роботи варто йти в одязі, який налаштовує на серйозний лад як самого претендента на посаду, так і роботодавця.

Нинішня заборона — не перша за останні місяці. Так, недавно жителів валлійського Кардіффа попросили не приходити в піжамах до супермаркету Tesco, а в англійському Мідлсбро батькам школярів порадили виряджати своїх дітей на навчання, заздалегідь одягнувши відповідний для виходу на вулицю костюм.

ТУРИЗМ

Альпам призначили ціну

Влада автономної провінції Больцано (Італія) днями ввела плату за проїзд через гірський перевал Стельвіо (Доломітові Альпи).

За словами місцевого чиновника Флоріан Мусснер, «це лише початок», незабаром платний проїзд може поширитися на всі гірські перевали Доломітових Альп.

У 2004 р. плату за проїзд стали стягувати на перевалі Ромбо, недавно — на Стельвіо, а незабаром вона з'явиться на перевалах Селла, Гардена й Камполонго.

Вартість квитка становитиме €15 для автомобілів і €5 для мотоциклів.

«Наша мета — не поповнити бюджет, а захистити унікальну природу й пейзаж Доломітових Альп», — підкреслює Ф.Мусснер. За зібрані кошти ремонтуватимуть гірські автодороги. Так, за словами чиновника, тільки дороги поблизу перевалу Стельвіо обходяться місцевому бюджету в €500 тис. щорічно. Також доходи від проданих квитків за в'їзд підуть на фінансування громадського транспорту на перевалах і організацію різних культурних заходів.

Краще гір можуть бути тільки платні гори.

Передбачається: якщо платний в'їзд буде введено на всіх перевалах Доломітових Альп, то квиток можна буде купити в автоматах при дорозі, а також у готелях. Він буде дійсний протягом доби на всіх перевалах.

МЕТРО

Щурів позбавлять їжі

Сенатор законодавчих зборів штату Нью-Йорк запропонував увести штраф за вживання їжі в нью-йоркському метро.

На думку сенатора Біла Перкінса, штраф повинен становити $250. Сенатор має намір таким чином боротися зі щурами, що живуть у підземці.

Як повідомляє сайт телеканалу New York One, Б.Перкінс зі своїми помічниками провів спеціальне опитування жителів міста. 87% опитаних заявили, що бачать щурів у метрополітені щодня або щонеділі. Ніколи не бачили щурів у метро лише 1% респондентів.

Організація, що займається питаннями транспорту в штаті, наразі вивчає законопроект. Як повідомляє телеканал, колишній голова цієї організації Джей Валдер виступив проти пропозиції Б.Перкінса. Свою позицію Д.Валдер пояснив тим, що за дотриманням заборони на вживання їжі в метро важко стежити.

Втім, цілком можливо, що встановлення санкцій для компанії-перевізника виявиться легшим виходом із ситуації, ніж боротьба з гризунами.

ДОЗВІЛ

Самі з вусами

Співробітникам тематичних парків розваг, що належать компанії «Уолт Дісней», уперше за всю історію дозволять відрощувати вуса й бороди.

Як заявив представник компанії, нові правила поширюватимуться на співробітників парків розваг у Флориді і в Каліфорнії та набудуть чинності з 3 лютого 2012 р.

Заборона на носіння борід і вусів діяла з 1955 р. — часу відкриття найпершого Діснейленду. У 2000 р. керівництво компанії переглянуло свою політику щодо вусів і дозволило співробітникам відрощувати їх, але тільки на період відпусток.

УСМІХНИСЬ!

Сергій ПОСТНИЙ

Життя в нестатках

Життя — це коли постійно щось треба.

Вигідний гість

Господині представляють чергового гостя:

— Це доктор Ліфшиц.

— Дуже рада. Скажіть, докторе, я часто прокидаюся вночі.

— Даруйте, я доктор права й до медицини...

— Добре, а яке покарання передбачене за отруєння чоловіка?

Місце для скарг

Табличка в поліклініці:

«Книга скарг і пропозицій знаходиться в кабінеті психіатра».

Римейк

Капітан лайнера Costa Concordia телефонує другу на берег:

— Ти бачив фільм «Титанік»?

— Ні.

— Зараз покажу!

У пошуках хабарників

Куди тільки не їздила антикорупційна комісія в пошуках хабарників.

Ніде хабарів не брали, скрізь їх лише давали.

АФОРИЗМ

Геній не робить помилок. Його промахи — навмисні.

Джеймс ДЖОЙС

РЕЛІГІЯ

Податок на віру

У розрахунках влада покладається на чесність імамів та священиків

У Таджикистані запроваджено нові фінансові правила для релігійних організацій. Тепер імам і священики отримуватимуть зарплату і платитимуть з неї податки в бюджет.

Відтепер мечеті й церкви повинні давати владі штатні розклади, а також платити відрахування до соціального фонду й податки на землю. Раніше всі релігійні установи Таджикистану вважалися некомерційними організаціями й були звільнені від сплати податків і зборів.

Влада заявляє, що нові правила дозволять навести лад у фінансах мечетей і церков, а заразом поповнять державний бюджет. Противники таких новацій уважають, що так буде встановлено державний контроль над релігійними справами, до того ж податки й збори можуть розорити й без того небагаті приходи.

Крім того, поки ніхто не може точно сказати, яким чином перевіряльники будуть з'ясовувати, скільки саме пожертвувань отримав храм від прихожан. Поки влада заявляє, що «покладатиметься на чесність» імама та священиків.

Керівництво Таджикистану й раніше критикували за політику стосовно релігії. Не дивлячись на те, що формально держава відокремлена від релігії, влада, наприклад, має вирішальне слово при обранні імама мечетей. При цьому ті мечеті, імам яких все-таки намагається критикувати дії політичного керівництва, піддаються численним перевіркам, а іноді їх закривають.

Місцеві спостерігачі пов'язують цю ситуацію з тим, що влада побоюється конкуренції з боку дедалі більшого впливу релігійних діячів.

Фото: AP

Якщо священики та імами приховуватимуть прибутки від пожертв, влада буде змушена встановити в храмах касові апарати.

ДРУГ ЛЮДИНИ

Щоб пси не були зайцями

У метрополітен Санкт-Петербургу дозволили безкоштовно пропускати собак-поводирів, що супроводжують інвалідів зору. Відповідне розпорядження про внесення поправок до правил користування пітерською підземкою підписав голова комітету з транспорту Станіслав Попов.

У документі сказано, що собака-поводир отримає право на безкоштовний проїзд тільки в тому випадку, якщо він буде в наморднику, на повідку, а також із спеціальним розпізнавальним знаком супроводжуючої тварини. Крім того, на пса повинен бути оформлений документ, що підтверджує проходження відповідної «підготовки».

На сьогодні всього 18 петербурзьких псів-поводирів мають необхідні документи й можуть у підземці супроводжувати інвалідів зору.

Раніше в правилах користування метрополітеном Санкт-Петербургу не згадувалося про собак-поводирів.

У Київському метрополітені сліпих пасажирів супроводжують працівники підземки. У прес-службі підприємства кореспонденту «ЗіБ» повідомили, що прецедентів з собаками-поводирями не було. Для того, щоб здійснювати супровід незрячого пасажира в метро, пес має пройти відповідну підготовку. У нашому місті такої практики поки що немає. Тому чотириногі поводирі можуть перебувати в транспорті тільки в спеціальному контейнері, на загальних підставах як й інші тварини.

ДИСЦИПЛІНА

Лихослів'я каране

У Казахстані за здійснення вчинку, що дискредитує правоохоронні органи, звільнено керівного працівника обласного управління фінансової поліції Болата Бурунчіна. Звільнення пов'язане з поведінкою силовика в поліцейському відділку, де він вихвалявся своїм статусом і вживав нецензурну лексику.

Б.Бурунчін у фінансовій поліції Костанайської області займав посаду начальника слідчого управління.

В середині січня на YouTube було викладено ролик під назвою «Крутий фінік» про поведінку якогось силовика в поліцейському відділку (в описі ролика його ім'я й посада не називалися, проте в коментарях до відео було вказано, що мова йде про співробітника фінполу Б.Бурунчіні). Запис було зроблено в листопаді 2011 р.

Герой ролика звертається до поліцейських на «ти» й постійно лається. Він розповідає про власний досвід роботи в поліції і заявляє, що у своєму нинішньому статусі може «кого хочеш на підлогу кинути з цією «корочкою».

Висловлювалися припущення, що герой ролика перебуває в нетверезому стані.

У фінансовій поліції підтвердили, що звільнення Б.Бурунчіна «безпосередньо пов'язане зі скандальним відеороликом». За інформацією «АлауТБ», його також позбавили звання полковника.

СПАДЩИНА

Аристократія в оренду

ВІКТОР ЧЕРЕЦЬКИЙ,
«Німецька хвиля»

Економічні проблеми в Іспанії: банкрутство підприємств, безробіття, зростання цін і податків — торкнулися всіх шарів суспільства. Іспанські гранди — герцоги, графи й маркізи — не виняток, оскільки земля й нерухомість, якими володіють представники знаті й на яких століттями грунтувався їхній добробут, останніми роками є практично неприбутковими. Найпоширеніший вид бізнесу серед аристократів — оренда або продаж фамільної нерухомості, використання свого імені у сфері маркетингу.

Титулована спекуляція

В Іспанії приблизно 2,3 тис. титулованих родів. Найзнатніший і багатший рід очолює 86-річна герцогиня Каетана де Альба. Її статок оцінюють майже в €600 млн. Герцогині належать 34 тис. га землі, а також 13 замків і палаців. Проте в неї 7 дорослих дітей, запити котрих весь час ростуть, тоді як доходи від маєтків постійно зменшуються. Що стосується палаців і замків, то до цього часу вони приносили тільки збитки. Адже ці споруди є історичною спадщиною Іспанії, тому згідно з законом К. де Альба змушена їх постійно ремонтувати, щоб підтримувати в зразковому стані.

І ось у січні цього року в пресі з'явилися оголошення про те, що герцогиня здає для організації вечірок палац «Лірія» в Мадриді, який вважається «молодшим братом» королівського палацу «Орієнте». Правда, ціна в оголошеннях не була вказана — її узгоджують у кожному конкретному випадку. Адже в палаці, побудованому в кінці XVIII століття, близько 200 спалень, кабінетів і будуарів, 26 зал і салонів. Його стіни прикрашають роботи великих майстрів живопису.

Замок з привидами — на продаж

В іспанській пресі з'явилося безліч оголошень про продаж палаців і замків. Згадуються й імена господарів — герцогів і графів. В одній з провінцій на північному заході країни продається навіть невелика фортеця з привидами, як написано в оголошенні. Нинішні її власники — аристократи, чиє прізвище не вказується, просять за таку унікальну нерухомість €4 млн.

У провінції на південному сході Іспанії всього за €21 тис. недавно було продано невеликий замок. Правда, у ньому придатні для житла лише 65 м², все інше — руїни. А ось в селищі Альмагро, у центрі країни, продається палац благородних дворян-ідальго, побудований ще в ті часи, коли цими місцями нібито подорожував Дон Кіхот. Вартість палацу становить €450 тис.

На службі в маркетингу

В епоху кризи відомі фірми частенько використовують представників вищого стану з рекламною метою. Аристократи за гонорар грають роль весільних генералів на різних святах. Причому на цьому в Іспанії досягають успіху не лише місцеві аристократи.

Наприклад, французька принцеса Беатріс Орлеанська рекламує в Іспанії косметичні препарати й дає уроки етикету. Інша європейська аристократка, графиня Гунілла фон Бісмарк-Шенхаузен, організовує святкові вечірки для обраної публіки, в основному іноземців, на найвідомішому іспанському курорті — Марбельє. А в Мадриді власники одного з ресторанів постійно запрошують безкоштовно повечеряти ерцгерцога, котрий тут мешкає, з метою реклами закладу.

ТЛУМАЧЕННЯ

Гарантії конфіденційності

Недоторканність особистого й сімейного життя поширюється на кожну особу незалежно, зокрема, від її публічного статусу

Конституційний Суд України
Іменем України
Рішення

20 січня 2012 року **м.Київ** **Справа №1-9/2012 №2-рп/2012**

у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України

Конституційний Суд України у складі суддів:
ГОЛОВІНА Анатолія Сергійовича — **головуючого,** БАУЛІНА Юрія Васильовича, БРИНЦЕВА Василя Дмитровича, ВДОВІЧЕНКА Сергія Леонідовича, ВИНОКУРОВА Сергія Маркіяновича — **доповідача**, ГУЛЬТАЯ Михайла Мирославовича, ЗАПОРОЖЦЯ Михайла Петровича, КАМПА Володимира Михайловича, КОЛОСА Михайла Івановича, ЛИЛАКА Дмитра Дмитровича, МАРКУШ Марії Андріївни, ПАСЕНЮКА Олександра Михайловича, СЕРГЕЙЧУКА Олега Анатолійовича, ШАПТАЛИ Наталі Костянтинівни, ШИШКІНА Віктора Івановича —

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Жашківської районної ради Черкаської області.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність у з'ясуванні та офіційній інтерпретації положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Винокурова С.М., дослідивши матеріали справи, в тому числі позиції Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України, Служби безпеки України, науковців Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної академії прокуратури України, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія», Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Жашківська районна рада Черкаської області — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України в аспекті таких питань:

— що слід розуміти під інформацією про особисте і сімейне життя, зокрема, чи належить така інформація до конфіденційної інформації про особу;

— чи є збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу втручанням в її особисте і сімейне життя.

Потреба в офіційному тлумаченні вказаних положень Конституції України автор клопотання обґрунтовує наявністю практичної необхідності у їх з'ясуванні та офіційній інтерпретації з метою забезпечення конституційного порядку у сфері реалізації конституційних прав на інформацію та невтручання в особисте і сімейне життя людини, зокрема посадової особи.

2. Вирішуючи порушене в конституційному поданні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

Згідно з Конституцією України людина, її честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3); органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19); усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21); кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (стаття 23); громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (частини перша, друга статті 24); кожна людина має невід'ємне право на життя (частина перша статті 27); кожен має право на повагу до його гідності (частина перша статті 28); кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68); виключно законами України визначаються: права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; засади регулювання шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики (пункти 1, 6, 12 частини першої статті 92).

3. Відповідно до частин першої, другої статті 32 Основного Закону України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Зазначеним вимогам Конституції України кореспондують положення законодавства України, якими передбачено, що: збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (абзац другий частини першої статті 302 Цивільного кодексу України); поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (частина друга статті 14 Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року №2297-VI (далі — Закон №2297); конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом (частина друга статті 21 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року №2657-XII зі змінами (далі — Закон №2657); розпорядники інформації, які володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди — лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (частина друга статті 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року №2939-VI (далі — Закон №2939).

Таким чином, лише фізична особа, якої стосується конфіденційна інформація, відповідно до конституційного та законодавчого регулювання права особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації має право вільно, на власний розсуд визначати порядок ознайомлення з нею інших осіб, держави та органів місцевого самоврядування, а також право на збереження її у таємниці.

Конституційне та законодавче регулювання права на невтручання в особисте та сімейне життя узгоджується із міжнародно-правовими актами.

Так, у статті 12 Загальної декларації прав людини 1948 року встановлено, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист законом від такого втручання або таких посягань.

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року визначено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції; органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (стаття 8).

Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року встановлено, що ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію (пункт 1 статті 17).

3.1. За Цивільним кодексом України зміст права на недоторканність особистого і сімейного життя як одного з видів особистого немайнового права полягає в тому, що фізична особа вільно, на власний розсуд визначає свою поведінку у сфері свого приватного життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб та має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя (статті 270, 271, 301). Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав (частина третя статті 269 Цивільного кодексу України).

Особистим життям фізичної особи є її поведінка у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських, професійних, ділових та інших стосунків поза межами суспільної діяльності, яка здійснюється, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Сімейне життя — це особисті майнові та немайнові відносини між подружжям, іншими членами сім'ї, яке здійснюється на засадах, визначених у Сімейному кодексі України: кожна особа має право на повагу до свого сімейного життя (частина четверта статті 4); ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених Конституцією України (частина п'ята статті 5); регулювання сімейних відносин здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання у сімейне життя (частина четверта статті 7) та інше.

Конституційний Суд України виходить з того, що неможливо визначити абсолютно всі види поведінки фізичної особи у сферах особистого та сімейного життя, оскільки особисті та сімейні права є частиною природних прав людини, які не є вичерпними, і реалізуються в різноманітних і динамічних відносинах майнового та немайнового характеру, стосунках, явищах, подіях тощо. Право на приватне та сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, та розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб.

3.2. Інформацією про фізичну особу є відомості чи сукупність відомостей про таку особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована (частина перша статті 11 Закону №2657).

За порядком доступу інформація поділяється на відкриту та з обмеженим доступом (частина перша статті 20 Закону №2657).

Відкритою є будь-яка інформація, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом (частина друга статті 20 Закону №2657). Зокрема, відкритою є публічна інформація, крім випадків, встановлених законом, яка відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених законом (частина перша статті 1 Закону №2939).

Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом (частини перша, друга статті 21 Закону №2657).

До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження (частина друга статті 11 Закону №2657). Конституційний Суд України в абзаці першому пункту 1 резолютивної частини Рішення від 30 жовтня 1997 року №5-зп відніс до конфіденційної інформації про фізичну особу, крім вказаної, ще й відомості про її майновий стан та інші персональні дані.

Таким чином, Конституційний Суд України вважає, що перелік даних про особу, які визнаються як конфіденційна інформація, не є вичерпним.

3.3. Вирішуючи питання щодо конфіденційності інформації про особу, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, та членів її сім'ї, Конституційний Суд України виходить з такого, що належність інформації про фізичну особу до конфіденційної визначається в кожному конкретному випадку. Перебування особи на посаді, пов'язаній зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, передбачає не тільки гарантії захисту прав цієї особи, а й додаткові правові обтяження. Публічний характер як самих органів — суб'єктів владних повноважень, так і їх посадових осіб вимагає оприлюднення певної інформації для формування громадської думки про довіру до влади та підтримку її авторитету у суспільстві.

Парламентська Асамблея Ради Європи у своїй Резолюції від 25 грудня 2008 року №1165 (1998) (далі — Резолюція №1165) вказала, що публічні особи повинні усвідомлювати, що особливий статус, який вони мають у суспільстві, автоматично збільшує рівень тиску на приватність їхнього життя (пункт 6). Згідно із законодавством України не належать до інформації з обмеженим доступом, зокрема: декларації про доходи осіб та членів їхніх сімей, які претендують на зайняття чи займають виборну посаду в органах влади або обіймають посаду державного службовця, службовця органу місцевого самоврядування першої або другої категорії (частина шоста статті 6 Закону №2939); персональні дані фізичної особи, яка претендує зайняти чи займає виборну посаду (у представницьких органах) або посаду державного службовця першої категорії, за винятком інформації, яка відповідно до закону визначена такою, що належить до інформації з обмеженим доступом (частина четверта статті 5 Закону №2297); відомості про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб (пункт 5 частини четвертої статті 21 Закону №2657).

Системний аналіз положень частин першої, другої статті 24, частини першої статті 32 Конституції України дає підстави Конституційному Суду України вважати, що реалізація права на недоторканність особистого і сімейного життя гарантується кожній особі незалежно від статі, політичних, майнових, соціальних, мовних чи інших ознак, а також статусу публічної особи, зокрема державного службовця, державного чи громадського діяча, який відіграє певну роль у політичній, економічній, соціальній, культурній або іншій сфері державного та суспільного життя.

Аналізуючи питання щодо поширення інформації про сімейне життя особи, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, Конституційний Суд України враховує, що така інформація зазвичай стосується не лише цієї особи, а й інших осіб, зокрема членів її сім'ї, яким Конституція України теж гарантує право на невтручання в їх особисте і сімейне життя, крім випадків, визначених законом. Тому поширення даних про таких фізичних осіб — членів сім'ї, що можуть стати відомими в результаті поширення інформації про саму посадову особу, крім випадків, визначених законом, може призвести до порушення їх конституційних прав, зашкодити гідності, честі, діловій репутації тощо. Застереження щодо недопущення порушення конституційних прав членів сімей посадових осіб Конституційний Суд України висловив у Рішенні від 6 жовтня 2010 року №21-рп/2010.

Таким чином, Конституційний Суд України, даючи офіційне тлумачення частин першої, другої статті 32 Конституції України, вважає, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) — це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса, дата і місце народження, місце проживання та перебування тощо, дані про особисті майнові та немайнові відносини цієї особи з іншими особами, зокрема членами сім'ї, а також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у побутовому, інтимному, товариському, професійному, діловому та інших сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування. Така інформація про фізичну особу та членів її сім'ї є конфіденційною і може бути поширена тільки за їх згодою, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

4. Згідно з частинами першою, другою статті 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір. Цим конституційним положенням відповідають приписи Цивільного кодексу України, якими встановлено, що фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію (абзац перший частини першої статті 302).

Таке конституційне та законодавче регулювання права особи вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію узгоджується із Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року, яким визначено, що кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір (пункт 2 статті 19).

Однією з гарантій реалізації конституційних прав на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації є законодавче закріплення права кожного на доступ до інформації, яке згідно зі статтею 5 Закону №2939 забезпечується систематичним та оперативним оприлюдненням інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах та будь-яким іншим способом, а також шляхом надання інформації на запити.

Разом з тим відповідно до частини третьої статті 34 Конституції України здійснення прав на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Таке конституційне обмеження прав особи збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію узгоджується з положеннями пункту 2 статті 29 Загальної декларації прав людини 1948 року, в яких зазначено, що при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

Таким чином, Конституцією України визначено вичерпний перелік підстав, за наявності яких законами України може передбачатися обмеження прав особи на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації, оскільки реалізація цих прав не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб (абзац другий статті 5 Закону №2657), у тому числі й конституційне право особи на невтручання в її особисте і сімейне життя, встановлене частиною першою статті 32 Основного Закону України.

5. Положення частини першої статті 32 та частини третьої статті 34 Конституції України перебувають у системному взаємозв'язку і передбачають як недопустимість порушення права людини на недоторканність особистого та сімейного життя, так і реалізацію особою права на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації.

Парламентська Асамблея Ради Європи в Резолюції №1165 зазначила, що право кожної людини на приватність і право на свободу вираження поглядів є основою демократичного суспільства; ці права не є абсолютними і не мають ієрархічного характеру, оскільки мають однакову цінність (пункт 11). Виходячи з цього право на приватність, закріплене у статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, повинне захищати приватне життя особи не лише від втручання влади, а й від подібних дій з боку інших осіб чи інститутів, зокрема засобів масової інформації (пункт 12 Резолюції №1165).

Положення частини другої статті 32 Основного Закону України передбачають вичерпні підстави можливого правомірного втручання в особисте та сімейне життя особи (в тому числі й тієї, яка займає посаду, пов'язану з функціями держави або органів місцевого самоврядування, та членів її сім'ї). Такими підставами є: згода особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації стосовно неї, а також, у разі відсутності такої згоди, випадки, визначені законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Даючи офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 32 Конституції України у системному зв'язку з частиною другою статті 34 цієї Конституції, Конституційний Суд України дійшов висновку, що збирання, зберігання, використання та поширення державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами конфіденційної інформації про особу без її згоди є втручанням в її особисте та сімейне життя, яке допускається винятково у визначених законом випадках і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 63, 66, 67, 69, частиною першою статті 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ВИРІШИВ:

1. В аспекті конституційного подання положення частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України слід розуміти так:

— інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною;

— збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя. Таке втручання допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

ДОПОМОГА

КС залишив гарантії на розсуд Кабміну

Державні соціальні стандарти можуть бути визначені як законами, так і іншими нормативно-правовими актами

Конституційний Суд України
Іменем України
Рішення

у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України

25 січня 2012 року *м.Київ* *Справа №1-11/2012 №3-рп/2012*

Конституційний Суд України у складі суддів:
ГОЛОВІНА Анатолія Сергійовича — **головуючого**, БАУЛІНА Юрія Васильовича, БРИНЦЕВА Василя Дмитровича, ВДОВІЧЕНКА Сергія Леонідовича, ВИНОКУРОВА Сергія Маркіяновича, ГУЛЬТАЯ Михайла Мирославовича, ЗАПОРОЖЦЯ Михайла Петровича, КАМПА Володимира Михайловича, КОЛОСА Михайла Івановича, ЛИЛАКА Дмитра Дмитровича, МАРКУШ Марії Андріївни, ОВЧАРЕНКА В'ячеслава Андрійовича, ПАСЕНЮКА Олександра Михайловича, СЕРГЕЙЧУКА Олега Анатолійовича — **доповідача**, СТЕЦЮКА Петра Богдановича, ШАПТАЛИ Наталі Костянтинівни, ШИШКІНА Віктора Івановича —

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання правління Пенсійного фонду України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень Конституції України, Бюджетного кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Сергейчука О.А. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції, які висловили Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики України, Вищий адміністративний суд України, науковці Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — правління Пенсійного фонду України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 1, частини першої статті 17, частини третьої статті 22, статей 46, 48, частини першої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116 Конституції України, а також положень статті 6, частини другої статті 19, частини другої статті 95, частини першої статті 117, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України у взаємозв'язку з положеннями пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в аспекті таких питань:

— чи повноважна держава встановлювати зміст та обсяг соціальних виплат залежно від її соціально-економічних можливостей;

— чи має право держава змінювати порядок і розміри існуючих соціальних виплат та допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України;

— чи є обов'язковими для застосування судами України нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України з питань соціального захисту громадян, видані на виконання вимог Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законів України.

Практичну необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень Конституції України, Бюджетного кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України правління Пенсійного фонду України обгрунтовує неоднозначністю їх застосування судами загальної юрисдикції під час вирішення справ про визначення розмірів соціальних виплат.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з того, що Україна є соціальною, правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність; усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах; конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод; кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості; громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (статті 1, 3, частина перша статті 8, стаття 21, частини друга, третя статті 22, стаття 23, частина перша статті 24, частина перша статті 64 Основного Закону України).

2.1. Україна як соціальна держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, розподіляє суспільне багатство згідно з принципом соціальної справедливості та піклується про зміцнення громадянської злагоди у суспільстві.

Основними завданнями соціальної держави є створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав людини, сприяння самостійності і відповідальності кожної особи за свої дії, надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї.

Згідно з Конституцією України держава забезпечує соціальну спрямованість економіки (частина четверта статті 13), що є основою для реалізації соціальних прав громадян, зокрема на соціальний захист та достатній життєвий рівень. Відповідно до Основного Закону України «кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло» (стаття 48), «пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом» (частина третя статті 46). Положення цих статей Основного Закону України конкретизують конституційне визначення України як соціальної держави, що передбачає участь суспільства в утриманні тих осіб, які через непрацездатність або з інших незалежних від них причин не мають достатніх засобів для існування.

У Рішенні від 26 грудня 2011 року №20-рп/2011 Конституційний Суд України зазначив, що розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави.

Крім того, у Рішенні від 8 жовтня 2008 року №20-рп/2008 у справі про страхові виплати Конституційний Суд України вказав, що види і розміри соціальних послуг та виплат потерпілим, які здійснюються і відшкодовуються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, встановлюються державою з урахуванням його фінансових можливостей.

Такий принцип закладений, зокрема, в Загальній декларації прав людини 1948 року, згідно з якою кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення та на здійснення необхідних для підтримання її гідності та для вільного розвитку її особистості прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави (стаття 22). Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року встановлює загальний обов'язок держав забезпечити здійснення прав, що передбачені цим пактом, у максимальних межах наявних ресурсів (пункт 1 статті 2).

Європейський суд з прав людини у рішенні від 9 жовтня 1979 року у справі «Ейрі проти Ірландії» також констатував, що здійснення соціально-економічних прав людини значною мірою залежить від становища в державах, особливо фінансового. Такі положення поширюються й на питання допустимості зменшення соціальних виплат, про що зазначено в рішенні цього суду у справі «Кйартан Асмундсон проти Ісландії» від 12 жовтня 2004 року.

Таким чином, соціальний захист державою осіб, які мають право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, охоплює комплекс заходів, які здійснює держава в межах її соціально-економічних можливостей.

2.2. У частині першій статті 8 Конституції України встановлено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

У Рішенні від 2 листопада 2004 року №15-рп/2004 Конституційний Суд України зазначив, що верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

Одним із елементів верховенства права є принцип пропорційності, який у сфері соціального захисту означає, зокрема, що заходи, передбачені в нормативно-правових актах, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею.

Частиною другою статті 46 Конституції України передбачено, що право на соціальний захист гарантується у тому числі загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення.

Конституційний Суд України виходить з того, що за рахунок бюджетних джерел забезпечується соціальний захист широких верств населення країни, серед яких особи, що отримують пенсії та інші види соціальних виплат та допомоги. Це зобов'язує державу дотримуватися частин першої, третьої статті 95 Основного Закону України, згідно з якими бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами; держава прагне до збалансованості бюджету України.

У Рішенні від 27 листопада 2008 року №26-рп/2008 у справі про збалансованість бюджету Конституційний Суд України зазначив, що положення частини третьої статті 95 Конституції України стосовно прагнення держави до збалансованості бюджету України у системному зв'язку з положеннями частини другої цієї статті, статті 46 Конституції України треба розуміти як намагання держави при визначенні законом про Державний бюджет України доходів і видатків та прийнятті законів, інших нормативно-правових актів, які можуть вплинути на доходну і видаткову частини бюджету, дотримуватися рівномірного співвідношення між ними та її обов'язок на засадах справедливого, неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами враховувати загальносуспільні потреби, необхідність забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, викладеної в Рішенні від 26 грудня 2011 року №20-рп/2011, передбачені законами соціально-економічні права не є абсолютними. Механізм реалізації цих прав може бути змінений державою, зокрема, через неможливість їх фінансового забезпечення шляхом пропорційного перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів усього суспільства. Крім того, такі заходи можуть бути обумовлені необхідністю запобігання чи усунення реальних загроз економічній безпеці України, що згідно з частиною першою статті 17 Конституції України є найважливішою функцією держави.

Отже, зміна механізму нарахування соціальних виплат та допомоги повинна відбуватися відповідно до критеріїв пропорційності та справедливості і є конституційно допустимою до тих меж, за якими ставиться під сумнів власне сутність змісту права на соціальний захист.

Таким чином, в аспекті конституційного подання положення статті 1, частин першої, третьої статті 95 Конституції України в системному зв'язку з положеннями статті 3, частини першої статті 17, частини третьої статті 22 та статей 46, 48 Основного Закону України треба розуміти так, що однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України, виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України. При цьому рівень державних гарантій права на соціальний захист має відповідати Конституції України, а мета і засоби зміни механізму нарахування соціальних виплат та допомоги — принципам пропорційності і справедливості.

3. Згідно з частиною першою статті 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, з яким кореспондується обов'язок держави щодо його забезпечення. Реалізація цього обов'язку здійснюється органами державної влади відповідно до їх повноважень.

У Конституції України закріплено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19).

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який розробляє проект закону про Державний бюджет України на наступний рік і подає його до Верховної Ради України, забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, звітує перед Верховною Радою України про його виконання (частина друга статті 96, частина перша статті 97, частина перша статті 113, пункт 6 статті 116 Основного Закону України). Ефективне здійснення Кабінетом Міністрів України цих повноважень є основою для вжиття ним заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, проведення політики у сфері соціального захисту, фінансової та податкової політики (пункти 2, 3 статті 116 Конституції України).

Така політика базується на передбачених у законодавстві державних соціальних стандартах та державних соціальних гарантіях. Згідно з Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» державні соціальні стандарти — це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій; державні соціальні гарантії — це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами (абзаци другий, третій статті 1).

Таким чином, державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії можуть бути визначені як законами України, так і іншими нормативно-правовими актами, зокрема актами Кабінету Міністрів України.

У Рішенні від 26 грудня 2011 року №20-рп/2011 Конституційний Суд України також зауважив, що невід'ємною складовою правового регулювання відносин у сфері соціального забезпечення є визначення правового механізму та державних органів, на які покладається обов'язок виконання соціальної політики держави у цій сфері.

Конституційний Суд України виходить з того, що надання Верховною Радою України права Кабінету Міністрів України встановлювати у випадках, передбачених законом, порядок та розміри соціальних виплат та допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, пов'язується з його функціями, визначеними в пунктах 2, 3 статті 116 Конституції України. Отже, Кабінет Міністрів України регулює порядок та розміри соціальних виплат та допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, відповідно до Конституції та законів України.

Таким чином, в аспекті конституційного подання положення частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116 Конституції України треба розуміти так, що повноваження Кабінету Міністрів України щодо розробки проекту закону про Державний бюджет України та забезпечення виконання відповідного закону пов'язані з його функціями, в тому числі щодо реалізації політики у сфері соціального захисту та в інших сферах. Кабінет Міністрів України регулює порядок та розміри соціальних виплат та допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, відповідно до Конституції та законів України.

4. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (частина перша статті 6 Конституції України).

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 24 червня 1999 року №6-рп/99 у справі про фінансування судів, метою функціонального поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову є розмежування повноважень між різними органами державної влади та недопущення привласнення повноти державної влади однією з гілок влади.

Крім того, у Рішенні від 1 квітня 2008 року №4-рп/2008 Конституційний Суд України наголосив, що неухильне додержання органами законодавчої, виконавчої та судової влади Конституції та законів України забезпечує реалізацію принципу поділу влади і є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності, підтримання громадського миру і злагоди в державі.

Відповідно до конституційних повноважень Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні виключно законами України закріплює права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення, а також встановлює, що виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків (пункти 1, 6 частини першої статті 92, частина друга статті 95 Конституції України).

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України та підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених статтями 85, 87 Конституції України, у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України, в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання (частини друга, третя статті 113, частина перша статті 117 Основного Закону України). Отже, Кабінет Міністрів України видає нормативно-правові акти у сфері соціального захисту, керуючись, зокрема, законами України, якими він на це уповноважується.

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами; делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються; юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі; судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції;

> «Зміна механізму нарахування соціальних виплат та допомоги є конституційно допустимою до тих меж, за якими ставиться під сумнів власне сутність змісту права на соціальний захист».

судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону (частини перша, друга, третя статті 124, частина перша статті 129 Конституції України).

Конституційні принципи правової держави та верховенства права, а також визнання найвищої юридичної сили Конституції України, норми якої є нормами прямої дії (статті 1, 8 Основного Закону України), зобов'язують суди під час розгляду справ керуватися основними засадами судочинства, передбаченими частиною третьою статті 129 Конституції України, іншими засадами судочинства в судах окремих судових юрисдикцій, якщо вони визначені законом (частина четверта статті 129 Основного Закону України). Зокрема, діяльність судів адміністративної юрисдикції під час розгляду справ, що виникають із спорів про соціальний захист окремих категорій громадян, здійснюється відповідно до такої засади судочинства, як законність, за якою суд вирішує справи згідно з Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та застосовує інші нормативно-правові акти (пункти 1, 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України).

Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, якими регулюються бюджетні відносини, зокрема питання соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України, є складовою бюджетного законодавства відповідно до пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України. Отже, суди загальної юрисдикції України під час вирішення справ щодо соціального захисту прав громадян повинні застосовувати нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, прийняті на підставі і на виконання Бюджетного кодексу України, інших законів України, в тому числі закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

Таким чином, в аспекті конституційного подання положення частини другої статті 95, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України та пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з положеннями статті 6, частини другої статті 19, частини першої статті 117 Конституції України треба розуміти так, що суди під час вирішення справ про соціальний захист громадян керуються, зокрема, принципом законності. Цей принцип передбачає застосування судами законів України, а також нормативно-правових актів відповідних органів державної влади, виданих на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України, в тому числі нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, виданих у межах його компетенції, на основі і на виконання Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законів України.

Виходячи з наведеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 66, 67, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ВИРІШИВ:

1. В аспекті конституційного подання положення статті 1, частин першої, третьої статті 95 Конституції України у системному зв'язку з положеннями статті 3, частини першої статті 17, частини третьої статті 22, статей 46, 48 Основного Закону України треба розуміти так, що однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України. При цьому рівень державних гарантій права на соціальний захист має відповідати Конституції України, а мета і засоби зміни механізму нарахування соціальних виплат та допомоги — принципам пропорційності і справедливості.

2. В аспекті конституційного подання положення частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116 Конституції України треба розуміти так, що повноваження Кабінету Міністрів України щодо розробки проекту закону про Державний бюджет України та забезпечення виконання відповідного закону пов'язані з його функціями, в тому числі щодо реалізації політики у сфері соціального захисту та в інших сферах. Кабінет Міністрів України регулює порядок та розміри соціальних виплат та допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, відповідно до Конституції та законів України.

3. В аспекті конституційного подання положення частини другої статті 95, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України та пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з положеннями статті 6, частини другої статті 19, частини першої статті 117 Конституції України треба розуміти так, що суди під час вирішення справ про соціальний захист громадян керуються, зокрема, принципом законності. Цей принцип передбачає застосування судами законів України, а також нормативно-правових актів відповідних органів державної влади, виданих на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, в тому числі нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, виданих у межах його компетенції, на основі і на виконання Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законів України.

4. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

> «Суди під час вирішення справ щодо соціального захисту прав громадян повинні застосовувати нормативно-правові акти Кабінету Міністрів, прийняті на підставі і на виконання в тому числі закону про державний бюджет».

МЕТОДИЧНА ДОПОМОГА

Процес у першій інстанції

Поважними вважаються причини, які з не залежних від позивача обставин унеможливлювали або істотно утруднювали вчинення ним відповідних процесуальних дій

Пленум Вищого господарського суду України
Постанова

26 грудня 2011 р. м. Київ №18

Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції

Закінчення, початок у №5

4. У застосуванні приписів статей 80 і 81 ГПК господарським судам слід мати на увазі таке.

4.1. Перелік підстав припинення провадження у справі (стаття 80 ГПК) та залишення позову без розгляду (стаття 81 ГПК) є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Принципова відмінність наслідків цих дій полягає у тому, що у першому випадку повторне звернення до господарського суду зі спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав не допускається, а у другому (після усунення обставин, що зумовили залишення позову без розгляду) позивач має право знову звернутись до господарського суду з тим же позовом у загальному порядку.

Приписи статей 80 і 81 ГПК застосовуються і в судах апеляційної та касаційної інстанцій (в останній — з урахуванням меж перегляду справи в касаційній інстанції, передбачених статтею 111^7 ГПК) щодо розгляду відповідно апеляційних і касаційних скарг.

4.2. Припинення провадження у справі — це форма закінчення розгляду господарської справи без прийняття судового рішення у зв'язку з виявленням після порушення провадження у справі обставин, з якими закон пов'язує неможливість судового розгляду справи.

Провадження у справі підлягає припиненню з посиланням на пункт 1 статті 80 ГПК якщо при розгляді справи буде встановлено, що:

4.2.1. Справа зі спору непідвідомча господарському суду (стаття 12 ГПК);

4.2.2. Позов подано в інтересах позивача іншими, крім органів прокуратури, юридичними особами, державними або іншими органами (стаття 2 ГПК). При цьому слід мати на увазі, що звернення до господарських судів України прокурорів з інших держав в інтересах господарюючих суб'єктів цих держав не передбачене чинним законодавством чи відповідними міждержавними угодами і договорами України. Тому такі спори вирішенню господарськими судами України не підлягають (пункт 1 частини першої статті 62 ГПК);

4.2.3. Є письмова угода сторін про передачу спору на вирішення третейського суду (пункт 5 частини першої статті 80 ГПК). Таку угоду сторони вправі укласти як до, так і після порушення провадження у справі. В останньому випадку провадження підлягає припиненню з посиланням на зазначену норму ГПК. Якщо ж таку угоду укладено до порушення провадження у справі, то:

— у разі коли відповідач не заперечує проти розгляду справи саме господарським судом, спір підлягає вирішенню останнім;

— у випадку якщо відповідач з посиланням на згадану угоду, яка є чинною та не визнавалася недійсною, наполягає на вирішенні спору саме третейським судом, господарський суд має припинити провадження у справі на підставі пункту 5 частини першої статті 80 ГПК.

4.2.4. Вирішення даного спору відповідно до законів України, міждержавних угод чи договорів віднесене до відання інших органів (останній абзац пункту 1 частини першої статті 12 ГПК);

4.2.5. Позов подано позивачем або до відповідача, який не має статусу юридичної особи або громадянина — суб'єкта підприємницької діяльності і не є учасником корпоративних відносин.

4.3. Господарський суд, дійшовши висновку про те, що предмет позову не відповідає встановленим законом або договором способам захисту прав, повинен відмовити в позові, а не припиняти провадження на підставі пункту 1 частини першої статті 80 ГПК.

4.4. Господарський суд припиняє провадження у справі у зв'язку з відсутністю предмета спору (пункт 1-1 частини першої статті 80 ГПК), зокрема, у випадку припинення існування предмета спору (наприклад, сплата суми боргу, знищення спірного майна, скасування оспорюваного акта державного чи іншого органу тощо), якщо між сторонами у зв'язку з цим не залишилося неврегульованих питань.

Визнання боржником претензії кредитора не є способом припинення зобов'язання і не свідчить про відсутність спору; особа, претензія якої визнана боржником, вправі звернутися до господарського суду з позовом про стягнення визнаної суми коштів.

Припинення провадження у справі на підставі зазначеної норми ГПК можливе в разі, коли предмет спору існував на момент виникнення останнього та припинив існування в процесі розгляду справи. Якщо ж він був відсутній і до порушення провадження у справі, то зазначена обставина тягне за собою відмову в позові, а не припинення провадження у справі.

4.5. Припинення провадження у справі на підставі пункту 2 частини другої статті 80 ГПК можливе за умов, якщо рішення господарського суду або іншого органу, який вирішив господарський спір між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав, набрало законної сили, не змінено і не скасовано у відповідній частині в передбаченому законом порядку. За відсутності таких умов заінтересована особа вправі звернутися з позовом до господарського суду на загальних підставах.

4.6. У випадках відмови позивача від позову (пункт 4 частини першої статті 80 ГПК) господарському суду слід керуватись частиною шостою статті 22 ГПК, тобто перевіряти, чи не суперечить ця відмова законодавству та чи не порушує вона інтереси інших осіб.

Якщо у справі заявлено кілька позовних вимог і позивач відмовився від деяких з них, провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 80 ГПК припиняється у частині тих вимог, від яких було заявлено відмову (за умови, що судом не буде застосовано припис частини шостої статті 22 ГПК щодо неприйняття відмови від позовних вимог), а розгляд решти позовних вимог здійснюється в загальному порядку.

За наявності у справі кількох позивачів відмова одного з них від позову не є перешкодою для розгляду справи за участю інших позивачів.

Зменшення позивачем суми позову, в тому числі й з підстав необгрунтованості первісного розрахунку ціни позову, не є відмовою від позову. В такому випадку припинення провадження в частині зменшення відповідної суми не здійснюється, — про таке зменшення зазначається в описовій частині судового рішення, а предметом спору залишається вимога про стягнення суми в зменшеному розмірі.

Зменшення розміру позовних вимог згідно з пунктом 1 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» є підставою для повернення відповідної суми судового збору; що ж до інших судових витрат, то в такому разі вони у відповідній частині покладаються на позивача. Якщо ж таке зменшення пов'язане з частковим визнанням та задоволенням позову відповідачем після подання позову, то судові витрати у відповідній частині з урахуванням припису частини другої статті 49 ГПК покладаються на відповідача.

4.7. За наявності відомостей про припинення діяльності суб'єкта господарювання, який є стороною у справі, господарському суду слід враховувати таке. Відповідно до частини сьомої статті 59 Господарського кодексу України суб'єкт господарювання вважається ліквідованим з дня внесення до державного реєстру запису про припинення його діяльності. Отже, при вирішенні питання щодо припинення провадження у справі на підставі пункту 6 частини першої статті 80 ГПК господарський суд повинен перевірити відповідні відомості в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців. У справах про визнання недійсним акта, раніше виданого ліквідованим органом, господарський суд вправі замінити його іншим органом, на який покладено видання відповідних актів.

Державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця у зв'язку з її смертю є підставою для припинення провадження у справі згідно з пунктом 6 частини першої статті 80 ГПК. У разі якщо з якихось причин таку реєстрацію не здійснено в порядку, установленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців», то смерть фізичної особи, яка була стороною у справі, може підтверджуватися нотаріально засвідченою копією свідоцтва про смерть фізичної особи або нотаріально засвідченою копією довідки органу реєстрації актів цивільного стану про смерть фізичної особи, а оголошення фізичної особи померлою — належним чином засвідченою копією судового рішення про оголошення фізичної особи померлою, яке набрало законної сили, або нотаріально засвідченою копією відповідної довідки органу реєстрації актів цивільного стану.

Відповідні документи подаються суду тією особою, яка у встановленому порядку порушує питання про припинення провадження у справі.

Ліквідація юридичної особи — сторони у справі, здійснена після прийняття судового рішення, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва, не може бути підставою для застосування пункту 6 частини першої статті 80 ГПК.

Господарським судам необхідно мати на увазі, що саме лише прийняття рішення про ліквідацію суб'єкта господарювання не позбавляє його статусу юридичної особи, і до внесення до названого державного реєстру запису про припинення його діяльності він, зокрема, може виступати учасником судового процесу в загальному порядку. Водночас ліквідаційна комісія не є ні юридичною, ані фізичною особою і не може брати участі в судовому процесі, в тому числі й від імені суб'єкта господарювання, що ліквідується. Голова і члени названої комісії можуть здійснювати представництво відповідного підприємства в господарському суді, але виключно з підстав, передбачених статтею 28 ГПК.

4.8. Залишення позову без розгляду — це форма закінчення розгляду господарським судом справи без прийняття рішення суду в зв'язку з виявленням обставин, які перешкоджають розглядові справи, але можуть бути усунуті в майбутньому.

Наявність обставин, зазначених у пункті 2 частини першої статті 81 ГПК, має доводитися заінтересованою стороною, зокрема, шляхом подання належним чином завіреної копії ухвали суду про порушення провадження у справі зі спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав.

4.9. При вирішенні питання щодо залишення позову без розгляду (стаття 81 ГПК) господарським судам слід мати на увазі, що застосування пункту 5 частини першої цієї статті можливо лише за наявності таких умов:

— додаткові документи вважаються витребуваними, тільки якщо про це зазначено у відповідному процесуальному документі або, в разі оголошення перерви в судовому засіданні, — в протоколі такого засідання;

— витребувані документи чи явка представника позивача дійсно необхідні для вирішення спору, тобто за їх відсутності суд позбавлений можливості вирішити спір по суті;

— позивач не подав документи, витребувані судом при підготовці справи до розгляду (стаття 65 ГПК) або в порядку статті 38 названого Кодексу, чи не направив свого представника в засідання господарського суду без поважних причин. Отже, перш ніж залишити позов без розгляду, господарський суд зобов'язаний з'ясувати причини невиконання його вимог позивачем і об'єктивно оцінити їх поважність.

Поважними, з урахуванням конкретних обставин справи, вважаються причини, які за об'єктивних, тобто не залежних від позивача, обставин унеможливлювали або істотно утруднювали вчинення ним відповідних процесуальних дій; при цьому береться до уваги й те, чи вживав позивач заходів до усунення цих обставин або послаблення їх негативного впливу на виконання позивачем процесуальних обов'язків, покладених на нього судом. Відповідні докази подаються позивачем і оцінюються господарським судом за загальними правилами статті 43 ГПК.

У разі неповідомлення позивачем таких причин суд вправі, в залежності від конкретних обставин справи, або залишити позов без розгляду, або розглянути справу за наявними в ній доказами.

Позов може бути залишений без розгляду й частково, а саме в частині однієї із заявлених позовних вимог.

Припис зазначеного пункту частини першої статті 81 ГПК може застосовуватися на загальних підставах і в здійсненні перегляду справ в апеляційній і в касаційній інстанціях (щодо розгляду відповідно апеляційних і касаційних скарг).

> «За наявності у справі кількох позивачів відмова одного з них від позову не є перешкодою для розгляду справи за участю інших позивачів».

> «Визнання боржником претензії кредитора не є способом припинення зобов'язання і не свідчить про відсутність спору».

4.10. Питання про припинення провадження у справі в частині позовних вимог, а так само про залишення позовних вимог у певній частині без розгляду господарський суд вирішує у резолютивній частині рішення, яке приймається по суті справи. Відповідні процесуальні дії суд може вчиняти й шляхом винесення відповідної ухвали як окремого процесуального документа, продовжуючи розгляд справи в іншій частині.

4.11. З урахуванням припису частини другої статті 4^1 ГПК правила статей 80 і 81 цього Кодексу можуть на загальних підставах застосовуватись у розгляді господарськими судами справ про банкрутство.

Під час винесення окремих ухвал необхідно утримуватись від вимог щодо відшкодування збитків за рахунок посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій (крім державних та комунальних).

4.12. У вирішенні питань розподілу судових витрат необхідно мати на увазі, що за змістом пунктів 4 і 5 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» припинення провадження у справі і залишення позову без розгляду тягнуть за собою повернення сплачених сум судового збору (за винятком випадку, коли позов залишено без розгляду в зв'язку з повторною неявкою представника позивача на виклик у засідання господарського суду, якщо таке нез'явлення перешкоджало вирішенню спору).

5. Застосовуючи положення статті 90 ГПК, господарський суд повинен враховувати таке

5.1. Окрема ухвала виноситься господарським судом за наявності умов, передбачених частиною першою статті 90 ГПК — виявлення при вирішенні спору порушень законності або недоліків у діяльності підприємства, установи, організації, державного чи іншого органу (далі — підприємства і організації).

При цьому господарський суд не обмежений колом ні учасників судового процесу у конкретній справі, ані загалом осіб, зазначених у статті 1 ГПК.

5.2. Окрема ухвала виноситься, як правило, одночасно з рішенням зі справи. Водночас з урахуванням обставин конкретної справи (зокрема, у випадках, зазначених у підпунктах 3.12, 3.13 пункту 3 цієї постанови) суд може винести окрему ухвалу в будь-який момент часу в процесі розгляду справи.

5.3. В окремій ухвалі має бути зазначено закон чи інший нормативно-правовий акт (у тому числі його стаття, пункт тощо), вимоги яких порушено, і в чому саме полягає порушення. Просте перерахування допущених порушень без зазначення конкретних норм чинного законодавства або перерахування норм права, порушення яких встановлено у судовому розгляді, є неприпустимим.

Вказівки, що містяться в окремій ухвалі, повинні бути максимально конкретними і реальними для виконання.

5.4. При винесенні окремої ухвали слід враховувати, що вказівки стосовно усунення порушень законності чи недоліків у діяльності підприємств і організацій не повинні виходити за межі компетенції господарського суду, тобто господарський суд не вправі давати вказівки щодо виробничих процесів або оперативно-господарської діяльності та визначати, яке стягнення слід накласти на службову особу.

ГПК передбачено можливість оскарження ухвали про відмову у видачі виконавчого документа лише в апеляційному порядку.

5.5. В умовах різноманіття форм власності господарському суду необхідно утримуватись під час винесення окремих ухвал від вимог щодо відшкодування збитків за рахунок посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій.

Наведене, однак, не стосується державних (комунальних) підприємств, які згідно зі статтею 228 Господарського кодексу України за наявності підстав зобов'язані вживати заходів щодо стягнення в порядку регресу збитків з інших суб'єктів господарювання або стягнути збитки з винних працівників відповідно до вимог законодавства про працю. Отже, прийнявши рішення щодо стягнення з державного або комунального підприємства коштів чи іншого майна на відшкодування заподіяних ним збитків, господарський суд, надсилаючи йому окрему ухвалу, має зобов'язати відповідне підприємство за наявності підстав стягнути збитки з третіх осіб (інших суб'єктів господарювання в порядку регресу або з винних працівників підприємства відповідно до вимог Кодексу законів про працю України).

5.6. При виявленні під час розгляду справи порушень законності чи недоліків у діяльності підприємства, організації або посадових осіб господарський суд виносить на їх адресу окрему ухвалу незалежно від того, чи є вони учасниками господарського процесу.

5.7. Окрема ухвала надсилається посадовій особі або органу, які за своїми повноваженнями повинні усунути виявлені господарським судом недоліки чи порушення.

5.8. Окрему ухвалу як різновид судового акта може бути винесено не лише судом першої інстанції, а й судами апеляційної чи касаційної інстанцій у разі виявлення судом порушень законів та інших нормативно-правових актів.

5.9. Стаття 90 ГПК не встановлює обов'язку підприємства, установи, організації, посадової особи, на адресу яких надіслано окрему ухвалу, повідомляти господарський суд про виконання вказівок цієї ухвали, проте частина друга статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає обов'язковість виконання судових рішень. Керуючись цією нормою, останній з метою забезпечення виконання вказівок, що містяться в окремій ухвалі, встановлює у ній строк для надання відповіді в залежності від змісту вказівок та терміну, необхідного для їх виконання.

5.10. На відміну від окремої ухвали повідомлення органам внутрішніх справ чи прокуратури (частина четверта статті 90 ГПК) надсилаються господарським судом не з будь-якого факту порушення підприємством або організацією законності, а лише у тих випадках, коли господарський суд виявить у діяльності працівників підприємства, організації такі порушення законності, які містять ознаки дії, переслідуваної в кримінальному порядку.

5.11. За наявності умов, передбачених частиною четвертою статті 90 ГПК, господарський суд повинен надсилати повідомлення саме тому органу, до компетенції якого віднесено вирішення питань про необхідність проведення певних дій або порушення кримінальної справи.

5.12. Стаття 90 ГПК не передбачає обов'язку органів внутрішніх справ інформувати господарський суд про наслідки розгляду повідомлення. Однак господарським судам необхідно мати на увазі, що відповідно до статей 97—99 Кримінально-процесуального кодексу України за повідомленням про злочин прокурор, слідчий чи орган дізнання повинні у передбачений цим Кодексом строк прийняти рішення про порушення кримінальної справи або про відмову в порушенні кримінальної справи чи направити повідомлення за належністю, надіславши постанову про відмову у порушенні справи заінтересованій установі, організації, у даному разі господарському суду.

Обов'язок органів прокуратури своєчасно відповісти на повідомлення господарського суду встановлений також абзацом третім пункту 6 спільного листа Вищого арбітражного суду України і Генеральної прокуратури України від 03.08.1992 №01-8/912, 8а/4 исх. Строк надання відповіді слід визначити у самому повідомленні.

5.13. У будь-яких випадках зловживання сторонами та іншими учасниками судового процесу своїми процесуальними правами всупереч обов'язкові добросовісно користуватися ними господарським судам належить реагувати на відповідні порушення у спосіб, передбачений статтею 90 ГПК, — шляхом винесення окремих ухвал, а за наявності підстав — також і надіслання повідомлень органам внутрішніх справ чи прокуратури.

У разі зловживань процесуальними правами з боку учасників судового процесу, представлених адвокатами, окремі ухвали можуть надсилатися також до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури для вирішення питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності в порядку статті 16 Закону України «Про адвокатуру».

5.14. Повідомлення з конкретних справ повинні надсилатись відповідним органам, як правило, одночасно з вирішенням спору, а повідомлення, що ґрунтуються на узагальнених матеріалах — негайно по закінченні узагальнення. У будь-якому разі вони підписуються суддею, який здійснював розгляд відповідних справ (у разі колегіального розгляду — суддею, що був доповідачем у справі чи у справах).

6. Застосовуючи положення розділу XIV-1 ГПК у їх взаємозв'язку з приписами Закону України «Про третейські суди» (далі — Закон) господарським судам слід мати на увазі таке.

6.1. Питання розгляду заяв про оскарження рішень третейських судів

6.1.1. Компетентним судом, до якого оскаржуються рішення третейського суду і який здійснює видачу виконавчого документа, може бути в розумінні Закону як місцевий загальний суд, так і місцевий господарський суд, за місцем розгляду справи третейським судом.

У вирішенні питання про те, який суд — загальний чи господарський — компетентний розглядати заяви про скасування рішення третейського, господарським судам необхідно виходити з вимог статті 15 Цивільного процесуального кодексу України та статей 1, 12 ГПК.

6.1.2. Строки оскарження рішення третейського суду, передбачені Законом і частиною другою статті 1221 ГПК, є процесуальними і за заявою особи, яка звернулася до господарського суду, можуть бути поновлені.

З урахуванням частини першої статті 53 ГПК підставою для такого поновлення є поважна причина (причини) пропуску строку, наявність якої обґрунтовується заявником. Водночас згаданою статтею 122^1 ГПК не передбачена можливість поновлення відповідних строків з ініціативи господарського суду.

Подання заяви про скасування рішення третейського суду після закінчення встановленого для цього строку і без клопотання про його поновлення за змістом статті 122^1 ГПК також тягне за собою наслідки у вигляді залишення такої заяви без розгляду, що, однак, не виключає можливості повторного звернення з нею з клопотанням про поновлення пропущеного строку.

6.1.3. Перелік підстав, з яких може бути оскаржене та скасоване рішення третейського суду, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

«Перелік підстав, з яких може бути оскаржене та скасоване рішення третейського суду, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає».

Отже, у разі оскарження рішення третейського суду з інших підстав, ніж наведені в частині другій статті 122^5 ГПК, у прийнятті відповідної скарги слід відмовити з посиланням на частину четверту статті 122^1 і відповідний пункт частини другої статті 122^5 ГПК названого Кодексу.

Якщо заява про скасування рішення третейського суду обґрунтована посиланням як на підставу (підстави), зазначені в Законі та в ГПК, так і на іншу підставу (підстави), які не передбачені цими законодавчими актами, то відповідна заява підлягає розглядові в тій частині, що підпадає під ознаки частини третьої статті 51 Закону та частини другої статті 122^5 ГПК, а в прийнятті її в іншій частині слід відмовити.

6.1.4. Статтею 122^3 ГПК передбачено можливість витребування господарським судом за клопотанням будь-кого з учасників судового розгляду матеріалів справи третейського розгляду, рішення в якій оскаржується. Таке витребування здійснюється ухвалою господарського суду, яка в силу приписів пункту 9 частини першої статті 129 Конституції України, частини другої статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та статті 115 ГПК є обов'язковою на всій території України, в тому числі для третейського суду. Її невиконання останнім тягне за собою загальні наслідки невиконання судових рішень згідно із законодавством України. Господарський суд може, зокрема, реагувати на відповідну бездіяльність, а так само на інші порушення законності та недоліки в діяльності третейського суду в порядку, передбаченому статтею 90 ГПК. Окремі ухвали господарських судів, винесені у зв'язку з виявленням порушень законності або недоліками в діяльності третейських судів, мають надсилатися засновникам третейських судів, при яких утворено останні; копії таких ухвал доцільно надсилати до відома Третейській палаті України.

6.1.5. Господарський суд з метою розгляду справи про оскарження рішення третейського суду витребує й інші необхідні для цього матеріали і докази в порядку пункту 4 статті 65 ГПК (у тому числі й з власної ініціативи, наприклад, матеріали третейського розгляду, якщо відповідне клопотання не було заявлено учасниками судового процесу) та частин першої-третьої, п'ятої статті 38 названого Кодексу.

6.1.6. Ухвала господарського суду про відмову в прийнятті заяви про скасування рішення третейського суду або про повернення такої заяви надсилається за адресами, що містяться в рішенні третейського суду чи в заяві і вважається одержаною адресатом у день доставки, хоча б адресат за даною адресою був відсутній. У такому разі посилання особи на неодержання процесуальних документів не може бути підставою для скасування відповідної ухвали господарського суду.

6.1.7. Повідомлення осіб, які беруть участь у справі про оскарження рішення третейського суду, про час і місце судового розгляду справи здійснюється з додержанням вимог статті 64 ГПК.

6.1.8. У судовому розгляді заяви про скасування рішення третейського суду господарський суд з'ясовує компетенцію третейського суду щодо вирішення спору між сторонами відповідно до укладеної ними третейської угоди, перевіряє відповідність заяви підставам для скасування рішення третейського суду, передбаченим Законом та ГПК. Якщо господарський суд встановить наявність інших підстав для скасування такого рішення, ніж ті, які наведено в заяві, то він з урахуванням припису частини четвертої статті 122^4 ГПК скасовує рішення третейського суду з підстави (підстав), передбаченої названим Кодексом.

6.1.9. За результатами розгляду заяви господарський суд виносить ухвалу, зміст якої, з огляду на припис частини першої статті 122^6 ГПК, має відповідати статті 84 (а не статті 86) названого Кодексу, з урахуванням особливостей відповідної категорії справ. Одна з таких особливостей полягає в тому, що господарський суд не здійснює оцінки законності і обґрунтованості рішення третейського суду в цілому, а лише з'ясовує наявність чи відсутність підстав для його скасування, передбачених частиною другою статті 122^5 ГПК.

6.1.10. У резолютивній частині судового рішення про скасування рішення третейського суду зазначаються, окрім іншого, дані, які ідентифікують скасоване рішення , — не лише місце, а й дата його прийняття, предмет вимоги.

6.2. Питання розгляду заяв про видачу виконавчих документів.

6.2.1. У разі коли рішення третейського суду не виконується добровільно зобов'язаною цим рішенням стороною, інша сторона може подати до компетентного суду заяву про видачу виконавчого документа, яким у господарському судочинстві згідно з статтею 116 ГПК і пунктом 1 частини другої статті 17 Закону України «Про виконавче провадження» є наказ.

6.2.2. Строк подання заяви про видачу виконавчого документа, передбачений частиною другою статті 122^7 ГПК, є процесуальним і може бути поновлений господарським судом з урахуванням наведеного в підпункті 6.1.2 підпункту 6.1 пункту 6 цієї постанови.

6.2.3. Витребування справи з постійно діючого третейського суду здійснюється господарським судом шляхом винесення відповідної ухвали. Ненадання постійно діючим третейським судом такої справи на вимогу господарського суду є підставою для відмови у видачі виконавчого документа (пункт 8 статті 122-10 ГПК).

6.2.4. Зміст наказу на примусове виконання рішення третейського суду має відповідати вимогам частини першої статті 117 ГПК і статті 18 Закону України «Про виконавче провадження».

У виданому наказі має бути викладено резолютивну частину рішення третейського суду і зазначено, що його видано на виконання рішення третейського суду.

6.2.5. Відповідно до частини четвертої статті 56 Закону та частини восьмої статті 122^{11} ГПК сторона, на користь якої виданий наказ, одержує його безпосередньо в господарському суді.

Наведена норма не виключає можливості надіслання господарським судом виданого ним наказу зазначеній стороні разом з ухвалою про видачу виконавчого документа на підставі поданого нею клопотання (частина третя статті 122^{11} ГПК).

6.2.6. Вичерпний перелік підстав для відмови у видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду наведено в статті 122^{10} ГПК.

У розгляді заяви про видачу виконавчого документа господарський суд перевіряє наявність чи відсутність підстав для відмови у такій видачі незалежно від змісту доводів сторін.

У застосуванні пункту 7 цієї статті господарським судам необхідно керуватися, зокрема, приписами частини другої статті 16 Цивільного кодексу України та частини другої статті 20 Господарського кодексу України.

Питання щодо законності та обґрунтованості рішення третейського суду, крім зазначених у статті 122^{10} ГПК, не можуть вирішуватися господарським судом у розгляді заяви про видачу виконавчого документа.

Господарським судам необхідно мати на увазі, що відмова в задоволенні такої заяви не позбавляє жодну із сторін спору, вирішеного третейським судом, права на звернення після набрання законної сили відповідною ухвалою до господарського суду за вирішенням цього ж спору в загальному порядку (частина восьма статті 56 Закону, частина четверта статті 122^{11} ГПК).

6.2.7. В ухвалі, винесеній за результатами розгляду заяви про видачу виконавчого документа, може бути зазначено, що рішення третейського суду не підлягає виконанню у певній частині з посиланням на визначену в статті 122^{10} ГПК підставу, якій суперечить ця частина рішення третейського суду. Решту спірних питань у такому разі може бути передано на розгляд господарського суду в загальному порядку.

6.2.8. Частиною третьою статті 122^{11} ГПК передбачено можливість оскарження ухвали господарського суду про відмову у видачі виконавчого документа лише в апеляційному порядку. Отже, в касаційному порядку дана ухвала не може бути оскаржена та переглянута.

Установлений згаданою нормою ГПК строк апеляційного оскарження є процесуальним, і в разі його пропуску може бути відновлений на загальних підставах (частина перша статті 53 ГПК).

6.2.9. Питання про подальшу долю матеріалів справи третейського суду після розгляду господарським судом заяви про видачу виконавчого документа вирішується в залежності від того, чи є третейський суд постійно діючим, чи утвореним для вирішення конкретного спору. В першому випадку справа підлягає поверненню до третейського суду (частина п'ята статті 56 Закону, частина дев'ята статті 122^{11} ГПК), в другому — зберігається у відповідному господарському суді (частина друга статті 54 Закону).

7. Господарським судам слід також враховувати правові позиції, викладені в чинних роз'ясненнях президії Вищого арбітражного суду України, роз'ясненнях та рекомендаціях президії Вищого господарського суду України та в постановах пленуму Вищого господарського суду України з питань застосування господарськими судами норм процесуального права.

8. Визнати такими, що втратили чинність, такі роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України та рекомендації президії Вищого господарського суду України:

— від 02.12.1992 №01-6/1444 «Про практику застосування статті 90 Господарського процесуального кодексу України» (з подальшими змінами і доповненнями);

— від 17.02.1994 №02-5/114 «Про деякі питання визначення ціни позову, підсудності справ та сплати державного мита»;

— від 27.04.1994 №02-5/492 «Про участь у судовому процесі відособлених підрозділів юридичних осіб»;

— від 23.08.1994 №02-5/612 «Про деякі питання практики застосування статей 80 та 81 Господарського процесуального кодексу України» (з подальшими змінами і доповненнями);

— від 18.09.1997 №02-5/289 «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України» (з подальшими змінами і доповненнями);

— від 11.04.2005 №04-5/639 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами Закону України «Про третейські суди» (з подальшими змінами і доповненнями).

Голова Вищого господарського суду України В.ТАТЬКОВ
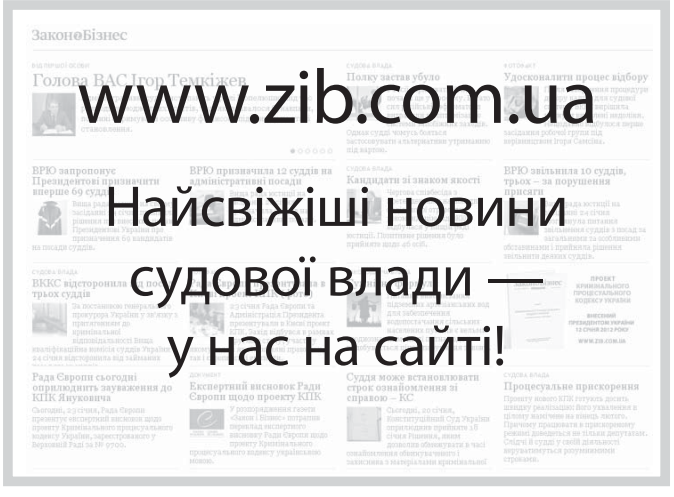
Секретар пленуму Вищого господарського суду України Г.КРАВЧУК